

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

YILMAZ ÇOLPAN

ATAÇ'IN SÖZCÜKLERİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ -- 1963 T-1:105404

YILMAZ ÇOLPAN

ATAÇ'IN SÖZCÜKLERİ

T.D.K. Tanıtma Yayınları
DİL KONULARI DİZİSİ: 6

Baskı :
1. cı 5.000

Kapak : H. MUMCU

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI : 214

Ö N S Ö Z

Ataç'ın Öz-Türkçe'ye ilgilenmesi, yazılarını yabancı tılcıklardan ayıklayıp arı Türkçe'ye özenmesi, oldukça yenidir. Buna aşağı yukarı 1944'ten sonra başlamış, kimi yazılarında tek tük Öz-Türkçe sözcükler kullanmağı denemiştir. Daha sonra bu işe büsbütün gönül vermiş, ölümüne değin, gücü yettiğince bu tutumunu bırakmamıştır. Ataç, bu ülkeye bağlanışının nedenlerini, daha 1947'lerde, şöyle açıklıyor:

"Önce konuşma diliyle yazmağı özendim... Konuşma dilini sevdiğim için çokluğun, kamunun konuşurken kullandığı kelecileri¹ de severdim, bizim midir, elin midir, pek aramazdım... Sonradan anladım yanıldığımı... Gurbet, hasret, sıla kelecilerinin bize bir sıcak geldiğı doğrudur; ancak o sıcaklık onların kendilerinde değil, karıştıkları sözlerdedir. Gurbet yerine yad il, hasret yerine özlem, sıla yerine, ne bileyim? evimiz, yurdumuz, ocağımız deyince o sıcaklığı yitirmiş mi oluyoruz?.. Sıcaklık konuşmamızda, yazılarımızda kullandığımız kelecilerde değil, onların karıştığı dokudadır... Konuşma dilimizin sıcaklığı kelecilerde olmadığını anladım. Bir yandan da dilimizin öz köklerine dönmesi gerektiğini anlamıştım... Direneceğim bu yolda: şey'i, kadar'ı, nasıl'ı bile kullanmadan, yalnız Türkçe kelecilerle yazmağı çalışacağım. Gene de yazılarımda yabancı keleciler bulunuyorsa, bilisizliğimdenidir, onları Türkçe sanıp da kullanmışımdır; göstersizler, onları da bırakırım." ("Neden böyle yazıyorum?" - Aralık 1947 - Ülkü).

¹ Ataç, kelime karşılığı önceleri kelecî diyordu. Sonradan bunu bırakıp tılcık demeğe başlamıştır. Bunun nedenini ise şöyle açıklar: "Şimdiye dek kelime yerine kelecî diyordum, pek de beğenmiyordum; çünkü kelecî, kelime değil; söz demektir. Bundan böyle tılcık, belki de tilce diyeceğim. Til, dil lâgat demektir, tılcık, tilce de "küçük til" demek olur" ("Başlıca kaygım" - 9.11.1948 - Ülne)

Dilimize yerleşmiş birçok yabancı sözcüklerin gitgide kuru anlamlarını bırakıp içimizde birtakım yankılar uyandıran kof, parlak sözler haline geldiğini belirten Ataç, bir başka yazısında da şöyle diyor:

“Öz türkçeyi bunun için seviyorum : onun tilcikleri çırcıplak önünüze çıkıyor, sizi birtakım bezeklerle kandırmıyor ; onları duyunca içinizde birtakım anılar uyanmıyor, kendinizden geçirmiyor sizi, onların yalnız yorularını düşünüyorsunuz... Çabucak anlıyamıyormuşsunuz, daha iyi! anlamayın çabucak, durun da biraz düşünün, ne demek olduğunu arayın, böyle tilciklerin altında bir yoru, bir anlam bulunması gerektiğini unutmazsınız. O hayalli meyalli, o dünyalı münyalı sözlerde ise çoğu yoruya aldırıyor-sunuz, onları bir alışkanlıkla dinleyip size bir nen, bir şey bildirmiş olduklarını sanıyorsunuz. Söyliyeyim ben size : bugün yazılan yazıların çoğunu siz bir ırlam, bir ezgi dinler gibi dinliyorsunuz, sesin tatlılığına kapılıyorsunuz da söylenenin doğru olup olmadığına araştırmıyorsunuz. Sizi bu durumdan, böylesine dinlemekten kurtarmak için öz türkçeye gitmek gerek. Türk yazını bir yığın parlak, iri lâkırdı olmaktan kurtarmak için öz türkçeye gitmek gerek.” (“Yavaşça” – 31.III.1950 – Ulus).

Ataç, bizi Batı uygarlığına götürecektir yolun da bir bakıma dilimizin öz köklerine inmekten geçeceğini savunuyordu:

“Benim yapığım kendim için değildir, Türk ulusu çocuklarının : ‘Biz Avrupalıyız! Biz Avrupalıyız!’ diye böbürlenmekle yetinmeyip gerçekten Batı uygarlığına girmelerini, Batı uygarlığı içinde ötekine berikine öykünmekle kalmayıp gerçekten yaratıcı olmalarını dilediğim içindir.” (“Açıklama” – 23.XII.1949 – Ulus).

Ancak, Ataç’ın bu konuda direnmesi hiç de kolay olmamıştır. Bugün hiç sıkıntısız kullanagelmekte olduğumuz yeni sözcüklerden çoğunu o yıllarda Ataç’ın yazılarında ilk kez görenler yadırgamışlardır. Bu arada Ataç, kıyasıya saldırılara uğradığı gibi çoğu alaya alınmış, herkesin gittiği yoldan gitmiyerek ün kazanmağa, ilgi çekmeğe, kendine ayrı bir süs vermeğe çalışan,

“gözü tuhafıkta olan bir garip kişi’ diye karılanmıştır. Bir ara bu karşı davranış öylesine ileri varmıştır ki, Ataç’ın istediği gibi yazamadığı, yazsa da yazdıklarını yayımlıyamadığı günler olmuştur. Bu durum Ataç’ı üzmüş, zaman zaman yolundan sapmak zorunda bile bırakmıştır. O günlerdeki umutsuzluğunu, uğradığı sıkıntıları Ataç yazılarında sık sık açığa vurmaktan geri kalmamıştır:

“Gün oluyor, sana mı kalmış dili düzeltmek! diyorum, çıkışıyorum kendi kendime: Görüyorsun işte kimse istemiyor. Yaşlısı da genci de beğenmiyor bu yolu, inanmıyor doğruluğuna. Daha birkaç yıl öncesine gelinceye dek, dilin arlaşması gerektiğini söyleyenler, buna çalışanlar vardı, hani, nerede onlar şimdi? Eski dediklerini büsbütün unutmuşluktan gelmeseler bile gülümsüyerek anıyorlar, anladılar yanıldıklarını, caydılar. Sen daha direniyorsun... Hepsi yanılıyor, hepsi yanlış düşünüyor da bir sen mi varsın doğruyu görüp anlayan? Sen bir bilgin misin? Eskiler arasından seçip diriltmeğe kalktığın, ya kendi kurduğun, uydurduğun tilcikleri kamuya benimsetecek güç var mı sende?” (“Yavaşça” – 31.III. 1950 – Ulus). Gene o günlerde, bir başka yazısını şöyle bitiriyor:

“Yazımı bitirdikten sonra bir düşündüm: böyle arapça, farsça tilcikler kullanmak yakışık alıyor mu bana? Ne yapayım? Öyle istiyorlar... Bir türlü anlamıyorlar bu dilin ölmüş olduğunu. (“Şürler” – 21.IV.1950 – Ulus).

Umutsuzluk günlerinden bir örnek daha:

“Bu ülke yazarlarının çoğu böyle düşünüyor, ben de çağdaşlarımla bir oyda olmamaktan, onların kanısını paylaşmamaktan bıktım artık. Güllünenler, türlü aşığılomalara uğrıyanlar arasında olmak kişiyi bezdiriyor. Doğrusu büsbütün yalnız değilim, benim gibi düşünenler var. Ancak küçük bir azlık onlar, günden güne küçülen bir azlık.” (“Kâbustan silkiniş” – 30.XII.1059 – Ulus).

Bu örnekleri çoğaltmakta fayda var. Böylece, çok değil, bundan on iki-on üç yıl önce Ataç’ın çektiği sıkıntıları öğrendikçe dilimizin arlaşmasında bugün varılan aşamanın önemini,

değerini daha bir iyi kavırıyoruz. Gene o sıralarda, Zeki Eyüboğlu adında bir genç, İstanbul Bilim Yurdu'nda okuyormuş, Ataç'ın Öz-Türkçe'yi bırakmasına üzülmüş. Bu üzüntüsünü anlatan bir beti yollamış. Ataç yanındadır diyor ki:

"Utandım kendi kendimden. İnandığım yoldan dönmenin yeri mi vardı? Bu çıkışmalarına karşılık ne diyeyim de bağışlatayım suçumu? Var benim de bir özrüm, gelgelelim gençler anlamaz, anlamamaları daha da iyidir. Gene de söyleyeyim ben... A çocuğum, yaşlandım, kocadım da onun için sapım yolumdan. Bilin ki sevinerek olmadı bu. Gene durup durup o yola özlemle bakıyorum. Bir sevgilinin, bir daha evine varamıyacağımız bir sevgilinin yoluna nasıl bakılıyorsa öyle bakıyorum. Biliyorum ki doğru oradadır, güzel oradadır, ancak ben yoruldum, dizlerim kesildi. Bir de o işi başaramıyacağımı anladım. Yalnızdım, pek yalnız kaldım. Beni tutanlar, benim o yolda gitmemi diliyenler vardı, uzaktan seslenmekle yetiniyorlardı. Beni özendirmek istemelerine ne denli sevinirsem sevineyim, yanımda kimseyi görememek üzüyordu beni." ("Sözden söze" - 30.VI.1951 - Ulus.)

Bu yalnızlık içerisinde, kendine olan güvenini yitirdiği, suçu kendisinde, kendi yetersizliğinde bulduğu günler de olmuş Ataç'ın:

"Gene öztürkçe yazmak mı istiyorum? İstemesine isterim ya, olmuyor, türlü engeller var. Bu engellerin en büyüğü, en aşılması benim yetersizliğim, benim güçsüzlüğüm. Uğraşıyorum. Ne denli uğraşsam başaramıyorum, beceremiyorum. Benim öz-türkçe yazmağa özenmemin belki öz-türkçeye, benim savunmak istediğim işe kötülüğü oluyor. Ben başaramadığım, beceremediğim için bunun çıkar bir yol olmadığı sanısı uyanıyor. Hayır, suç öz-türkçede değil, bende. Ben iyi bir yazar, vergili bir yazar olmadığım için beğenilecek, seviyecek yeni kelimeler kuramıyorum. Eğlenip alay ediyorlar benimle. Benimle alay etmelerine aldırmam, ama iş beni aşır dil davrimine dayanıyor, ona dokunuyor. Bunun içindir ki ben, şimdilik, öz-türkçe yazmayı bıraktım. O işi benden çok iyi

başaracaklar olduğunu biliyorum.” (“Sözden Söze” – 19.I.1952 – Ulus).

Yıl 1957... Ataç'ın “Son”u yazdığı yıl... O umutsuzluk günleri geride kalmıştır. Bir başına değildir artık Ataç. Yeni bir kuşak, Ataç'ın yıllar yılı hırpaladığı, sarstığı, ama hep yanında yürüdüğü, yüreklendirdiği o gençler kuşağı, şimdi Öz-Türkçe'ye tutkun, onun yanına başındadır. Çetin bir savaş vermiş, yorgun düşmüştü Ataç. Ama yalnız olmadığını biliyordu artık. Gözleri arkada değildi “Son”a geldiği gün. İşte, kendisi söylüyor:

“Bu yazımda birtakım yabancı tilciklerden sakınmadım. Ne yapalım? yorulduğum günler oluyor, öyle çok uğraşmaksızın kendimi bırakarak, öteden beri alıştığım, çevremde duyduğum sözlerle yazmak istiyorum o günlerde. Yoksa öz-türkçeyi bırakmış değilim, bırakmayı usumdan geçirmiyorum da. Gene eski türkçe tilcikleri diriltmeye çalışacak, yeni yapılanları kullanacak, kendim de kurmağa, “uydurmağa” çalışacağım. Çoğu tutmıyacakmış... Biri bile tutmasa ne çıkar? Ben seviyorum yeni tilcikleri, doğru yolun öz-türkçe olduğuna inanıyorum. Doğru bildiğim yolda bir başıma gütmek de korkutmaz beni. Bir başıma da değilim doğrusu, bunun doğru yol olduğunu anlayanlar günden güne çoğalıyor.” (“Bir oyun” – 3.II.1957 – Ulus).

Burada sözü, Ömer Asım Aksoy'a bırakalım:

“Şimdi onun izinden gidenler, yaşadığı zamanda olduğundan çoktur. Demek ki dili temizleme yolunun çekiciliği gittikçe artıyor. Önce de yazdığım gibi, Ataç temizleme akımının öncüleri arasında yoktu. Bir zaman sonra bunun gerekliliğine o kadar inandı ki öncülerin ölçüsü, kendisinin ölçüsü yanında çok güdük kaldı. Ataç, en geniş anlamıyla artııcı idi. Son yıllarında, içinde tek yabancı söz bulunmayan yazılar yazıyordu. Bunun için yeni ‘tilcik’ler yaratıyor, eski Türkçe’den ve Türk diyeleklerinden faydalanıyordu. Yarattığı ‘tilcik’lerin ve faydalandığı eski Türkçe sözlerin tutunmuş olanları da, olmıyanları da bulunabilir. Ama tutulan bir şey

vardır: Onun tutumu! Gençler, durmadan Türkçe yeni sözler yaratmaktadırlar." (Türk Dili dergisi, sayı 104, 1 Mayıs 1960).

Ataç, şüphesiz, bir dil bilgini değildi. Ama giriştiği işi her halde kendisine karşı olanların sandıklarından çok daha ciddiye alıyordu. Yazılarında kullandığı yeni sözcükler gelişigüzel, üzerinde kafa yormadan ortaya atılmış değildi. Ataç'ın sözcüklerinden bazılarının dilbilgisi kurallarına aykırı olduğu, bunlarda birtakım yanlışlıklar bulunduğu ileri sürülebilir. Ama bu, Ataç'ın davranışındaki titizliği gölgelemez. Onun amacı, kendi ortaya attığı bir yeni sözcüğün ille de başkalarınca tutulup benimsenmesi değildi. "Benim ileri sürdüğüm sözleri beğenmiyorsanız siz başkalarını bulup ortaya atın" diyen Ataç'ın, böylece, bir yabancı sözcüğe karşılık başka başka yazılarında yeni yeni sözcükler bulmağa çalıştığı, ilk bulduğu karşılıkla yetinmediği çok görülür. Bu, Ataç'ın Öz-Türkçe işine nasıl titizlikle sarıldığını gösterir. Kendisi gibi böyle Öz-Türkçe'ye gönül vermiş olanların da hep titiz davranmalarını öğütler:

"Titiz davranmamız gerektir bu işte, yoksa öte yandakileri, öz-türkçeyi istemiyenleri güldürürüz kendimize, arancımıza kötülük etmiş oluruz." ("Sözler" - Mart 1956 - Seçilmiş Hikâyeler).

Ataç'ın, sözcüklerini ne denli titizlikle seçtiğini belirtmek için *şüphe* sözcüğünü alalım. *Şüphe*'nin herkesçe bilinen karşılığı *kuşku*'dur. Ama Ataç için *şüphe* yerine *kuşku* deyivermekle bitmiyor iş. "Çünkü *kuşku*, *doute* demek değil, olsa olsa *soupçon* demektir. *Kuşku* bir türlü güvensizlik gösterir. Ben bu sözden kuşkulandım demek, ben bunun altında bir kötülük, başka bir dilek sezdim demektir." Böylece Ataç, bu anlamda *kuşku*'yu bırakıp, *şüphe*'ye de başka karşılık aramıştır. İlk bulduğu sözcük *küşüm*'dür:

"Konya'da öyle derlermiş de onun için. Sonra küşüm tiliçğinin başka yerlerde başka anlamlarda kullanıldığını öğrendim. Kökünü bilmiyorum. Konya'da şüküm dedikleri de olurmuş. Arapça şek'in bozması olacak. Bunun için şimdi sizin diyorum.

Onu da pek beğenmediğim için daha bir iyisini arıyorum." ("Dil üzerine" - 21.II.1957 - Ulus).

Ataç'ın, böyle, ilk bulduğu karşılığı beğenmeyip sonradan yeni yeni karşılıklar aramasına pek çok örnek gösterilebilir. "Ben uydurdum bu sözü. Pek de beğenmedim. Şimdilik bir iyisini buluncaya değin böyle diyeceğim." Yazılarında bu türlü açıklamalara sık sık rastlanır. Başka yazarlardan da böyle bir davranış bekler. Bir dili geliştirip güçlendirmek, yeni sözler yaratmak yalnız bilginlere düşmez. Bu konuda asıl yazarların çaba göstermesi gerektir. Bir yazar yeni bir sözcük ortaya atar, beriki onu beğenmez, başkasını önerir. Sonunda, bundan kazançlı çıkan dildir. Oysaki Ataç: "Benim ileri sürdüğüm sözleri beğenmiyorsanız siz başkalarını bulup ortaya atın" dedikçe bundan korkanlar olmuştur. "O vakit halimiz ne olur? Her eli kalem tutan kendi keyfine göre kelimeler uydurur ve yazarsa bu curcunanın içinden nasıl çıkılır? Böyle bir hal, birbirimizi anlamamak, dili perişan etmek, inhilâle sürüklemek değil midir?" diye soranlar çıkmıştır. Böyle düşünen kişiye yanadı kesindir Ataç'ın:

"Yeni dil kurmak dediğin işte böyle olur... Hani sizler, senin gibi düşünenler ikide bir 'Dili Durulmanlar kurmaz, yazarlar kurar' diye bağırıyorsunuz, yazarların kurması işte böyle olur. Bak XVI. yüzyıl Fransız ozanlarına, bak Ronsard'a, Du Bellay'e, Amyot'ya, Montaigne'e, Rabelais'ye. Yığmışlar ortaya yeni tilcikleri, hepsini denemişler, kimi tutmuş, kimi tutmamış. Bir örnek sana: XVI. yüzyılda fransızcada 'nouveau' tilciği daha yokmuş. Montaigne: 'neuve' der, 'nouvellet' der, 'nouveau' tilciğini de kullanır. İlk ikisi tutmamış da sonuncusu tutmuş. Bizde de öyle almalıydı, yazarlarımızın hepsi de yeni dilin kurulmasına çalışmalıydı, aralarında tartışıyorlar, çarpışıyorlardı. Bir dokuncası yoktur öyle çarpışmaların, dil öyle kurulur. Bunu istemezseniz öteki yol kalır, söydeşi Durul bir kurum, bir kurağ yapar, oraya birkaç kişi toplar, yeni dilin yaratılmasını onlara buyurur. Bu

yolun nereye vardığını görüyorsunuz.” (“İkinci beti” – 6.I.1950 – Ulus).

Türkçe'nin özleştirilmesi işinde Ataç'ın tutumu bir başka yönden daha ilgi çekicidir. Ataç, Türk Dil Kurumu'nun bulup önerdiği yeni sözlerin yalnızca sözlüklerde toplanmasını dil dâvamız için yeterli bulmuyor, bunların ancak yazıda kullanılmasıyla asıl değerlerini kazanabileceklerine inanıyordu. Bunun için kendisi, Türk Dil Kurumu'nun böyle bir amaçla Türk Dili dergisini yayımlamasını yürekten destekliyenlerin başında olmuş, Dergi çıkarılınca da yazı kurulunda görev almıştır. Bu yoldaki görüşünü, daha 1948 yılında, Kemalettin Kamu'nun ölümü üzerine yazdığı, onunla son görüşmesini anlatan bir yazısında şöyle açıklar: *“Sizin Dil Kurumu'nda yaptığınız doğru değildir, birtakım yabancı sözlere karşılık arıyorsunuz; ancak onları birer yazıda kullanacağınıza sözlük yapmağa kalkıyorsunuz. Tilcikler sözlüklerde ölüdür, yazılarda dirilir” gibi sözler söyledim.*” (“Bir gönüldeş arkasından” – 8.III.1948 – Ulus).

Ataç'ın Türk dilinin arılaşmasına verdiği emeğin ürünlerini topluca ortaya koymak için onun yazılarında kullandığı sözcüklerin bir küçük sözlüğünü yapmağı düşündüğümüz zaman her şeyden önce Ataç'ın şimdi andığımız bu görüşüne uygun davranmağı amaç edindik. Böylece, Ataç'ın yazılarını tararken bulduğumuz sözcüklerin yalnızca hangi yabancı sözcüğe karşılık olarak kullanıldığını belirtmekle yetinmeyip, her sözcüğü kullandığı tümce içinde vermeğe çalıştık.

Ataç'ın tutumunu şu ya da bu yönden paylaşmayanlarımız, onun şu ya da bu sözcüğünü beğenmiyenimiz, kusurlu bulanımız olabilir. Ancak Türkçe'nin yabancı sözcüklerden kurtarılması yolunda onun gösterdiği çabanın büyüklüğü yadsınamaz. **“ATAÇ'IN SÖZCÜKLERİ”** her şeyden önce bu çabaya duyulan saygının doğurduğu bir çalışmadır. Önce eldeki gazete kesiklerinin taranmasıyla başlayan bu çalışma, sonradan *Ulus, Yeni Ulus, Son*

Havadis, Cumhuriyet, Memleket gazetelerinin, Ülkü, Türk Dili, Pazar Postası, Varlık, Yenilik, Seçilmiş Hikâyeler, Yarın Pazar dergilerinin, Ataç'ın kitap halinde çıkmış yazılarının taranmasıyla genişletildi. Bir kısım eksiklerin tamamlanması Bay Sunullah Arısoy'un, Bay Salâh Birsal'in, Bayan Aysel Tolun'un yardımlarıyla oldu. Gösterdikleri ilgiye teşekkür ederim.

Sözcüklerin yabancı karşılıkları, Ataç'ın yazılarında ayraç içerisinde kendisinin verdiği karşılıklardır. Yazılışlarına gelince, aslında nite yazılmışlarsa öylece aktarılmışlardır. Kimi sözcüklerin ayrı ayrı yerlerde değişik biçimde yazılı görünmesi bundandır.

Yılmaz ÇOLPAN

KISALTMALAR

bk.	- Ayrıca bakınız
C.	- “Cumhuriyet” güncesi
“D”	- Dost Yayını
M.	- “Memleket” güncesi
Ör. bk.	- Örnek için bakınız
P.P.	- “Pazar Postası” dergisi
S.H.	- “Son Havadıs” güncesi
Se. Hi.	- “Seçilmiş Hikâyeler” dergisi
T.D.	- “Türk Dili” dergisi
U.	- “Ulus” güncesi
Ülkü	- “Ülkü” dergisi
“V”	- Varlık Yayını
“Y”	- Yenilik Yayını
Yarın Pazar	- “Yarın Pazar” dergisi
Yeni Ulus	- “Yeni Ulus” güncesi

A

abstraction: soyutlama
abstrait: soyut (bk. mücerret)
académie: bilimtay
acayip: tanmalı (bk. tuhaf)
acelecilik: lvecenlik
actiom: bellt (bk. mütearife)
action: eylem (bk. fiiliyat)
adalet: tüze (bk. hak, hukukçu)
adese: mercek.
âdet: alışkı.
adjectif: (bk. sıfat).
afaki: nesnel (bk. objectif).
afakîlik: nesnellik (bk. objectivité)
affirmation: keslnleme.
âhenk: uyum (bk. mélodie, harmonique).
ahlâk: ak-töre, sağ-töre.
ahlâkf: törel.
ait: değgin.
akıl: us (bk. akıllı, akli).
akıllı: ukuşlu (bk. akıl).
akis: yankı (bk. aksettirmek).
aklî: usul (bk. akıl, mâkul, rationnel).
akli meziyet: usul erdem.
aksettirmek: yankılamak.

aksülamel: tepkl.
akval: deyl (bk. ef'ali ile akvali).
âlet: araç, aygıt.
âmil: etken.
an: kıpı.
anahtar: açkı.
analytique: çözümsül.
anarchie: kargaşa (bk. keşme-keş).
anthologie: güldeste.
antithèse: karşı - sav (bk. thèse).
aristocrate: seçklın.
aristocratique: seçklınlı.
arz: sunum (bk. talep).
asıl: kök, töz, tüp.
asil: aksoy.
askeri hekim: sü atasağun (bk. hekim).
aşk: algınlık, sevl.
âşık: bahşı (bk. şair).
ateş: od.
atom: bölünsüz.
auteur: yapman (bk. müessir).
autorité: yetke.
avukat: özge-ağzı.
ayıplanmak: kınanmak.
ayna: gözgü.

B

basit: yalınç.
basitlik: yalınlık, yalınçlık (bk. sadelik).
beddua etme: ilenme (bk. lânet, lânetlemek).
behîme: yılık (bk. hayvan).
belles - lettres: gökçe - yazın (bk. edebiyat).
beste: ezgi (bk. mélodie).
bestekâr: ezgici.
beyit: üyük.
beynelmilel: uluslar-arası.
biologie: doğa-bilim.
bîtaraf: yansız.
bittabi: doğallayın (bk. tabii olarak).
bülbül: sanduvaç.

C

câhil: bilisiz.
cahillik: billisizlik.
can: tın.
canlı: tınlı (bk. hayvan).
caractère: ıra.
cariye: karavaş.
cebren: gücün (bk. zorla).
cehennem: tamu.
cellât: öldürmen.
cemileştirmek: çoğunlaştırmak.
cemiyet: toplum (bk. içtimai).
cennet: uçmak.

cep: yancık.
cereyan: akım.
cesur: batır (bk. kahraman).
cevap: yanıt.
cevaplandırmak, cevap vermek: yanıtlamak, yanıtmak.
ceza: kıyın.
cezalandırılma: kıynanma.
cezalandırmak: kınılamak.
chant (bk. taganni, şarkı).
ciddî: saldam, saldamlı.
ciddiyet: saldamlık.
cilt: öyük.
cinayet: öldürüm.
citation: anıltı.
cit : balı (bk. medine).
classique eser: soy yapıt.
coğrafya: yer-çizim.
com die: güldürü.
communiste: ortaklaşmacı.
complexe: karmaşa.
conf rence: konu u.
conf rence vermek: konu u yapmak.
cr dibilit : inanılırlık.
culture: ekim (bk. irfan).
cümle: tümce, tümlem.
c z: tike.
cynisme: k pek llik.

 

 ar ı: satıca (bk. pazar).
 enber: kasnak.

çirkin: iyemsiz, yımızık (bk. lâtif).

çirkinlik: iyemsizlik, yımızıklık.

D

dâhi: öke (bk. deha).

daima: tellim.

dair: değgin.

dans etmek: slşenmek (bk. raksetme).

darülfünun (bk. université).

dava: aranç, güdek, sava, yarışik.

décourager: soğundurmak. (bk. teşvik etmek).

defa: kez (bk. kere).

defter: betlek.

deha: ögelik.

delil: tanıt.

démocrate: budunbuyrumcu.

démocratie: budun-buyrum.

derece: yalım.

ders: öğrence.

dershane: öğrenek.

déséquilibre: dengesizlik.

destan: koçaklama.

devam: sürek.

devlet: durul.

devlet adamı: durulman.

devlet tiyatrosu: durul görmüğü.

dictateur: buyurman, buyrukçu.

dictionnaire étymologique: kök sözlüğü.

dikkat: abay.

dikkat etmek: abaylamak.

din: bağlanç.

discipline: düzence.

doctrine: öğrence, öğretli (bk. ders, dogme, système).

dogme: öğretli (bk. doctrine, système).

dua: yakarı.

duvar: söyök.

dünya: acun.

düşman: yağı (bk. husumet).

E

ebedi: bengi (bk. lâyemut).

ebedileşmek: bengileşmek.

ebediyet: bengillik.

edebiyat: gökçe-yazın, yazın (bk. belles-lettres).

edebiyatçı: yazıncı.

ef'al: kılı.

ef'ali ile akvali: kılısı ile deylsı.

ehlileştirmek: evcilleştirmek.

ejder: evren (bk. ifrit).

elbette: öğseyin, üsbekl.

elbise: gıysı.

emniyet müdürü: güvenlik yönetmeni.

émotif: duyucu.

enfüsî: öznel (bk. subjectif).

enquête: danışka, soruşturma.

en soi: özgül.
erreur: yanlış.
esas: ilke (bk. **principe**).
eser: yapıt (bk. **classique eser**,
şaheser).
esir: tutsak.
esprit: soluk.
esrar: giz (bk. **sır**).
estetikçi: güzel-bilikçi.
etraf: yöre.
etraflica: yörellice.
eylül: ilkgüz.

F

faaliyet: etkinlik.
fabrika: yapım-evi.
fahriye: övünme.
fail: özne.
fakülte: kol, ocak.
fanatique: tapınak-kurdu.
fark: ayırım.
farketmek: kavşamak, sezin-
 lemek.
farkına varmak: kavsaklamak.
 fayda: ası (bk. **menfaat**, **isti-**
fade etmek).
fazilet: erdem (bk. **akli me-**
ziyet).
fedâ etmek: yoluğlamak.
fedakârlık: yoluğ.
fenalık: esizlik.
ferd: birey, bireyl.
ferdiyetçilik: bireycilik.

feylesof: bilge, bilge-sever, bil-
 gelik-sever.
fırtına: boran.
fiil: eylemce, yapça.
fiiliyat: eylem (bk. **action**).
fikir: düşün, düşünö, görüt
 (bk. **hemfikir**, **idée**, **pen-**
seur).
fonction: görev.
formalisme: biçimcilik, kalıp-
 cılık (bk. **şekil**).

G

galibiyet: yengil (bk. **zafer**).
gaye: erek.
gayret: çaba.
gayr-ı millî: yad-ulusul.
gazete: günce, günlök.
genel: hepil, hepsil.

H

haber: salkı.
haber vermek: salkılamak.
hadise: olay.
hafıza: bellek.
hafifletmek: yeğnilemek.
hafiflik: yeğnilik.
hafifsemek: yeğnisemek (bk.
istihfaf).
hafta: yldgün.
hak: bayık, tüzce.

hakaret: aşağılama.

hakaret etmek: aşağılamak.

hakem: yargıcı (bk. hüküm, mahkeme).

hakim: bilge.

halk: budun, kamu, tüz, ylli.

halledilmek: çözümlenmek.

hapis: kısı.

hapishane: kısı-evi.

happy end: mutlu son.

happy few: mutlu azlık, mutlu azınlık.

haramî: uğru (bk. hırsızlık).

hareket: devim, devinme.

hareket noktası: devinmek.

harf: ücük.

harika: şaşak.

harmonique: uyumsul (bk. ahenk).

haset: günü (bk. kıskançlık).

hasret: özlem.

hassasiyet: duygancılık.

hastalanmak: sayrılanmak.

hastalık: sayrılık.

hastane: sayrılar evi.

hâtıra: anı, anı.

hâtıra defteri: günce (bk. journal).

hatırlamak: ansımak, ansılamak.

hatırlatmak: ansıtmak, üşkürtmek.

hatip: aytaş (bk. hitap).

hava: kalık.

hayal: kurunç.

hayal etmek: kurgulamak.

hayal kuvveti: kurgu gücü, kurma gücü (bk. imagination, muhayyile).

hayalet: görüpsü.

hayalî: düşsül, kurgul.

hayat: dırlım, yaşam (bk. ömür).

hayran etmek: tansıklatmak.

hayran olmak: tansıklamak.

hayranlık: tansıklık.

hayvan: ilki, tınlı (bk. behîme, canlı).

hazır: anık.

hazırlamak: anıklamak.

hazırlanmak: anıklanmak.

hazine: gömüş.

haziran: kirez ayı.

heccav: yergici (bk. hicviye).

hece: usuk.

hekim: atasagun, sağın (bk. askerî hekim, tabip).

hemfikir: düşündeş.

hendek: kazamak.

her: değme.

hesaba katmak: sayışlamak.

heves: iyik.

heyecan: coşu.

heyet: kurul.

heykeltraş: oyukçu.

hırsız: uğru.

hırsızlık: uğruluk (bk. harami)

hicviye: yergi (bk. heccav).

hiérarchie: aşama.

hidayete ermek: gönmek.
hikâye: öykü.
hikâyeci: öykücü.
hile: al.
hitap: ayıtma (bk. **hatip**).
hizmet: yararlık.
hizmetkâr: yumuşçu.
hudut: uç.
hukukçu: tüzemen, tüzeci (bk. **adalet, hak**).
hulâsa: özet.
husumet: yağılık (bk. **düşman**).
hüküm: yargı (bk. **hakem, mahkeme**).
hüküm vermek: yargılamak.
hür: özgür.
hürriyet: özgürlük.
hüsn-i niyet sahibi: ak ağınlı (bk. **iyi niyetli, temayül**).
hypothèse: varsayım.

I

ırk: kök, uruk.
ırkçı: urukçu.
ıstılah: bilim sözü (bk. **terim**).

I

icabat: gerekler.
icat: türetl.
icat edilme: türetilme.
içtimaî: toplumsal.
içtimaî sınıf: sınıf (bk. **sınıf**).

iddia: sav.
iddia etmek: savlamak.
idea, idée: görüt.
idéâl: görütsül.
idéâlisme: görüncencilik, görütsülük.
idéologie: görütler bütünü.
ifrat: aşırılık.
ifrit: evren (bk. **ejder**).
iftira: çıltak.
ihzas: duyu.
ihtiras: tutku.
ihtisas: uzmanlık.
ihtişamlı: görkemli.
ihtiva etmek: kapsamak.
ihtiyaç: bun, gereksinme.
iktifa etmek: yetinmek.
ilâç: iyli.
ilâhî: tanrıl.
ilân: bildirli.
ilâve: katkı.
ilham: esenek, esin.
ilim: bilim.
ilkbahar: ilk-yaz.
iltifat: yanarma.
iltifat etmek: yanarmak.
imagination: kurgu gücü, kurma gücü (bk. **hayal kuvveti, muhayyile**).
imkân: olanak.
imlâ: sağ yazı.
impressionniste: izlenimci (bk. **intiba**).
imtiyaz: ayrıcalık.

imza: tura.

inkâr etmek: yadsımak, yatsı-
mak.

inkılâp: devrim.

intéressant: ilinç.

intiba: izlenim (bk. impres-
sionniste).

invention: türetme gücü.

irade: istem.

irade-i cüz'îye: öz-dileyi.

irfan: ekin (bk. culture).

irtica: kaytıklık.

ispat etmek: saptalamak, tanı-
lamak (bk. tesbit etmek).

istiare: iğreti anlam.

istifade etmek: asılanmak (bk.
fayda, menfaat).

istihfaf: yeğnîseme (bk. hafif-
seme).

işaret: im.

işaret etmek: imlemek.

ithaf etmek: sunutlamak.

ithafiye: sunca.

itibar etmek: sayınmak.

itibarî: saymaca.

itiraf etmek: bilinmek, kırt-
kılmak.

itiraz: takışma.

iyi niyetli: ak ağınlı (bk.
hüsn-i niyet sahibi, kötü
niyetli, temayül).

izafet terkibi: ad bileşimli.

izin: boşuğ.

izin vermek: boşuğlamak.

izzet-i nefis: öz-sevi.

J

journal: günce (bk. hâtıra
defteri).

K

kabahat: ağdık (bk. kusur).

kabiliyet: yetenek.

kabul edilmek: taplanmak.

kabul etmek: taplamak.

kâbus: karabasan.

kadim: uzağı (bk. tarih).

kafiye: uyak.

kâğıt: sazın.

kahraman: batır, koçak (bk.
cesur).

kalem: yazak.

kalıp: kep, kip.

kanaat: kanı.

kanun: yasa.

karar: uğum.

karar vermek: uğumlamak.

katiyen: kesenkes (bk. mut-
laka).

kaybetmek: yiltirmek.

kaybolmak: yılmak.

kelime: kelecî, tılcık.

kemiyet: nitelik.

kere: kez (bk. defa).

keşfetmek: açınlamak, bulgu-
lamak.

keşif: bulgu.

keşmekeş: kargaşa (bk. anar-
chie).

kıral: ege.
kısım: bölüm, bölün.
kıskançlık: günü (bk. **haset**).
kıskanmak: günölemek..
kibar: selik.
kitabî: betikçe.
kitap: betik.
kontrol etmek: denetlemek
 (bk. **murakabe**).
kötü niyetli: kara ağınlı (bk.
iyi niyetli).
kule: dinek.
kusur: ağdık (bk. **kabahat**).
kül: tüm.
kütüphane: betik-yurdu.

L

laboratorium: çalışak.
lâmba: ıstın.
lânet: ilenç, kargış.
lânetlemek: ilenmek (bk.
beddua etme).
lâtif: iyemli (bk. **çirkin**).
lâyemut: bengi (bk. **ebedî**).
lütuf: kayra.
lüzumsuz: ısız.
lyrique: kopuzsul.
lyrisme: kopuzsulluk.

M

macera: serüven.
madde: özdek.
maddecilik: özdekçillik (bk.

matérialisme).
mağlûbiyet: yenilgi.
mahallilik: yöresellik.
mahkeme: yargıl.
mahrum: yoksun.
mahrumiyet: yoksunluk.
mahsul: ürün.
mahviyet: basıngı.
mahzur: sakınca.
makale: betke.
makam: orun.
mâkul: usul (bk. **akıllı, aklı,**
rationnel).
mal: varım.
mâna: yoru.
mantık: eseme, usama.
mantıkî: usamal.
manzara: görey, görü.
manzum: köğlü (bk. **vezin**).
mart: döl.
masa: tlrge.
masal: düzme, ertek.
matérialisme: özdekçillik (bk.
maddecilik).
mathématique: sayı-bilik.
mazmun: yırılık anlam.
mecbur: yükümlü.
mecburiyet: yüküm.
medenî: uygar.
medenileşmek: uygarlaşmak.
medeniyet: uygarlık.
medine: balı (bk. **cité, şehir**).
mevhum: kavram.

mekân: uzay.
mektup: betl.
mektuplaşmak: betikleşmek.
melâl: üzüncü.
mélodie: ezgi, uyum (bk. âhenk, harmonique).
mélodique: ezgil.
memnun etmek: gönendirmek.
memnun olmak: gönenmek.
memur: görevmen.
menfaat: ası (bk. fayda, istifade etmek).
menfi: olumsuz.
mentalité prélogique: eseme öncesi düşünüş.
merak etmek: ılgımlanmak.
merdümgiriz: yalkız (bk. misanthrope).
merkez: özek (bk. temel).
meselâ: örneğin.
mesele: sorun.
meslek: uğraş.
meslektaş: uğraştaş.
mesken: konut.
mesnet: dayanak.
mest olmak: esrikleşmek.
mestî: esrliklik (bk. serhoşluk).
mesul: sorumlu.
méthode: yöntem (bk. usul).
metin: yazım.
metteur en scène: alancı, meydancı (bk. régisseur).

mevsim: yılçağı.
mezar: sln.
meziyet: artam, erdem, yitit (bk. aklî meziyet, fazilet).
mısra: köğük.
mızrap: tezene.
millî: ulusul (bk. gayr-ı millî).
milliyetçilik: ulusçuluk.
miras: kalıt (bk. patrimoine).
misanthrope (bk. merdüm-giriz).
mistiklik: gizemcılık, gizimcilik.
mnémotechnique: bellemsel.
monotone: tekdüzenli (bk. yeknesaklık).
moraliste: törecl.
mucit: türetmen (bk. icat).
muhalif: karşı.
muhayyile: uy gücü (bk. imagination).
muhit: orta.
muhtemel: olası.
muhteşem: görkemli (bk. ihtişamlı).
muhteva: içerik.
mukavele: konuşuk.
murakabe: denet (bk. kontrol etmek).
musahhih: düzeltmen.
musiki: komuş.
muta: verli.
mutaassıp: bağınaz (bk. taas-

sup).
mutaassıp olmak: bağnaz-
 laşmak.
mutedil: ılımlı.
mutlak: saltık.
mutlaka: kesenkes üskes, (bk.
 kaatiyen).
mücerret: soyut (bk. *abstrait*).
müdafaa etmek: savunmak.
müddet: süre.
müderris: yüksek öğretmen
 (bk. *professeur*).
müessese: kurağ.
müessir: yapman (bk. *auteur*).
müjde: muştı, sevince, sü-
 yüncü.
müjdecı: şüyüncü.
mükâfat: öden, ödül.
mükemmel: yetkin.
mükemmelleştirmek: yet-
 kinleştirmek.
mükemmellik: yetkinlik.
münasebet: ilintı (bk. *nisbi*
zamirler).
münazara: tartışı.
münekkıt: eleştirmeci, eleş-
 tirmen.
mürekkep: birleşik.
mürettip: dizmen.
müsbet: olumlu.
müstebit: dediğim-dedik.
müstesna: ayrık.
müşahade edilme: gözem-
 lenme.

müşahhas: somut.
mütearife: belit (bk. *actiom*).
mütehassis: uzman.
müteradif: eşanlımlı.
mütercim: çevirmen (bk. *ter-*
cüman).
müthiş: yılınç.

N

nahiv: sözdizisi (bk. *syntaxe*).
nahvet: benbenlik.
namaz: yükünç.
nasıl: netek, nite.
nâsir: düzeyitçi (bk. *nesir*).
nâşir: basman, yayman.
nazarî: kuramsal.
nazariye: kuram.
nazariyeci: kuramcı.
nazım: koşuk (bk. *serbest*
nazım).
ne zaman: kaçan.
néologisme: yeni-söz.
nesil: göbek, kuşak.
nesir: düzdeyiş, düzeti, düze-
 yilt, düzsöz, yayıç (bk.
nâsir).
netice: sonuç.
nevi: tür.
nida işareti: şaşkı iml, ünlem
 noktası.
nimet: gönüç, günüç.
nisbet: orantı.
nisbi: görece.

nisbi zamirler: ilintil adsları.
nokta: dıka.

O

objectif: nesnel (bk. afakî).
objectivité: nesnellık (bk. afakilik).
original: köksül, özgün.
originalité: özgenlik, özgünlük.

Ö

ömür: yaşam (bk. hayat).

P

papağan: kakavan.
para: akça.
paranthèse: ayraç.
parasite: asalak.
parça: süyün.
parti: bölem.
passif: eylemsiz.
pasteur: önmen.
pastiche: benzenek.
patrimoine: ata-kalldı, atalar kalldı, baba - kalldı (bk. miras).
pazar: satak (bk. çarşı).
pehlivan: büke.
pencere: güngöre.
pénétration: uzgörü.
penseur: düşünmen (bk. fikir).
perde: gerelti.

philosophe (bk. feylesof).
polis: yasaül.
politika: yurt-yönetimi (bk. siyaset).
politikacı: yurt-yönetimcisi.
postulat: konut.
préjugé: ön-yargı.
prenslik: tıgınlık.
préscientifique: bilim-öncesi.
principe: ilke (bk. esas).
professeur: yüksek öğretmen (bk. müderris).
psychologique: tınbılımsel.
psychologue: tın-bılımcı (bk. ruhiyatçı).

R

rağmen: tapa.
rahat, rahatlık: erinç.
rahip: tanrıgan, toyun.
raksetme: değınme (bk. dans etmek).
rapport: bildirce.
rastlamak: tuşmak.
rationnel (bk. aklı).
razı olmak: eremlemek.
réalisme: gerçekçılık.
réaliste: gerçekçi (bk. surréaliste).
récit: anlatı.
refah: genlik.
régisseur: alancı (bk. metteur en scène).

renaissance: uyanış.
renk: boyak.
resim: bedîz, okşaş.
ressam: bedîzci.
reybilik: küşümcülük (bk. şüphe).
roman: büyük-öykü (bk. hikâye).
ruh: tîn.
ruhiyatçı: tîn-bilimci (bk. psychologue).
rythme: akış, dalgalanma.

S

saadet: mutluluk (bk. happy end, happy few).
saat: ucur.
sabahleyin: ırteleyin.
sabır: çıdam.
sade: yalın.
sadece: salt (bk. sırf).
sadeleşme: yalınlaşma.
sadelik: yalınlık (bk. basitlik).
saf: arı.
safha: evre.
sahife: bet, betin, üz.
sahne: alan (bk. metteur en scène).
saik: güdü.
sakat: lgcîl.
salâhiyet: yetki.
samimî: özden.
samimiyet: içtenlik.

samimiyetsizlik: özdensizlik.
sanat: dörüt, törüt.
sanatkâr: dörüt erl, dörütmen, törütmen.
sathî: yüzsü, yüzül.
satır: çizek.
saz: çöğür.
sebat: dîreşme.
sebeb: ep, uç, yüz.
sebeb olmak: eplemek.
sentimentalisme: duyguculuk.
serbest nazım: özgür koşuk.
serhoşluk: esrıklık (bk. mestî).
sersem: sanbîlak.
seviye: keşîm.
sıfat: katımca, katkı, san (bk. adjectif).
sınıf: kat (bk. içtimâî sınıf).
sır: giz (bk. esrar).
sırf: salt (bk. sadece).
silâh: savut.
sinema: klnema.
siyaset: yurt-yönetîmlî (bk. politika).
socialisme: toplumculuk.
société statique: duruk toplum.
sociologie: toplum-bilim.
sohbet: söyleşi.
sokak: oram.
soroptimiste: iyimser bacı.
statique: duruk.
statique'leşmek: duruklaşmak.

strophe: döneç.
subjectif: öznel (bk. *enfüsi*).
sulta: yetke (bk. *autorité*).
superstition: kalanak.
suret: sîn.
surréaliste: gerçe-üstücü (bk. *réaliste*).

sympathie: bile-duyuş.
synchronisme: bile-öylük.
syntaxe: söz-dizîmi (bk. *nahiv*).
synthèse: bileşim.
systeme: öğretî (bk. *doctrine*, *dogme*).

Ş

şaheser: usta-ışl.
şahsiyet: kişîlik.
şair: bahşı, ozan (bk. *âşık*).
şairanelik: ozansılık.
şarap: sücû.
şarkı: ırlam, ırlama (bk. *chant*, *taganni*, *türkü*).
şart: ırselik, koşul.
şaşırmak: tanmak.
şehir: balğ (bk. *cit  , medine*).
şekil: bîçim (bk. *formalisme*).
şey: nen.
şeytan: yayık.
şiir: aydık, yır.
şikâyet etmek: yakınmak.
şubat: g  c  k.
şuur: bilinç.
şuursuzluk: bilinçsizlik.

şüphe: k  ş  m, s  z  n (bk. *rey-bilik*).
şüphelenmek: k  ş  mlenmek, s  z  nlenmek.

T

taassup: bağnazlık (bk. *muta-assip*).
tabiat: doğa.
tabii: doğal.
tabii olarak: doğallayın (bk. *bittabi*).
tabip (bk. *hekim*).
tâbirname: yorum betiğli.
tacir: teclmen.
taganni: ırlama (bk. *chant*, *şarkı*).
tahdit etmek:   r  kleme  k.
tahlil etmek:   z  mlenme  k.
tahmin: tasın.
tahrik etmek: devindirmek.
takdim:   neltme (bk. *tehir*).
taklit: Öykünme, y  nsılama.
taklit etmek: benzenmek,   y-k  nmek.
taklitçi:   yk  n  c  .
takviye etmek: berkl  tme  k.
talep:   stek (bk. *arz*).
tamamile: t  kell  .
tamamlamak: t  keleme  k.
tamamlanmak: t  kelme  k.
tane: b  rl  m, börtük, bürtek.
tarif: tanım, tanımlama.

tarif etmek: tanımlamak.
tarih (1): gündemeç.
tarih (2): geçmiş-billim, uza,
 uza-billig, uza-billim, uzağı
 (bk. **kadim**).
tarihçi: uza-billikçi.
tarihi: uzasal.
tarihi maddecilik: uzasal öz-
 dekçilik.
tarih-nüvislik: uza-yazarlık.
tasavvur etmek: tasımlamak.
tasvib edilmek: onaylanmak.
tasvir etmek: betimlemek.
tatbik: uygulama.
tatbik etmek: uygulamak.
tatmin etmek: kanıktırmak.
tebea: uyrular.
tebliğ: bildirim.
tecessüs: bilseme.
tecrit edilmek: ayırklanmak.
tedbir: ölçem.
teferruat: ayrıntı.
tehdit etmek: yağınlamak.
tehir: ardaltma (bk. **takdim**).
tekâmül: evrim.
tekit etmek: pekitmek.
teklif etmek: önermek.
teknik: yapım.
tekrar etmek: ekilemek.
telâş: yelme.
téléphone: uzak-konuşur.
temaş: değlnme.
temas etmek: değlnmek.
temayül: ağın, eğilim, eğlnim.

tembellik: ermegülük.
temel: koyuk, özek (bk.
merkez).
temkinlice: dökçekçe.
tenakuz: çelişme.
tendance (bk. temayül).
tenkit: eleştiril, eleştirme.
terakki: ilerleme.
tercih etmek: yeğınlemek,
 yeğlemek.
tercüman: dilmaç (bk. mü-
tercim).
tercüme: çeviril, çevirlim.
tereddi etmek: yozlaşmak.
terim: bilim-sözü (bk. **ıstılah**,
terme).
terkip: bileşim (bk. **izafet**
terkibi, synthèse).
terme (bk. terim).
terrasse: güneşlik.
terzi: dikici.
tesadüfi: düşece.
tesanüd: dayanışma.
tesbit etmek: saptalamak (bk.
ispat etmek).
tesir: etki, işlem.
tesir etme: etkilme.
teşekkül etmek: oluşmak.
teşvik etmek: isteklendirmek,
 kızındırmak, yüreklendir-
 mek (bk. **décourager**).
tevazu: küçüklenme.
teveccüh etmek: yönelmek.
théâtral: görmüksü (bk.
tiyatro).

thèse: sav (bk. antithèse).
 tıp: sağınlık (bk. hekim).
 tıpkı: çikla.
 timsal: uyuk.
 tiyatro: görmük (bk. théâtral).
 tohum: bider, blter.
 totalitaire: tümcü.
 totalitarisme: tümcülük.
 trafik: geç-göç.
 tragédie: ağılatı, tutkuca.
 tuhaf: tanmalı (bk. acayip).
 tulûat: doğmaca oyun.
 türkû: yırlam (bk. şarkı).

U

udî: ut-çalar.
 ufuk: çevren, görcek.
 université: bilim-yurdu (bk. darülfünun).

unsur: öge.
 usul: yöntem (bk. méthode).
 uzuv: buvum.

Ü

üslûp: deyiş.
 üstâd: önüt.

V

vahşilik: yabanılık.
 vakit: öy (bk. zaman).
 vapur: buğulu.
 vasıf: nitelik.
 vasıta: araç (bk. âlet).

vazife: ödev.
 vecize: özsöz.
 vefâsız: durasız.
 vezin: köğ (bk. manzum).
 vicdan: bulum, bulunç.
 vicdan azabı: yürek karası.
 virtuel: glzl.
 visuel: görücü.
 vocation: iççağrı.
 vuzuh: seçiklik.
 vücut: yenl, yln.

Y

yani: söydeşl.
 yeknesaklık: tek-düzelik (bk. monotone).

Z

zaaf: enezlik (bk. zayıflık).
 zafer: utku, yengl (bk. gali-biyet).
 zaman: öy, öylek (bk. ne zaman, vakit).
 zamir: adımsı, adsı (bk. nisbî zamirler).
 zarar: dokunca.
 zararlı: dokuncalı, talkalı.
 zaruret: gücem, kısıklık.
 zaten: dibelik.
 zayıf: enez (bk. zaaf).
 zayıflamak: enezleşmek.
 zehap: sanı.
 zekâ: anlak.

zengin: bay.

zenginleştirmek: bayırmak,
baylaştırmak.

zenginlik: baylık.

zevk: beğeni, tadım.

zevk-i selim: sağ beğeni.

zıt: karşıt.

ziynet: bezek.

zorla: gücün (bk. cebren).

zorlama: güceme.

zorlamak: gücemek.

zorunda olmak: güceminde
olmak.

A

abay: dikkat. Bizde, yerli yabancı ,hangl ozanın, hangl yazarın yapıtları böyle bir *abayla*, böyle bir kavrayışla incelenmiştir? (Etkilendirmek – 15 .I .1957 – Varlık).

abaylamak: dikkat etmek. Belli, Bay dızmen boş vermiş benim yazıma, okumadan, *abaylamadan* gelişgüzel dızmış. (Gene Alain – 26 .VIII .1956 – U.) *Abaylarsak* onun da ışık içinde, kendi bulduğu bir ışık içinde olduğunu görürüz. (Ataş'ın güncesi – 13 .I .1957 – U.).

acun: dünya. Sanırsınız ki yer gök yıkılmış, bütün ülke, bütün *acun* korkulu bir duruma düşmüş! (Ası – 22 .IV .1956 – P.P.) Yazın *acunu*, türlü düşünüler, türlü görüşler bulunmasını ister. (Dergiler arasında – 12 .II .1956 – P.P).

açınlamak: keşfetmek. (bk. bulgulamak). Dediklerine göre ilerleme varsa da ancak görünüşte lımlı; glynip kuşanmamız değişmiş, oturup kalkmamız değişmiş, doğanın yasalarını *açınlamışız*... (Sözden söze – 1 .III .1948 – U.).

açkı: anahtar. (Betikler – 8 .IV .1949 – U.).

ad bileşimi: izafet terkibi. “Odanın kapısı” *ad bileşiminin* usamaya aykırı bir kuruluş olduğunda ise küşüme büsbütün yer yokmuş, bu bileşimde kapı, oda’dan önemliymiş, demek önce onun söylenilmesi gereklirmiş. (Söz arasında – 1 .IX .1949 – U.).

adımsı: zamir. (bk. adısı). Bizim dilimizde *adımsılar* firenkçede olduğu gibi boyuna kullanılmaz. (Karalama – 22 .XII .1947–U.)

adısı: zamir. (bk. adımsı). Batı dillerinde olduğu gibi bir takım illintli *adsıları* girecek türkçeye, onlar sağlayacak kolayca

- anlaşılır, düşünmenin yürüyüşüne uygun uzun, kıvrıla kıvrıla giden tümceleri. (Devrik tümce – 5.VIII.1956 – U.).
- ağdık (1): kabahat.** Yoksa dil bakımından bir *ağdık* mıdır? (Gene sağ yazı – 24.XI.1947 – U.)
- ağdık (2): kusur.** Sonradan o yazıyı da beğenmezmişim, onda da bir takım *ağdıklar* görmüşüm... Olabilir. (Dergilerde – 1.I.1956 – U.).
- ağın: temayül.** İçimize bakar, içimizi incelersek günün bütün *ağınlarını* değilse de çoğunu buluruz. (Gençler İçin – 29.I.1949 – U.)
- ağlatı: tragédie** (Bk. tutkuca). Euripides'i epeyce okudum, severim onun *ağlatılarını*. (Karalama – 17.X.1953 – U.)
- ak ağınlı: hüsn-i niyet sahibi, iyi niyetli.** (bk. kara ağınlı). İşte bir kaç genç ki şüphesiz *ak ağınlı*, bir iş görmek, hem de büyük bir iş görmek istiyorlar. (Dergilerde – 1.II.1954 – T.D.).
- arça: para.** Esne inanan nice ozan, yazar tanırım, akça sıkıntısına düştüler mi, bir gecede, ne bir gecesi? bir-iki ucurda bir yır, bir öykü çıkarıverirler. (Esin-14.III.1957-T.D.)
- akım: cereyan.** Eleştirmenlerin de yeni çığırlara, yeni düşün *akımlarına* ön ayak oldukları görülmemiş midir? (Mutlu azınlık – 21.VI.1956 – U.).
- akış: rythme.** (bk. dalgalanım). Tekerlemeler anlam gözetmekten kurtulmuş olsalar da köğ, uyak, *akış*, dalgalanım aramaktan kurtulamamışlardır, sıkı kuralları vardır onların. (Özgür sözler – 10.I.1957 – U.) Yırın belirmesi için *akış* olmalıdır. (Cahit Sıtkı Tarancı – 25.X.1956 – U.).
- aksoy: asil.** (Yazar ile işçi – 15.XI.1956 – Varlık).
- ak-töre: ahlâk.** (Bk. sağ töre). *Ak-töre*, ezilmişlerden yana olmayı buyurmuş. Neden? (Derin derin – 19.II.1956 – P.P.).

al: **hile.** Yüzyıllardır *ala* almışlar, laiklik ilkesine bağlı olduklarını ileri sürecekler, gene de o tilciği anlamından boşaltacaklar, laiklik dinciliktir demeye getirecekler. (Günce - 19.İl.1956 - S.H.)

alan: **sahne.** "Sahne" yerine şimdilik daha bir iyisini bulamadım, *alan* diyeceğim... Bana öyle geliyor ki Renato Mordo Shakespeare'in o güldürüsünü gerçekten sevmiş, inceliklerini anlamış, onu *alana* koyarken yırını iltirmemek için elinden geleni yapmış. (Bir oyun - 15.İ.1949 - U.).

alancı (1): **metteur en scène.** (Bk. **meydancı**). "On ikinci gece"yi görmeğe gittim, yurdumuza yeni gelen *alancı* Renato Mordo'nun ne yaptığını görmek için gittim. (Bir oyun - 15.İ.1949 - U.).

alancı (2): **régisseur.** ...bir tiyatrodaki *alancılık* ettiği için akşamın altısından on ikiye kadar evde bulunduğu olmazdı. (İğreti surat - "V" - Üz 35).

algınlık: **aşk.** (Bk. **sevi**). Oadaki sevil, *algınlık* da... (Kendi kendime - 6.XI.1949 - U.).

alışkı: **âdet.** Bizde betik satılmıyor, gençlerimizde okuma bir türlü *alışkı* olamıyor diye az mı yakındık? (Çeviri üzerine - Ocak 1948 - Ülkü).

angı: **hâtıra.** (bk. **anı**). Dilimize çınceden, moğolcadan giren tilcikler artık erimiştir, tanınmaz olmuşlardır, hepsi bir başlarına kalmışlardır, bizde geçmiş bir uygarlığın *angı*larını uyandırmazlar. (Karalama - 24.İl.1950 - U.).

anı: **hâtıra.** (bk. **angı**). Bay Refik Halit Karay'la Bay Elif Naci izlenimlerini değil, *anı*larını yazmışlar. (Dergilerde - 1.VIII.1954 - T.D.).

anık: **hazır.** Neden parantez dediklerini sorarsanız *anıktır* yanıtları: uluslar-arası tilcikleri çekinmeden almalıymışız, bu da onlardanmış... (Gene o aramış - 20.IX.1956 - U.). Dörütmen, -ozan olsun, bedizci, ezgici olsun- kendi içinde *anık* olarak, Tanrı'nın, doğanın bir vergisi, bağışı olarak bulamaz kişiliğini. (Yaratma - 18.XI.1956 - U.).

anıklamak: hazırlamak. Bunlarda da onu *anıklıyan* bir soluk bulmuyor musunuz? (Günce – 20 .II .1955 – S.H.).

anıklanmak: hazırlanmak. Bugünün gençleri bekliyemiyor, uzun uzun *anıklanmağa*, kendilerini olgunlaştırmaya öyleri yok. (Söz arasında – Ağustos 1956 – Se. Hi.).

anılı: citation. *Anılı* pek görülmüyor günümüz yazılarında. (Gösteriş – 11 .IV .1957 – U.). *Anılılarla* dolu yazıları sevmem yalnız bunun için değildir. (Anılılar – 25 .IV .1957–U.).

anlak: zekâ. Bir yaratıcı için *anlakça* enezdir diyemeyiz. (Mutlu azınlık – 21 .VI .1956 – U.).

anlatı: recit. Roman değil, bir *anlatı*, yazar çocukluk yıllarını, babasını, anasını, kardeşlerini, geçirdiği sayrılıkları, evde çektikleri sıkıntıları, anasıyla babasının kavgalarını, sonra babasının ölmesini anlatıyor, gerçekten olanları anlatıyor. (Günce – 8 .I .1957 – S.H.).

ansımak: hatırlamak. (bk. *ansılamak*). Bunu okuyunca bundan yirmi yıl önce duyduğum bir sözü *ansıdım*. (Prospero ile Caliban – 1 .XII .1955 – Varlık). *Ansıdıkça* onları gülüyor, klmi de ürperiyorum. (Esin – 14 .III .1957 – U.).

ansılamak: hatırlamak. (bk. *ansımak*). Bilim dedim de *ansılıyiverdim*... (Okurken – 10 .II .1950 – U.).

ansıtmak: hatırlatmak. Turgüt Uyar'ın yırı da bana biraz onu *ansıtmıştı*. (Sözden söze – 3 .II .1950 – U.).

araç (1): âlet. (bk. *aygıt*). Dil, düşüncenin *aracıdır*. (Söz olsun – 11 .IV .1952 – U.).

araç (2): vasıta. “Ben dile, dilin inceliklerine aldırmam,” diyen kimse: “Ben düşünceme vereceğim kılığa, düşündüklerimi başkalarına bildirmek için kullanacağım *araca* aldırmam” demiş olmaz mı? (Çizgiler – 24 .III .1950 – U.).

aranç: dâva. (bk. *güdek, sava, yarışık*). Ezilen bence haksızsa, *arancını* doğru bulmamışsam, ondan yana olamam. (Derin derin – 19 .II .1956 – P.P.) Monsieur Sartre'in *arançlı* yazını savunması Fransa gibi büyük, türlü kollara ayrılmış bir yazını olan ülkelerde iyidir, doğrudur. (Ası – 22 .IV .1956

–P.P.) *Arançlı* yazından yana olanlar, salt güzellik kaygısı güdenlere yağı kesiliyor, onların susturulmasını istiyor. (Ası – 22 .IV .1956 – P.P.).

ardaltma: tehir. (Ör. bk. *öneltme*).

arı: saf. Ötekilerde, yoksulluk içinde olanlarda tutkular *arı* olarak bellirmez de onun için. (Yoksulluk – 1 .III .1957 – U.)

artam: meziyet. (bk. *erdem, yitit*). İşçiler arasında “Siz alıcılarda ne türlü nitelikler, *artamlar* arıyorsunuz?” diye bir soruşturma açmak kimsenin usuna gelmemiştir. (Yazar ile İşçi – 15 .XI .1956 – Varlık).

asalak: parasite. “Eser” yerine “yapıt” diyenler ya da türkçe başka bir karşılık arıyanlar dilimizi *asalaklarla* doldurmağa çalışmıyorlar, kökleri bilinen tılcıklarle konuşup yazmak istiyorlar. (Dergiler arasında – 12 .II .1956 – P.P.).

ası (1): fayda. Çocuklar gibiyiz, öyle olduğumuz için ne görsek bizim için bir *asısı*, doğrudan doğruya bir *asısı* olmasını istiyoruz. (Ası – 15 .IV .1956 – P.P.).

ası (2): menfaat. Belki de bir çıkarı olduğu için, kendine birtakım *asılar* sağlamak için öyle söylüyordur. (Aydınlarımız – 5 .IV .1954 – Yeni Ulus).

asılanmak: istifade etmek. Ben, yarınki türkçenin yunanca, lâtince köklerden *asılanması* gerektiğine inanıyorum. (Açıklama – 23 .XII .1949 – U.).

aşağılama: hakaret. ... bir kimseyi bile bile doğruyu gizlemekle suçlandırmanın ağır bir *aşağılama* olduğunu anlamıyanlara acıdım eskiden. (Günce – 11 .XII .1955 – S.H.).

aşağılamak: hakaret etmek. Önce üçüncüsünü, beni *aşağılamak* dileğiyle yazılmış olanı yanıtlıyayım... (Betikler – 8 .IV .1949 – U.).

aşama: hiérarchie. Kişi oğlunun ilerliyebilmesi için bir değerler *aşaması* tanımamız gerektir. (Mutlu azınlık – 14 .VI .1956 – U.).

aşırılık: ifrat. *Aşırılık* kötüdür demişiz bir yol, artık ne olursa olsun kaçacaksınız *aşırılıktan*... *Aşırılıktan* çekinmek düşün-

cemızln sonuna dek gltmekten çekılmek demektir. (Aşırıyım ben – Sözden söze “V” – Üz 71, 73).

ata-kaladı: patrimoine. (bk. atalar kaladı, baba kalıtı, kalıt). Geçmişl bilmıyen, günümüzün yaptıklarını, yarattıklarını, kışl oğlunun *ata-kaladı*na neler kattığını, yenilik’l de kavrıyamaz. (Uza-bılık – 11 .VI.1956 – U.).

atalar kaladı: patrimoine. (bk. ata kaladı, baba kalıtı, kalıt). ...kımlı de bir “İâedrl” olur, adı bilinmez de bir sözü anılır gıder, kışl oğlunun *atalar kaladı*na karışır. (Cahit Sıtkı Tarancı – 25 .X.1956 – U.).

aydık: şiir. (bk. yır). Yazdığı –*aydık*, öykü, deneme– ne olursa olsun... (İlkeler – 3 .XI.1947 – U.) Baktığımız bedızln, okuduğumuz *aydığın* güzelliğinden başka bir anlamı olmasını, bize bir öğüt vermesini, bir nen öğretmesini dilemek, daha çok okur-yazarlara vergidir. (Çizgiler – 29 .XII.1947 – U.).

aygıt: âlet. (bk. araç). Uzağa gıtmeyin, küçük bir buğulu gemiyi alın, onun içindeki *aygıtlara* bakın, hepsine türkçe birer ad takmanız gerek. (Yarınki dil – 16 .IX.1949 – U.) Toprağı süren, birkaç aylık işl iki-üç günde bitiren bir *aygıdın* değerlni kolaylıkla kavratabilirsiniz. (Ası – 26 .VII.1956 – U.).

ayıtma: hitap. (bk. aytaş). Nedim’de böyle *ayıtmalar* vardır. (Fuzuli’yi okurken – 1 .IX.1954 – T.D.).

ayraç: paranthèse. Bir tümcede okunmasa da olur sözler *ayraç* arasına alınır. Şunu da söyleyim: paranthèse yerine *ayraç*’ı ben çıkarmadım ortaya, Türkçe Sözlük’ten aldım. (Dergilerde – 1 .IX.1954 – T.D.)

ayrıcalık: imtiyaz. Kışl oğlu ,çıkarcına uyan, kendisine *ayrıcalıklar* bağışlıyan bir söze kulak kabartmaz, kapılmaz olur mu? (Gençler – 21 .I.1956 – Yarın Pazar).

ayrık: müstesna. Biliyorum, “Bütün kuralların *ayrıkları* vardır...” denebilir. (Yoksulluk – 1 .II.1957 – Varlık).

ayrıklanmak: tecrit edilmek. Ancak gerçeğin birtakım ağdıklarından, eksikliklerinden *ayrıklanmış*, arınmış, çıplatılmış. (Çoğunluk - 5.VII.1956 - U.).

ayırım: fark. Bakıyorum, eskilerin dedikleriyle onların dedikleri arasında büyük bir *ayırım* yok. (Karalama - 18.XI.1949 - U.).

ayrıntı: teferruat. Uzun uzun anlatmıyor onu, *ayrıntılara* girmiyor. (Günce - 25.III.1956 - S.H.)

aytaç: hatip. (bk. *ayıtma*). O sağcı yazar da solcuların büyük düşünürü, *aytacı* Jean Jauré için çok güzel sözler söylüyor, tansıklık gösteriyor ona. (Çelişme - 20.I.1957 - U.).

B

baba kalıtı: patrimoine. (bk. *ata kalıdı*, *atalar kalıdı*, *kalıt*). (Karalama - 2.IX.1949 - U.).

bağlanç: din. *Bağlanç* konusunda bile gerçek bilgiler, inanları üzerinde düşünmüş olanlar, karşılarındakını kesip atma yolu ile değil, tartışma ile kandırmağa çalışırlar. (Sözden söze - 12.XI.1949 - U.).

bağnaz: mutaassip. Neye inanmak gerektiğini başkalarından, önütlerden öğrenmiş olanlar ise bir tek görüşe bağlanırlar, *bağnaz* olurlar. (Günce - 18.XII.1955 - S.H.) *Bağnaz*, bir doğruyu görüp de ötekî doğruları yadsıyan kışdır. (Ası - 15.IV.1956 - P.P.).

bağnazlaşmak: mutaassip olmak. Çok okumalısınız, birbirine uymıyan, birbirinin dediklerini çürüten betikler okumalısınız. Yoksa *bağnazlaşırsınız*. (Ası - 15.IV.1955 - P.P.).

bağnazlık: taassup. Saplanmamalı bir bakış açısına, *bağnazlık* birtakım doğruları görmemek, sezmek, bir açığa bağlanmaktan gelir. (Özgür sözler - 3.I.1957 - U.).

bahşı: âşık, şair. Ali, *bahşıya* inanıyor, onun dediklerinde ayrıca bir anlam aramayı gerekli bulmuyordu. (Çizgiler - 29.XII.1949 - U.).

balı: *cit , medine.* (bk. *balıĝ*) Yalnız aydınların bulundukları *balılarda* deĝil, bütün ülkelerde görülüyor bu okuma özeni, g k eyazın ilĝisi. (Ekin – 30.VIII.1956 – U.).

balıĝ: * ehir.* (bk. *balı*). Uygarlık köylerde deĝil, *balıĝlardadır.* (Günce – 12.VI.1956 – S.H.)

basıngı: *mahviyet.*  yle bir kimsede, b y klenmesinin altında –kendi bilsin bilmesin– bir *basıngı* vardır, ben de işte o *basıngıdan*  rkerim. (Genel eĝitim – 19.VII.1956 – U.).

basman: *nâşir.* (bk. *yayman*). Ama  oĝunluĝu okumaĝa alı t-
tırmak için ucuz kitap çıkarmak belki devlete düşer, *basmanlara* deĝil. (Ucuz kitap – 31.XII.1955 – Yarın Pazar).

batır (1): *cesur.* Bilsizler *batır* olurmuş, el-c hl   es run. ( izgiler – 24.III.1950 – U.).

batır (2): *kahraman.* (bk. *koçak*). Bay Adnan Benk, türlü sıkıntıları da, ölümü de göze alarak düşündüklerini söyle-
mekten ka mıyanlarla alay ediyor, dudak bükerek “*batır*”
dıyor onlara. (Yalan – 29.VII.1956 – U.).

bay: *zengin.* *Bayların* hepsi de g zelliĝe deĝer verir, d r tten
anlar mı? (Yazar ile i  i – 15.XI.1956 – Varlık).

bayık: *hak.*  u alanda deĝilse bu alanda seçme *bayıklarını*
kullanmak isterler. (Eleştirme  zerine – Aĝustos 1948 –
Ülkü) ...birtakım *bayıkları* tanımamız gerektiĝini bilmeli-
dir. (Duygu – 5.V.1957 – U.)  ĝrenecekler, edindikleri
bilgiyle toplumda ilerliyecekler, başkalarını küçümseme,
onlardan saygı bekleme *bayıĝını* kazanacaklar. (Okumak –
28.II.1957 – U.).

bayırmak: *zenginleştirmek.* (bk. *bayla tırmak*). Okumak
bayırır kişiyi. (Yazmak – 7.III.1957 – U.).

bayla tırmak: *zenginleştirmek.* (bk. *bayırmak*). Başka
dillerin özel deyimlerini alarak türkçeyi genişletiyor,
bayla tırıyorlarmı . (Karalama – 18.XI.1949 – U.).

baylık: *zenginlik.* Yalnız yazılarıyla geçinen kimseler göstere-
bilirsiniz, yalnız yazılarıyla *baylıĝa* ermiş kimseler göstere-
bilir mısınız? (Beĝenilmek – 9.XI.1955 – S.H.).

bediz: *resim.* (bk. *okşaş*). Gökçe-yazında dilin büyük bir önemi olmadığını söylemek, onu başlıca öge saymamak, bir *bediz* yapıtında boyaga, çizgiye, bir komuğ yapıtında sese bakılmıyacağını ilerli sürmek gibi olmaz mı? ("Memleket edebiyatı" – 17 .III.1950 – U.).

bedizci: *ressam.* *Bedizci* boyaklar, çizgilerle, ezgici seslerle çalıştığı gibi ozanlar, yazarlar da tilcilerle, dille çalışırlar. ("Memleket edebiyatı" – 17 .III.1950 – U.).

beğeni: *zevk.* (bk. *tadım*). Bugüne değin birtakım yanlışlar olmuş, *beğeniyi* incitecek tilciler kurulmuş, dönülecekmiş onlardan. (Açıklama – 23 .XII.1949 – U.) Aydının bir ödevi vardır toplum içinde: o toplumun düşünce bakımından, *beğeni* bakımından yükselmesine çalışmak. (Prospero ile Callban – 1 .XII.1955 – Varlık).

belit: *mütearife, actiom.* Saptalamayı gerekli bulmuyoruz, apaçık bir doğru, bir *belit* diye bakıyoruz. (Özgür sözler – 3 .I.1957 – U.) Bir "doğru" dediniz mi, onlar, söylevciler, ırlı lâkırdıyı sevenler, bir *belit* diye alırlar bunu ele, genelleştirirler koca bir yapıt kurmağa kalkarlar bunun üzerine. (Yoksulluk – 1 .II.1957 – Varlık).

bellemisel: *mnémotechnique.* Bu öğelerin *bellemisel* değerleri anlamıncından üstündür. (Özgür sözler – 10 .I.1957 – U.).

bellek: *hafıza.* Bellekten büsbütün yoksun mu bu kişiler? (Birey – 21 . X.1956 – U.). *Belleği* enezleşmiş toplumların gelişip ilerlemesi çok güçtür. (Günce – 12. III. 1957 – S. H.)

benbenlik: *nahvet.* Neden usu küçümsüyoruz da onu aşan bir güce inanmağa kalkıyoruz? Belki de kendimizi beğenmemizden; *benbenlikten* bir türlü kurtulamayışımızdandır. (Anlamak – Ararken "V" – Üz 69).

bengi: *lâyemut, ebedî.* Ozan otursun da *bengi* olan... nânleri söylesin diyorlar, demek ki dörüt yapıdının *bengi* olması

dileği bütün toplumlarda vardır. (Dörütün bengilliği – Ağustos 1949 – Ülkü).

bengileşmek: ebedileşmek. Bir şairin hâtırası, adı bir so-
kağın levhasında görüldüğü için değil, olsa olsa eserleriyle
bengileşir. (Dergilerde – 1.VIII.1954 – T.D.).

bengilik: ebediyet. Hiçbir şeyin büsbütün ölmediği, ancak
gerçeğin geçiciliğinden sıklıkla hulyanın *bengiliğine* erdiği
bir âleme görünmez kapılardan girivermenin tadını da
bilmez değilim. (Dil üzerine – 11 .IX.1944 – U.).

benzenek: pastiche. Hani Fransızlar “pastiche” derler, biz de
benzenek diyebiliriz, öyle bir şey yazıyor sanki. (Günce –
15 .II.1953 – S.H.).

benzenmek: taklid etmek. (bk. *öykünmek*). Yahya Kemal'i
sevmiyenler, beğenmiyenler vardır; ama dikkat edin,
onu anlamıyanlar, ona düşman olanlar da gene ona *ben-*
zenmeğe çalışırlar. (Yahya Kemal – 4 .IX.1944 – U.).

berkitmek: takviye etmek. Bundan önceki kurultayların
uğumları daha çok benim tuttuğum yolu *berkittiyordu.*
(İlkinci beti – 6 .I.1950 – U.).

bet: sahife. (bk. *betin, üz*). Eski, yeni birtakım büyük öykü-
lerin kırkar, ellışer *betlik* özetlerini yapıyor, basıyorlarmış.
(Sözden söze – 1 .III.1948 – U.).

beti: mektup. (bk. *betikleşmek*). Hugo'nun Beaudelaire'e
yazdığı bir *betiyi* söylerler. (Yahya Kemal – 9 .XII.1949
– U.) Derginin okurlarından biri bir *beti* ile sormuş...
(Dergilerde – 1 .VII.1956 – T.D.).

betik: kitap. Birimiz bile şöyle sürekli bir işe girişiyoruz,
hepimiz de gündelik yazılarla, birkaç ay, en çok bir iki yıl
anılıp unutulacak *betiklerle* uğraşıyoruz. (Toplum duygusu –
27 .I.1950 – U.) Latince ile yunancayı öğrenmek, o dillerle
yazılmış *betikleri* okuyup anlamak kolay bir iş değildir.
(Batiya doğru – 28 .X.1949 – U.).

betikçe: kitabî. “Fakir bir kadın” konuşma dilimize, hele çocukların konuşma diline uymıyan *betikçe* bir sözdür. (Karalama – 22.XII.1947 – U.).

betikleşmek: mektuplaşmak. (bk. *beti*) Hanı uzak ülkelerde yaşayan, yüzünü görmediğimiz, ölünceye değin göremiyeceğimiz bir kişi ile *betikleşir*, onunla öylece tanışırız... (Bir oyun – 15.I.1949 – U.).

betik-yurdu: kütüphane. Bir yıkabilseler bütün *betik-yurtlarını*, sevinecekler. (Prospero ile Caliban – 1.II.1956 – Varlık).

betimlemek: tasvir etmek. Öyle fırtınaları Chateaubriand'ın *betimleri*miş. (Yağmur – 25.VIII.1951 – U.).

betin: sahife. (bk. *bet*, *üz*). Dışımı sıkarak belki yüz elli *betini* okudum, öteye geçemedim. (Çeviri üzerine – Ocak 1948 – Ülkü).

betke: makale. Öyle yırlar, öyle *betkeler* yazıyor ki ne dediğini başkaları değil kendi bile sökemiyor. (Şiir dili – Diyelim “V” – Üz 102) Suat Sınanoğlu'nun geçen gün burada çıkan “Yegâne eksikimiz” adlı *betkesini* okumuşsunuzdur. (Batiya doğru – 28.X.1949 – U.).

betlek: defter. Bunu bulgulamış, sevinmiş bulguladığına, *betleğine* böylece yazıvermiş. (Kadın – 29.VII.1956 – U.).

bezek: ziynet. Bir ekin, ürünü olduğu toplumdan ayrılınca gücünü yitirir, köklerinden kopunca yaşamaz, bir gerçek olmaktan çıkar, bir süs, boş bir *bezek* durumuna düşer. (Toplum duygusu – 27.I.1950 – U.).

biçim: şekil. O sözlerin uyumlu *biçimlere* konulmuş olmasını, onların da kişiye bir tat duyurmasını istiyorum. (Bir oyun – 15.I.1949 – U.).

biçimcilik: formalisme. (bk. *kalıpcılık*). Frenkçe “formalisme” sözünü de kaldırmasını isterim. *Biçimcilik* diymiş mi? (Dergilerde – 1.XII.1952 – T.D.).

bider: tohum. (bk. *biter*). *Bideri* atacaksınız ki ürünü belliyebilesiniz. (Ekin üzerine – 16.VI.1947 – U.).

bildirce: rapport. Hanl frenkçede "rapport" mu ne diyorlar, öyle sözlere dilim dönmez, ben *bildirce* derim. (Verilmliyen armağan – 28 .II .1950 – C.).

bildiri: ilân. ...bır *bildiri* gördüm... (Okurken – 1 .VII .1953 – U.).

bildirim: tebliğ. Yazı dılı, bilim dılı, medeniyet dılı deyince düşüncenin *bildirim* aracı demek istiyorsunuz. (Karlama – 5 .IV .1952 – U.).

bile-duyuş: sympathie. Sonradan varlığa ermiş olanlarda bile bır yürek sertliğı vardır, başkalarını anlamalarına, *bile-duyuşa* engel olur. (Yoksulluk – 1 .III .1957 – Varlık).

bile-öylük: synchronisme. Ancak dil onların hepsini birden, bır arada söyliyemez, o *bile-öylüğü* gösteremez. (Söz arasında – 4 .XI .1949 – U.).

bileşim: terkip, synthèse. (bk. *ad-bileşimi*). Eleştirmen yaratmaz, ama yaratıcıları birbirleriyle tanıştırır, onun yaptığını da, bunun yaptığını da bır araya getirir, bır *bileşime* ermeğe çalışır. (Dil – Söz arasında "D" – Üz 40) Kışl oğlu dediğimiz yılmaz, yorulmak bilmez şu tapılası varlık, gene yeni yeni savlar, yeni yeni karşı savlar çıkarıp onlardan *bileşimler* kurmağa uğraşır. (Başlıca kaygım – 9 .II .1948 – U.).

bilge (1): feylesof. (bk. *bilge-sever*, *bilgelik-sever*). Bu *bilgeler* ne kadar kolay söylüyor! ölümden korkmamalıymış! (Ölüm üzerine – Ararken "V" – Üz 108).

bilge (2): hakım. Orta-Çağ kişileri Platon'u da, Aristoteles'i de bilirlerdi demek, Yunaneli'nin bütün *bilgelerini*, *bilgelik-severlerini*, ozanlarını, dörütmenlerini bilirlerdi demek değildir. (Dergilerde – 1 .IV .1955 – T.D.).

bilge-sever: feylesof. (bk. *bilge*, *bilgelik-sever*). Böyle olmasaydı, *bilge-severler* boyuna yeni tilcikler çıkarmak gereksinmesini duymazlardı. (Yazmak – 4 .III .1956 – P.P.).

bilgelik-sever: feylesof. (Ör. bk. *bilge*).

bilim: ilim. *Bilim* dile beşikten sine dek. (Günce – 11 .VI .1956 – S.H.).

bilim-öncesi: *préscientifique*. ...*bilim öncesi* bir düşünüşün ürünüdür bu... (Ataç'ın güncesi – 27.V.1956 – U.).

bilim-sözü: *istilah, terim, terme*. Latince, yunanca *bilim-sözlerini* oldukları gibi almayıp da türkçeye çevirelim dersek gene o dilleri öğrenmemiz gerektir. (Yarınki dil – 16.IX.1949 – U.) *Bilim-sözleri* bütün kişilerce billenebilir mi? (Gene o konu – 21.X.1949 – U.) Bir bilim yazısında her gün kullandığımız, hepimizin bildiğimiz tıccıklar yanında birtakım *bilim-sözleri* bulunur elbette. (Bilim dili – 27.VII.1954 – S.H.).

bilimtay: *académie*. Bükünkü Fransızların Monsieur Georges Duhamel derler, büyükten büyük bir yazarları vardır, nerede bir *bilimtay* görür, duyarsa adaylığını kor... (Bir yanıt – 9.V.1957 – U.).

bilim-yurdu: *université, darülfünun*. Düşünün bir: roman, şiir, hikâye, deneme yazmak *bilim-yurdunda* öğretiliyor mu? öğretiliyor mu? (Bilim dili – 27.VII.1954 – S.H.) Eski *Bilim-Yurdu* yüksek-öğretmenlerinden yanı Darülfünun müderrislerinden birini tanırım, çok da saygım vardır kendisine... (Günce – 25.VII.1955 – S.H.).

bilinç: *şuur*. Güçlü toplumlarda bireyler de güçlü oluyor, kişiliklerinin *bilincine* eriyor, özelliklerini eğitip geliştiriyorlar. (Toplum duygusu – 27.I.1950 – U.) Şairlerimiz, düşünürlerimiz, yaratmanın, sevinç içinde olsa dahi, *bilinçle* güçlüğe katlanmayı buyurduğunu anladıkları gün, halk şiirine bağlanmaktan kurtulacaklar. (Karalama – 19.VII.1952 – U.).

bilinçsizlik: *şuursuzluk*. Günler akıp geçiyor, ancak *bilinçsizliğe* vergi bir yavuzlukla; ne buluyorlarsa hepsine kıyarak, hepsini sürükliyerek günler akıp geçiyor. (Kendi kendime – Ararken "V" – Üz 4).

bilinmek: *itiraf etmek*. (bk. *kirtkinmek*). Gene de söyleyelim, gene de *bilinelim*, onların bütün yapıtlarını bir araya

getirmekle bir gökçe-yazın, Avrupalıların anladıkları yoruda bir gökçe-yazın ortaya koymuş olmazsınız. (Baş eksikimiz – 9.IX.1949 – U.) Okuyanların çoğu artık eğlenmek için, öylerini tatlı tatlı geçirmek için okumuyor, onun için okusalar bile *bilinmiyorlar*. (Genel eğitim – 12.VII.1956 – U.).

bilisiz: *câhil*. Benim gibi bir *bilsiz*, o denli derin düşünceleri nite kavrayabilir? (Sözden söze – 3.II.1950 – U.) *Biliszler* batır olurmuş, el-câhillü cesûrun. (Çizgiler – 24.III.1950 – U.)

bilisizlik: *câhillik*. Bir tılcıgı yanlış yazdınız mı, sizin yalnız *bilisizliğiniz* değil, saygısızlığınıza da kızarlardı. (Sözden söze – 3.III.1950 – U.).

bilseme: *tecessüs*. Ben ası beklemeden, ancak *bilseme* ile okumağı anlarım. (Okumak – 28.II.1957 – U.) Onların öğretilmesi *bilsemeyi* uyandırmak, işlemek, geliştirmek içindir. (Gene gösteriş – 18.IV.1957 – U.). En büyük artamı kişioğlunun, *bilsemedir*. (Günce – 12. II. 1957. S. H.)

birey: *ferd*. (bk. *bireyi*). Oysaki ekin *birey* işi değildir, bir toplum işidir. (Toplum duygusu – 27.I.1950 – U.) *Birey* için sanat olmaz, din olmaz, bilim olmaz. (Özgür kişi – 6.XII.1952 – U.).

bireyi: *ferd*. (bk. *birey*). Sanatı toplumun, zamanın yetiştirdiğine inanmıyor değilim, o ayrı bir mesele; ama sanat *bireyin* kendi kişiliğini göstermek için gırıştığı etkinliktir. (Karlama defterinden – 4.VI.1945 – U.).

bireycilik: *ferdiyetçilik*. *Bireycilik* toplumu düşünmemek, yadsımak demek değildir, toplum için çalışacağız diye kendimizi unutmamak demektir. (Günce – 4.III.1956 – S.H.)

birim: *tane*. (bk. *börtük*, *bürtek*). ...çağdaşlarına büyük bir yararlığı dokundu, ırı lâkırdılara bir *birim* daha kattı. (Karlama – 22.XII.1947 – U.).

birleşik: *mürekkep*. Oysaki “İmal etmek” ile “İcat etmek” dilbilgisi bakımından birdir, ya ikisi de birer *birleşik*

kelecidir, bir arada yazılır, ya ikisi de ayrı ayrı yazılır. (Sağ yazı - 19.XI.1947 - U.).

biter: tohum. (bk. bider). Böyle deseydi, ..., ozanın kendini bağın, bağcılığın toprağına, düşüncelerini, duygularını da bitere benzettiği daha iyi anlaşılırdı. (Dergiler arasında - 4.III.1956 - P.P.).

boran: fırtına. Shakespeare'in *Boran* - The Tempest adlı oyunu... (Bir oyun - 15.I.1949 - U.).

boşuğ: izin. Konunun bir önemli olmadığını söylemek, birtakım yazıncıların pek işine geliyor: o sözü, kendilerini yormadan, kişi oğlunu gerçekten ilgilendirmeye değer bir konu aramadan yazı yazabilmek için bir boşuğ diye karşılıyorlar. (Karalama - 19.I.1948 - U.).

boşuğlamak: izin vermek. Doğrusunu isterseniz, dörütmenin toplum işlerinden başka bir nenle uğraşmasını *boşuğlamayanlar* buna pek inanmıyor, dörüt yapıtlarının çağlarından sonra da yaşamaları, kişi oğullarının ilgisini uyandırması bir yalandır diyorlar. (Dörüdün bengilliliği - Ağustos 1949 - Ülkü).

boyak: renk. Oyunda güzel *boyaklar*, uyumlu toplanmalar görüyoruz. (Bir oyun - 15.I.1949 - U.) Oysaki bu yeryüzünde türlü *boyaklar* olduğu gibi türlü düşüncüler de vardır, hepsi de gerçeği yankılar. (Günce - 18.XII.1955 - S.H.).

bölem: parti. Yazarların, dün ne dediklerini unutup bir *bölem*den ötekine geçiverdikleri bir ülkede yaşamıyor muyuz? (Günce - 6.I.1956 - S.H.).

bölüm: kısım. (bk. bölün). Yahya Kemal Beyatlı'nın Yavuz Selim için yazmakta olduğu yırın birinci *bölümü* bir dergide çıktı. (Bir yır üzerine - Haziran 1949 - Ülkü).

bölün: kısım. (bk. bölüm). Gerçekçi olan öykücü bize kişilerin yalnız bir *bölününü* değil, çoğunluğunu da değil, hepsini,

kişî oğlunun bütün'ünü gösterecektir. (Yoksulluk – 1 .II.1957 – Varlık).

bölünsüz: atom. Uyanın da açın gözlerinizi: biz kişî oğlunun *bölünsüzü* böldüğü günlerde yaşıyoruz. (Tüm eğitim – 16 .IX.1949 – U.).

börtük: tane. (bk. birim, bürtek). *Börtük*, tane demektir. Tane sözünden çırkın mı sanki? (Düşsül görüşme – 10 .VI. 1947 – U.).

budun: halk. (bk. kamu, tüz, yin). *Budun* kolay kolay geçmez alıştıklarından. (Sözden söze – Eylül 1956 – Se. Hı.).

budun-buyrum: démocratie. Şu son iki yüzyıl içinde *budun-buyrum*, eşitlik ilkelerinin yayılmasıyla okuma-yazma bilenlerin sayısı da arttı. (Genel eğitim – 12 .VII.1956 – U.)

budun-buyrumcu: démocrate. Bugün biz *budun-buyrumcu* olduğumuzu, ulusçu olduğumuzu söylüyoruz ya, değiliz. (Düşsül görüşü – 20 .I.1950 – U.).

buğulu: vapur. Bir gün İstanbul'da *buğuluya* binmiş, adalara gidiyormuş... (Sözden söze – 12 .XI.1949 – U.).

bulgu: keşif. Bunlar birer türedir değildir, birer *bulgudur*. (Yazmak – 4 .III.1956 – P.P.).

bulgulamak: keşfetmek. (bk. açınlamak). Nice bilgiler vardır, doğanın türlü yasalarını *bulgulamışlardır*, gene de ekinli kimseler değildir. (Ekin – 6 .I.1957 – U.).

bulum: vicdan. (bk. bulunç, yürekkarası). Yalnız yasaların korunmasıyla de kalınmıyor: kamu oyu, özgür topluluk *bulumu* dokundurmuyor onlara. (Yazar ile İşçi – 15 .XI. 1956 – Varlık).

bulunç: vicdan. (bk. bulum, yürekkarası). Demek aktöre buyrukları, yasalardan da üstün olan *bulunç*, yazarı İşçi ile bir tutmamıza konuyor. (Yazar ile İşçi – 15 .X.1956 – Varlık).

buvun: uzuv. Dil ağzımızdaki *buvundur*... (Düşsül görüşme – 10 .IV.1947 – U.).

buyrukçu: dictateur. (bk. **buyurman**). İtalya'nın edebiyat *buyrukçusu* F. T. Marinetti İstanbul'a gelmişti... (Karama defteri "Y" – Üz 77).

buyurman: dictateur. (bk. **buyrukçu**). "Birtakım adamlar edebiyatımıza *buyurman* kesilmek istiyorlar." (Ataç'la konuşma – Güner Sümer – Mart 1956 – Se. Hl.).

büke: pehlivan. Tutuşmaktan kaçınan güçleşli, güçsüzlüğünü, tutuşursa yenileceğini anlamış değil midir? Gene de acun *bükesi* süsü verebilir kendine, öyle dolaşabilir ortada, böyle kurulmaları ancak bilmeyenleri, bönleri kandırır. (Susturmak – 11.VI.1956 – U.).

bürtek: tâne. (bk. **birim, börtük**). Öyle sanıyorum ki Türk Dil Kurumu da ondan birkaç *bürtek* alıp bütün odalarına asar. ("Önemli binaen" – 2.IV.1949 – U.).

büyük öykü: roman. (bk. **öykü**). Eski, yeni birtakım *büyük öykülerin* kırkar, ellışer betlik özetlerini yapıyorlarmış. (Sözden söze – 1.III.1948 – U.).

C

coşu: heyecan. Toplum dörüt ister, yır ister, duygularını, düşüncelerini yankılayacak yeni duygular, düşünceler, *coşular* getirecek, az çok kolay anlaşılacak, kolay bellenecek yırırlar. ("Yeni şılrılar 1957" – 17.I.1957 – U.). Bir nesneyi güzel bulmaktan aldığımız tad, duyduğumuz *coşu*, şaşırma geçtikten sonra başlar. (Günce – 15.I.1957 – S. H.)

Ç

çaba: gayret. O dilleri öğrenmek işimize gelmiyor, o *çabadan* kurtulmak için "Almanların, Fransızların, İngilizlerin hepsi de latince, yunanca biliyorlar mı?" deyiveriyoruz. (Dil, gene dil – Nisan 1948 – Ülkü) Neden istemiyorlar dilin

yalınlaşmasını, kökü bızım olan tilciklerden kurulmasını? bu iş bir *çaba* işidir de onun için istemiyorlar. (Dil bayramı – 27 .IX .1948 – U.).

çalışak: laboratorium. Tanrı *çalışaklara* giremeyeceği gibi, kamutaylara, acun işleri konuşulan yerlere de girmemelidir. (Günce – 19 .II .1956 – S.H.)

çelişme: tenakuz. Bir yazarın dediklerinde çelişme arıyanlara, buldukları *çelişmeler* üzerinde de uzun uzun duranlara şaşarım. (Çelişme – 20 .I .1957 – U.).

çeviri: tercüme. (bk. *çevirim*). Bizler için Homeros'un, Vergilius'un yapıtları ancak adlarını işittikimiz, olsa olsa *çevirirlerini*, söydeşi gölgelerini gördüğümüz birer değer. (Batıya doğru – 28 .X .1949 – U.).

çevirim: tercüme. (bk. *çeviri*). Tercüme yerine çeviri, *çevirim* gibi bir söz bulsak, nasıl diyorlar?.. uydursak daha iyi olacak ya, kızarlar gene... (Tercüme – 1 .VI .1951 – U.).

çevirmen: mütercim. (bk. *dilmaç*). *Çevirmen*, bir de önsöz yazmış... (Günce – 15 .I .1956 – S.H.).

çevren: ufuk. (bk. *görcək*). Kırk yıldır süren tüz yazını tan-sıklığı, bezginlik vermekle de kalmadı, *çevreni* daralttı. (Aydına düşen – 4 .X .1956 – U.).

çıdam: sabır. Daha ilk üzlerde bunalırdım, *çıdamım* tükenirdi. (Bir betik – 6 .I .1957 – U.).

çıkla: tıpkı Köğükler hep birbirlerinin eşi, çıkla benzeri olmaz-mış... (Rüballer – 17 .II .1950 – U.).

çiltak: iftira. Bir kötülükleri dokunacak olursa oyun bir gül-dürü olmaktan çıkar, bir tutkuca olur, Dorante ile Lellio'-nun yalanları da birer yalan olmağı aşar, birer yavuzluk, birer *çiltak* olur. (Görmükte – 2 .XII .1950 – U.).

çizek: satır. Ola kıl son yazdığım *çizekler* bunlar. (Son – 12 .V .1957 – U.).

çoğunlaştırmak: cemileştirmek. Yazın'ı almışlar, yalnız çoğunlaştıracak, yazınlar diye... ("Önemli bir eser" - 2 .IV .1949 - U.).

çöğür: saz. Ali adında bir köy uşağı vardı, çöğür çalıp güzellemeler, koçaklamalar okurdu. (Çizgiler - 29 .XII .1947 - U.).

çözümlemek: tahlil etmek. Eserine ilgilenmiş, o eseri çözümülememi. (Günce - 15 .III .1953 - S.H.).

çözümlemek: halledilmek. O sorun kolay kolay çözümlenebilecek bir sorun değil. (Düşsül görüşü - 20 .I .1950 - U.).

çözümsül: analytique. Türkçe, bugünkü durumunda, ancak kısa kısa tümceler kurmağa elverişlidir, yazarlarımızın dile uzun, çözümsül tümceler kurmağa da elverişli bir araç niteliğini kazandırmaları gerektir. (Ataç'ın güncesi - 17 .III .1957 - U.).

D

dalgalanım: rythme. (bk. akış). Tekerlemeler anlam gözetmekten kurtulmuş olsalar da köğ, uyak, akış, dalgalanım aramaktan kurtulamamışlardır. (Özgür sözler - 10 .I .1957 - U.).

danışka: enquête. (bk. soruşturma). Üç dört yıl oluyor, bazı sözler üzerine bir *danışkayı* gerekli bulmuş... (Bir mektup - 6 .XI .1944 - U.).

dayanak: mesned. İrî lâkirdilarla dayanaksız yargılarla dolu söylevler çekenlerin topladıkları alkışlara bir gün olsun imrenmedim. (Karlama - 24 .II .1950 - U.).

dayanışma: tesianüt. Ancak kurnazların, gerçek usa özenmeyip yalnız gösterişle yetinenlerin, çıkarlarını sağlamak için, dayanışması vardır. (Kurnazlık - 30 .XII .1956 - U.).

dediğim-dedik: müstebit. Bizî kavradı mı, buyruğu altına aldı mı en yaman *dediğim-dedik* oluyor... (Karlama defteri "Y" - Üz 24).

değgin: dair, ait. Geçmişlerine, geleceklerine değgin bır takım nenler... (Söz arasında - 25 .XI .1949 - U.).

değınme: temas. Kendini anlatmaz, düşündüklerini, acunla, kış oğullarıyla *değınmelerinden* edindiği düşünceleri söyler... (Okurken - 10 .III .1950 - U.).

değınmek: temas etmek. Batı uygarlığıyla *değınmekten* edindiğimiz düşünceleri, kavramları söylemekte sıkıntı çekiyoruz, o sıkıntıyı el birliğiyle gidermeğe çalışalım. (Karama - 30 .IX .1950 - U.) İyi, gerçekçi olsun, ona bir diyeceğim yok. Ama romanında gerçek olaylara *değınince* birbirlerine karıştırmasin onları, hepsini bir güne saklamasin. (Dergilerde - 1 .I .1954 - T.D.).

değme: her. Yıllar geçtikçe eksilmeyip artan bir güçle kavrarlar beni; *değme* anışımda, yaradılışın bütün gizlerini sanki aydınlatıverirler benim için. (Hepsi bizim - Eylül 1948 - Ülkü).

denet: murakabe. Benliğiniz bakalım tellim sizin *denet*iniz altında mı? (Söz arasında - 25 .XI .1949 - U.).

denetlemek: kontrol etmek. İşe başladıktan sonra aygıt değiştirmek olur mu? Önceden bir *denetleyin*, özenerek düzün takımınızı, sonra söylersiniz söyleyeceğinizi... (Gene dil - 14 .XII .1948 - U.).

dengeşizlik: déséquilibre. Pek severmiş onu, tansıklarmış, ona yıllardır bağıymış, onun ölümü "yaşamında bir *dengeşizlik* bırakıyormuş". (Günce - 15 .VII .1956 - S.H.)

devim: hareket. (bk. devinme). Okumaktan bezmediğim şairler de güzelliğin, çizgileri yerlerinde komıyan *devime* kını vardır diyerek, boyuna başka yüzler gösteren tabiata kapılmayı öğretiyordu. (İnsan ile tabiat - 2 .X .1944 - U.).

devindirmek: tahrik etmek. Benim diyeceklerim sizin düşünceli, sizinkiler benimkini *devindirir*. (Ön söz - 1 .IX .1956 - Varlık).

devinek: hareket noktası. İlkelerinizin kaynağı olan, ilkelerinizin ilkesi diyebileceğimiz bir *devineğiniz* var, hızınızı ondan alıyorsunuz... (İkinci beti - 11 .VIII.1948 - U.).

devinme: hareket. (bk. *devim*). "*Devinme* yoktur" dediler mi, yürür, *devinmenin* olduğunu saptarsınız. (Yoksulluk - 1 .II.1957 - Varlık)

devrim: inkılâp. Biz *devrim* deyince, toplumun yaşayışında, düşüncesinde bir değişiklik demek istiyoruz. (Dergilerde - 1 .IX.1952 - T.D.).

deyi: akval. (bk. *kıslısı ile deyisi*).

deyiş: üslûp. *Deyiş*, düşüncesün, duyusun gözgüsüdür. (Kıslılık İşler - 8 .III.1952 - U.).

dıka: nokta. Eski yazının bütün o karmakarışık, okunmaz biçimlerinden, bütün o se'lerden, sat'lardan, dat'lardan, tı'lardan, zı'lardan kurtulduk, ha'ya *dıka* koyacak mıyız, koymıyacak mıyız, çekmiyeceğiz artık o tasayı diye sevinmiştik. (Gene sağ yazı - 24 .XI.1947 - U.).

dibelik: zâten. *Dibelik* yeni yetişenlere açık kaç dergimiz var ki? (Bir dergi - 13 .I.1950 - U.).

dikici: terzi. *Dikicinin* yaptığı giysi... (Eleştirmen üzerine - Ağustos 1948 - Ülkü).

dilmaç: tercüman. (bk. *çevirmen*). Böyle olunca, kişi oğullarının büyük bir çoğunluğu kendisine duyguları, düşünceleri söylemek, benzerlerinin *dilmaçı*, dili olmak ödevini yükleyince ozan bundan kaçınabilir mi? (Toplumda ozan - Temmuz 1949 - Ülkü).

dinek: kule. Dörütmen, fildişi *dineğe* de çekilse, ortaya da İnse, yapıtına geçicidir diye bakmamalı, bir daha unutulmıyacakmış gibi olgunlaştırmağa özenmelidir. (İlkeler - 3 .XI.1947 - U.).

direşme: sebat. Bu *direşmesiyle* yalnız dergisinin tutunmasını, sürümünü sağlamadı. (Varlık yayınları - 12 .II.1956 - PP.).

dirim: hayat. (bk. **yaşam**). Bay Bülent Ecevit bizde gerçek bir düşünce *diriminin* kurulmasını, gelişip genişlemesini istiyor, bütün yazılarıyla buna *çalışıyor*. (Günce – 18 .IX. 1955 – S.H.).

dizmen: mürettip. Yazdıklarının doğru dizilmesini istiyorsa Latin yazısıyla yazsın, sonradan suçu *dizmenlere* yüklemesin. (Dil – 24 .VI. 1956 – U.).

doğa: tabiat. *Doğaya* bakmaktan aldığım tad, “güzel” sözünden anladığıma uymuyor. (Sanat İçin – Ararken “V” – Üz 35) Kendilerine, yaradılışlarına, kendilerine gerçekten bir şairlik vermemiş olan *doğaya* küssünler, kızsınlar. (Ben – Diyelim “V” – Üz 5).

doğa-bilik: biologie. Çocuklar için ayrı bir *sayı-bilik*, ayrı bir *doğa-bilik* var mı ki bir gökçe-yazın olsun. (Çocukça – 9 .VIII. 1956 – U.).

doğal: tabii. Şaşıracak olsaydım, onların bana urukçu demelerini, beni urukçu saymalarını *doğal* bulmıyacak olsaydım böyle öz türkçe yazmağa, başkalarını da bu yola çekmeğe çabalamazdım. (Karalama – 24 .II. 1950 – U.) Peki, neden bunu hiç de *doğal* olmıyan bir biçimde söylemiş? (Günce – 28 .VIII. 1955 – S.H.).

doğallayın: bittabi, tabii olarak. İlinç bir betik ya, *doğallayın* eksik... (Yır – 24 .II. 1957 – U.) Ancak bir kımse bunları yazı dilinde kullanmağa başlarsa gıderecek alışı, konuşurken de onları kullanır, sonunda o tılcıklar konuşma diline *doğallayın* giriverir. (Okurken – 10 .II. 1950 – U.).

doğmaca oyun: tulûat. O genç törütmenler *doğmaca oyundan* sakınmıyor. (Bir oyun – 15 .I. 1949 – U.).

dokunca: zarar. Yorulmakla kalsanız gene neyse, daha büyük bir *dokuncası* olur... (Karalama – 18 .XI. 1949 – U.) Bir *dokuncası* yoktur öyle çarpışmaların, dil öyle kurulur. (İkinci beti – 6 .I. 1950 – U.) Yunan, Latin yazarlarının yapıtlarını okutalım, “Şu bize uyar, bu bize uymaz, bizim

İçin *dokuncalıdır*, bizim inanlarımıza aykırıdır" demeyip onlar ne yazmışlarsa hepsini, hepsini çocuklarımıza belle-telim. (Batıya doğru – 28 .X .1949 – U.).

döl: mart. 11 *döl* gündemeçli Yeni İstanbul'da okuduğum bir betkenin... ("Memleket edebiyatı" – 17 .III .1950 – U.).

dölekçe: temkinlice. Onun gibi onlar da kükreneyi, ırl ırl lâkırdılar savurmayı, *dölekçe* düşünüp tartışmaktan yeğlin-lyorlardı. (Bir dergi – 13 .I .1950 – U.).

döneç: strophe. Bu anlayışa göre bir yırın en küçük bölümü, ögesi *döneç*tiir. (Cahit Sıtkı Tarancı – 25 .X .1956 – U.).

dörüt: sanat. (bk. *törüt*). *Dörütün* bile doğrudan doğruya bir işe yaramasını kendinden başka bir ereği olmasını istiyoruz. 5 .II .1956 – P.P.).

dörüt eri: sanatkâr. (bk. *dörütmen*, *törütmen*). Toplumun tını demek bir toplumdaki düşünürlerin, bilgînlerin, *dörüt erlerinin* düşünceleri, duygularıyla yarattıkları değerler demektir. (Prospero ile Caliban – 1 .X .1955 – Varlık) Ben *dörüt erini* hep yalnız olarak düşünürüm. (Okurken – 5 .II .1956 – P.P.).

dörütmen: sanatkâr. (bk. *dörüt eri*, *törütmen*). Bu genç-lerin giderek iyi birer *dörütmen* olacaklarını umuyorum. (Görmükte – 2 .XII .1950 – U.) Bir *dörütmen* hep bir örnek çalışmaz, her yapıt için ayrı bir yol tutabilir. (Okurken – 29 .I .1956 – P.P.) Birtakım *dörütmenler* vardır, kalıcı güzel-likler yaratmağa özenirler. (Dergilerde – 1 .VII .1955 – T.D.).

durasız: vefasız. Ozan gelir de bizl bu günü gününe uymaz, *durasız*, değişici yaşayıştan, binbir ağdıklı yöremizden çekip kurtarır... (Toplumda ozan – Temmuz 1949 – Ülkü).

duruk: statique. (bk *duruk toplum*). *Duruk*, ölü bir *dörüttür* saz ozanlarının *dörüdü*, onların hepsi de birbirine öykünür. (Günce – 26 .II .1957 – S.H.)

duruk toplum: société statique. Bir *duruk toplum* geleneğidir o gelenek. (Genç İstidatlar – 9 .XI .1953 – U.).

duruklaşmak: statique'leşmek. Ürünleri bireylerin kişilliği,

özelliği ile değişmez, gelişip genişlemeye toplum *duruklaşır*, yaratıcılığını yitirir. (Toplum duygusu – 27.I.1950 – U.).

durul: devlet. Türk bilim dili, Türk toplumunca bilinen, söydeşi Türk *durulunun* orta-öğretim kurağlarında öğretilen ana dillerden kurtulmalıdır. (Açıklama – 23.XII.1949 – U.).

durul görmüğü: devlet tiyatrosu. (Görmükte – 2.XII.1952 – U.)

durulman: devlet adamı. Dili *durulmanlar* kurmaz, yazarlar kurar! diye bağıırıyorsunuz... (İkinci beti – 6.I.1950 – U.).

duyganlık: hassasiyet. *Duyganlığı* yok değil, var, onu gizlemiyor da, ancak şöyle söz arasında gülümsüyerek söylüyor. (Rübailer – 27.II.1950 – U.).

duyguculuk: sentimentalisme. ...bu basma-kalıp sözde duyguculuk yok. (Karalama – 22.XII.1947 – U.).

duyu: ihsas. Bilimler tarihi İnsana kendinden şüpheyi, *duyularının* verilerine kapılmamağı öğretiyor. (Gelecek – Diyelim “V” – Üz 107).

duyucu: émotif. ...“deniz” deyince denizi görenler görücüler, “deniz” sözünün kâğıt üzerindeki biçimini görenler de *duyuculardır*. (Söz olsun – 15.XII.1952 – U.).

düşece: tesadüfî. Yaptığının iyi, güzel olması ise *düşecedir*. (Karalama – 22.IX.1947 – U.).

düşsül: hayalî. Benim önemli, gerçek bir yanı olsa bile, daha çok *düşsüldür*, sizin anlıyacağınız hayalidir. (Ben – Diyelim “V” – Üz 4).

düşün: fikir. (bk. *düşünü*, *görüt*). İçindeki *düşünlerin* uzun uzun gözden geçirilip incelendikten sonra dizildiği, deyişin açık oluşundan belli. (Batıya doğru – 28.X.1949 – U.) Öyle bir *düşün* erinin dil devrimini savunmağa girişmesine sevinelim de pek incesini aramıyalım... (Düşsül görüşü – 20.I.1950 – U.) ...eskiden olduğu gibi gene devrimi savunmak, devrimin ilkelerini, *düşünlerini* yaymak istiyor. (Dergilerde – 10.XII.1955 – U.).

düşündeş: hemfikir. Bayan Halide Edip Adivar ile *düşündeş-ler*!... Ben uydurdum *düşündeş* tılcığını, kötü mü? (İyl hava – Diyelim “V” – Üz 33).

düşünmen: penseur. Nereden geliyor bu yazarların, *düşün-menlerin* çoğunluktan kaçınmaları? (Çoğunluk – 5.VII. 1956 – U.).

düşünü: fikir. (bk. *düşün, görüt*). Bunun gibi bütün *düşünüler*, görüşler söylenebilir, ancak birtakım *düşünülerin* yasak edilmesi gerektiği *düşünüsü* ile sürülemez. (Prospero ile Caliban – 1.I.1956 – Varlık)

düz-deyiş: nesir. (bk. *düzeti, düzeyit, düzsöz, yayıç*). Monsieur Jourdain’ın edebiyat öğretmeni *düz-deyişli* “konuştuğumuz gibi yazmak” diye tanımlamaz mı? (Dergilerde – 1.X.1954 – T.D.).

düzelten: musahhih. Bizde düzmenler de düzeltenler de dikkat etmiyorlar. (Günce – 12.IV.1953 – S.H.).

düzence: disiplin. ...latincenin “disciplina”sına türkçe bir karşılık arasa daha iyi etmez mi? Örneğin *düzence* diyebiliriz. Daha uygunu da bulunur arayınca. (Dergiler arasında – 5.II.1956 – P.P.).

düzeti: nesir. (bk. *düz-deyiş, düzeyit, düzsöz, yayıç*). Bay Köksal, andığı sözlerin kimin olduğunu araştırmadığı gibi yır olarak söylenmiş bir sözü *düzet*le çevirmekten de çekinmiyor (Günce – 30.X.1955 – S.H.).

düzeyit: nesir. (bk. *düzeti, düz-deyiş, düzsöz, yayıç*). Biz de Avrupalılarınki gibi bir *düzeyit*imiz olmasını, toplumumuzun öyle bir *düzeyit* dileycek bir toplum olmasını istiyorsak, çocuklarımıza latince ile yunancayı öğretelim... (Batıya doğru – 28.X.1949 – U.).

düzeyitçi: nâsir. Birgün sağyazımız sarsılıverdi, baktık, en ünlü ozanlarımız, *düzeyitçilerimiz*, en büyük birer önüt diye bellediklerimiz kurallara baş kaldırdılar, yalnız türkçe

tilcikleri değil, arapçadan, farsçadan alınmışları da türlü biçimlere sokmağa kalkıştılar. (Sözden söze – 3 .III.1950 – U.)

düzme: masal. (bk. **ertek**). Ozan vardır, gözlerini kapar, geçmişe dalar, geleceğe dalar, olmamış, olmayacak nenleri kurar, *düzmeler*, *ertekler* anlatır. (Toplumda ozan – Temmuz 1949 – Ülkü).

düzsöz: nesir. (bk. **düz-deyiş**, **düzeti**, **düzeyit**, **yayıç**). Nesir yerine kullanıyorum *düzsöz*'ü. "Beğendin mi?" diye sormayın, pek beğenmedim doğrusu: *düzsöz* denince kişi başka nenler de düşünüyor... (*Düzsöz* üzerine – Nisan 1948 – Ülkü).

E

ege: kiral. Fransa egesi 14. Louis, Racine'ın bir durul işine değinmesi üzerine kaşlarını çatmış... (Yurttaş yazar – 2.VIII.1956 – U.).

eğilim: temayül, tendance. (bk. **eğitim**). Bir dörötmene, bir ozana karşı bir *eğilim* savası (*procès de tendance*) açmanın ne denli yersiz, ne denli gülünç olduğunu bilirim. (Yahya Kemal – 9.XII.1949 – U.).

eğitim: temayül. (bk. **eğilim**). Alışkanlığı öne sürerek günün *eğitimlerine* karşı koyanlar da, Anayasa'daki sözleri artık ister istemez kullanacak, onlarla yazacak, giderek onlarla düşüneceklerdir. (Yalın dil – 15.I.1945 – U.).

ekilemek: tekrar etmek. Ancak Ziya Gökalp'a yanındı bilmem şimdi de *ekliyeblir mi?* (Yahya Kemal – 9.XII.1949 – U.) Kişi inandığını, gerçekten inandığını *ekilemekten* usanır mı? (Dil bayramı – 27.IX.1948 – U.).

ekin: culture, irfan. Dilden, *ekinden* açıldı mı çabuk çabuk susamam ki! (Toplum duyusu – 27.I.1950 – U.) Var, Allı, var ya, gene de bir *ekinimiz*, gerçekten *ekinli* kişilerimiz yok bizim. (Toplum duyusu – 27.I.1950 – U.) Oysaki

yeryüzündeki bütün ulusların değil, okullarında latinceyi, yunancayı öğreten, Latın, Yunan yazınlarını ekinlerinin kaynağı diye almış ulusların kullandıkları, köklerinin ne olduğunu bilerek kullandıkları sözlerdir. (Sözden söze – 15.XII.1947 – U.).

eleştiri: tenkit. (bk. **eleştirme**). O yazarın iyi **eleştiriler** verebileceğini sanıyorum. (Dergiler arasında – 19.II.1956 – P.P.).

eleştirme: tenkit. (bk. **eleştiri**). Doğu acununda **eleştirme** yoktur, yerleşmiş düşüncelere uygun olanı övme, uymiyana da sövme vardır. (Dergilerde – 1.V.1954 – T.D.).

eleştirmeci: münekkit. (bk. **eleştirmen**). Edeblyat acunu bir bütündür, şairi, hikâyecileri ne değerde ise **eleştirmecileri** de ancak o değerde olur. (Dergilerde – 1.II.1952 – T.D.).

eleştirmen: münekkit. (bk. **eleştirmeci**). Söyledim, ben öykü yazarı, oyun yazarı değilim ya, öykücü ile denemeçi, **eleştirmen** arasında da benzerlik yok mudur? (Okurken – 26.I.1956 – P.P.).

enez: zayıf. Nîce enez, saçma-sapan yazılar vardır ki, birtakım deyimler, ata sözleriyle dolu oldukları için çevrilmesi pek güçtür. (Dergilerde – 1.VIII.1955 – T.D.).

enezleşmek: zayıflamak. Bireylere o inan aşılınca giderek toplum da **enezleşiyor**. (Toplum duygusu – 27.I.1950 – U.).

enezlik: zaaf. Bunu yaparsam, küçüklüklerimi, **enezliklerimi** bağışlarsam kişilerin, küçümserim kişi oğlunu, küçümsemek de gerçek sevgiye engeldir. (Yalnızlık – 20.I.1957 – U.).

ep: sebep. (bk. **uç, yüz**). Latın yazısını alışımızın derin **eplerini**, devrimin doğal bir sonucu olduğunu göremliyordum. (Yeni yazı – 10.VIII.1953 – U.).

eplemek: sebep olmak. Bir doğrunun bulunması, bir doğa yasasının, gizlinin anlaşılması, kişi oğlunun yeryüzünden kalkmasını mı **epliyecek?** (Günce – 12.II.1957 – S.H.).

erdem: fazilet. (bk. artam, yitit, usul erdem). Ben Shakespeare'i düşünebiliyorum: bir ozan kl neye dokunsa güzelleştiriyor, ona bir yır *erdemi* veriyor. (Bir oyun – 15.I. 1949 – U.) Homeros destanlarına kadar çıkmalıyız, onlardaki *erdemleri* içimize sindirmeliyiz. (Söz olsun – 20.IV.1951 – U.)

erek: gaye. Dörütün *ereği* güzellikler yaratmaktır demenin bir gülünçlüğü vardır doğrusu. (Sözden söze – 12.XI.1949 – U.) Sanatı başka *ereklere* götürecekt bir araç diye kullanmağa kalkan sanat adamı, sanatına değer verilmemesine katlanmalıdır, çünkü kendisi de değer vermiyordur. (Sözden söze – 1.X.1945 – U.).

eremlemek: razı olmak. ...düşüncelerine kendileri inandıkları gibi onları da inandıracaklarından küşümleri olmayacağı için kesip atma yolunu tutmaz, tartışmağı *eremlerler*. (Sözden söze – 12.XI.1949 – U.).

erinç: rahat, rahatlık. ...kişl oğlunun düşünce *erincini* bozabilirler. (Söz arasında – 25.XI.1949 – U.) Başından sonuna kadar sevinç veriyor kişinin içine, bir *erinç* veriyor. (Günce 6.XI.1955 – S.H.).

ermegülük: tembellik. *Ermegülükten* geliyor bütün bunlar. (DII – 9.IX.1956 – U.).

ertek: masal. (bk. düzme). Ozan vardır, gözlerini kapar, geçmişe dalar, geleceğe dalar, olmamış, olmayacak nenler kurar, düzmeler, *ertekler* anlatır. (Toplumda ozan – Temmuz 1949 – Ülkü).

eseme: mantık. (bk. usama). Bütün bu usa, esemeye aykırı nenlere inanan kimselere... (Söz arasında – 25.XI.1949 – U.)

eseme-öncesi düşünü: mentalité prélogique. Buna inanmak olsa olsa şu *eseme-öncesi düşünüşe* yaraşır. (Söz arasında – 25.XI.1949 – U.).

esenek: ilham. (bk. esin). Sanat adamı yalnız *esenekle* iş gördüğünü, ortaya koyduğu şeyin kendi illeğinin, kendi

aklın eseri olmadığını kabul edemez. (Yeni şiir – Sözden söze “V” – Üz 16).

esin: **ilham.** (bk. **esenek**). Her gün oturur belki masasının başına, öyle yapması da iyidir, *esin* beklemeğe kalkmasın, çağırsın, getirsin esini. (Ucuz kıtap – 31.XII.1955 – Yarın Pazar) Yırın, *esinden* değil de düşüncenin araştırmalarından doğduğunu taplarsak, bir dilden başka bir dile çevrilebileceğini, daha doğrusu “geçirilebileceğini” de taplamamız gerektir. (Özgür sözler – 3.I.1957 – U.) *Esine* inanmaktan bir türlü kurtulamadık. (Niçin – 22.XI.1956 – U.).

esizlik: **fenalık.** Nedir bu düzsöz'ün suçu, *esizliği*? (Düzsöz üzerine – Nisan 1948 – Ülkü).

esikleşmek: **mest olmak.** Geçmişin güzellikleri ile *esikleşmiş*... (Yahya Kemal – 9.XII.1949 – U.)

esirlik: **mesti, serhoşluk.** Yaşamak sevgisi de tüp budur, o coşkunluğu, o *esirliği* duymak, duyurabilmektir. (Ataç'ın güncesi – 22.IV.1956 – U.) ...beni büyüleyip de tadına doyumaz bir *esirlik* içinde yaşıyorlar ya, yeter bana. (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

eşanlımlı: **müteradif.** Bir söz mü söyleyeceksin? düpedüz söylemiyorsun, *eşanlımlı* tılcıkları yan yana getireceksin... (Düzsöz üzerine – Nisan 1948 – Ülkü).

etken: **âmil.** Benim ruhum benim için o iki etken arasındaki orantının bir anlatımı ise, bana dışarıdan bakanlar için de neden öyle olmasın? (İğreti surat “V” – Üz 92).

etki: **tesir.** (bk. **işlem**). Yahya Kemal'in bugünkü şiirimize vurduğu damgayı, onun asıl *etkisini*, onun gibi yazmağa özenmiyenlerin, onun mısraını kendilerine örnek edinmeğe kalkmıyanların yazdıklarında aramalıdır. (Yahya Kemal – 4.IX.1944 – U.) Yahya Kemal Beyatlı Fransız ozanlarını okumuş, belki Türk ozanlarından daha çok

onları okumuş, onların etkisile yetişmiş... (Bir yır üzerlne – Haziran 1949 – Ülkü).

etkilemek: tesir etmek. Dil kurmak, yeni bir dil yapmak demek, yazı dillni etkilemeğe çalışmak demektir (Okurken – 10 .II .1950 – U.)

etkinlik: faaliyet. Sanatı toplumun, zamanın yetiştirdiğine inanmıyor değilim, o ayrı mesele; ama sanat, bireyin kendi kişiliğini göstermek için gırlıstığı etkinliktir. (Yeni şllr – Sözden söze “V” – Üz 17) ...edebiyatı, resmî, musıklıyl, bütün sanatı küçümserler, böylelikle de toplumun etkinlik alanlarından birini tenkid etmiş, onu yargılamış olurlar. (Tenkid, gene tenkid – 21 .VIII .1944 – U.)

evcilleştirmek: ehlileştirmek. Ancak “Yağmurcu”nun yazarı, Mr. N. Richard yumuşatmış o işi, nite söylileyim? *evcilleştirilmiş*, korkunçluğunu gidermiş, törpülemiş, ürpertmiyor kimseyl. (Yağmurcu – 10 .II .1957 – U.)

evre: safha. Bu evre de böyle geçecektir. (Dil bayramı – 26 .IX . 1956 – U.) Bizim yaptığımız, bizim çekine çekine devrik tümceler kurmamız ancak bir anıklama işidir, geçici bir evredir. (Devrik tümce – 5 .VIII .1956 – U.)

evren: ejder, ifrit. İçerilerdeki evreni yenememişlerdir. (Sözden söze – 1 .III .1948 – U.)

evrim: tekâmül. Kişi oğlunun evriminden önceki günlerini... (Günce – 6 .IX .1955 – S.H.).

eylem: fiiliyat, action. Bay M. Nerml de, dil devrlmini savunan yazarlarımızın çoğu gibi, kuramdan eyleme geçmekten çekiniyor. (Düşsül görüşü – 20 .I .1950 – U.)

eylemce: fiil. (bk. yapça). Onlar da birer eylemce tabanına ce eki getirilerek yapılmış birer ad değil mi? (Sözden söze – 3 .III .1950 – U.)

eylemsiz: passif. ...toplumla eylemsiz bir değlinmeden edindikleri beğeni ile... (Beğeni – 23 .IX .1956 – U.)

ezgi: beste, mélodie. Bay Esatoğlu gökçe-yazınla ötekl dörüt-
leri birbirine karıştırıyor, bunun için kalkmış, bir *ezgili*
örnek olarak gösteriyor. ("Memleket edebiyatı" – 17.III.
1950 – U.) *Ezgiden* uyuma yükselmezler. (Günce – 18.XII.
1955 – S.H.)

ezgici: bestekâr. Bedizci boyaklar, çlgillerler, *ezgici* seslerle
çalıştığı gibi ozanlar, yazarlar da tılcıklarle, dille çalışırlar.
("Memleket edebiyatı" – 17.III.1950 – U.)

ezgil: mélodique. Doğru ise *ezgil* değil, uyumsuldur. (Günce –
18.XII.1955 – S.H.)

G

geç-göç: trafik. Bence geç-göç. demek daha iyi. Hanl kadın
erkekten kaçtığı günlerde kaç-göç derdik, onun gibi...
(Söz olsun – 30.XI.1952 – U.)

geçmiş-bilim: tarih. (bk. *uza, uzabiliğ, uzabilim, uzağı*).
Geçmişbilim Neron'u kötü kişl diye gösterir, onun için
kendine saygımız yoktur, adını küçük ücükle mi yaza-
cağız? (Gene sağ yazı – 24.XI.1947 – U.)

genlik: refah. Birçok dleklekl yerine getirilmiştir, *genlikleri*
artmaktadır. (Yazar ile işçi – 1.XII.1956 – Varlık).

gerçekçi: réaliste. Molière dünyanın en gerçekçi yazarlarından
birdir, ama onun kişilerini, Alceste'i, Tartuffe'ü, Har-
pagon'u, Trissotin'i, Monsieur Jourdain'i hayatta bulamaz-
sınız. (Gerçek ile doğru – Ararken "V" – Üz 61).

gerçekçilik: réalisme. *Gerçekçilik* kaygısıyla köylüleri köylü
ağıyla konuşturmağa gelince, birtakım büyük romancılar
biliyoruz, onlar da gerçekçidir, örneğin Dostoyevski,
romanlarında şive taklidine özenmiyorlar. (Dergilerde –
1.I.1954 – Üz 61).

gerçek-üstücü: surréaliste. Gerçek-üstücülerin yazdıklarını
okuyorum, anlıyayım, anlamıyayım, onlarda da şiir bulun-
duğu oluyor. (Şiir üzerine – "Diyelim V" – Üz 74).

gerekler: **icabat.** Ozan tilciklerle oynarken seçtiği köğün *gereklerine* göre tilcikleri yanyana dizerken onların seslerine de, anlamlarına da bağlıdır. (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü).

gereksinme: **ihtiyaç.** (bk. **bun**). Düşünmek, bir dokuncası olup olmayacağı kaygısını çekmeksizln doğruyu aramak, etkisi ne olursa olsun, o doğruyu söylemek, bildirmek *gereksinmesini* duymak demektir. (Günce – 18 .IX.1955 – S.H.) Dörütle kişi oğlunun içindeki güzellik *gereksinmesi* arasındaki birliğı unuttunuz mu... (Sözden söze – 12 .XI. 1949 – U.)

gerelti: **perde.** Erken uyandım, *gereltiyi* araladım, ap-ak ortalık. (Günce – 6 .I.1956 – S.H.) Şu “demir *gerelti*” denilen ülkelerde... (Birey – 21 .X.1956 – U.)

giysi: **elbise.** Dikicinin yaptığı *giysi*... (Eleştirme üzerine – Ağustos 1948 – Ülkü).

giz: **esrar, sır.** Ozan da, romancı da, yaradılışın *gizlerini* toplumun birtakım sorunlarını bilginler gibi açıklıyarak değil, gerçeğı gözlerimiz önünde yeniden daha bir düzen içinde yaratarak her şeyi kavratırlar bize. (Günce – 25 .XII.1955 – S.H.) Billyyorum, yeryüzüne Shakespeare’den büyük, ondan ince, ondan uslu, ondan anlayışlı ozan gelmemiştir, kişilerin *gizlerindeki giz* güzelliğini yitirmeden onları aydınlatıvermesini, sezdırıvermesini bilir. (Bir oyun – 15 .I. 1949 – U.) Kişi oğlunun içindeki oluşları aydınlatmak, *gizlerini* çözümlemek kolay mı? (Yazmak – 4 .III.1956 – P.P.)

gizemcilik: **mistiklik.** (bk. **gizimcilik**). Bu kanıda olmak kişiyi bir çeşit *gizemciliğe*, bir toplum *gizemciliğine* götürmez mi? (Dergilerde – 1 .VIII.1952 – T.D.)

gizil: **virtuel.** Benim beğendiğim, birinci derecede saydığım erdemler bende bulunanlar, hiç değilse biraz bulunanlar, *gizil* olarak bulunanlar değil midir? (Kurmaca görüşme – 19 .II.1945 – U.)

gizimcilik: mistiklik. (bk. **gizemcilik**). ...benim anlıyacağım dergilerden değil, **gizimciliği**, Hind **gizimciliğini** yaymak istiyor. Ben ise **gizimcilikten** bir türlü hoşlanmadım. (Dergilerde - 1 .II .1952 - T.D.)

göbek: nesil. (bk. **kuşak**). Turalım ki bu görüş doğrudur, bütün dörüt yapıtları çağlariyle, kendilerini yetiştiren toplumla birlikte ölür, sonraki **göbekler** için bir değerleri, bir dörüt değerleri kalmaz. (Dörüdün bengilliliği - Ağustos 1949 - Ülkü)

gökçe-yazın: edebiyat, belles-lettres. (bk. **yazın**). Görmük oyununu **gökçe-yazın** türlerinden saymak belki yanlıştır... (Bir oyun - 15 .I .1949 - U.). Bunları ben yaşta olup da **gökçe-yazın** ile az çok uğraşmışların birkaçı sever, anlar. (İleri geri - 27 .XII .1952 - U.)

gömüş: hazine. Kendinizde o bilmediğiniz, ummadığınız düşünürleri, o düşünüler **gömüşünü** bulup sevinirsiniz, parlayıverir gözleriniz. (Yazmak - 7 .III .1957 - U.)

gönendirmek: memnun etmek. Kendimizi de **gönendirecek** güzel, olgun yapıtlar ortaya koymaktan çok okunmayı, tanınmayı istiyoruz da onun için. (Dergilerde - 1 .IX .1955 - T.D.)

gönenmek: memnun olmak. ...İnanmam ki **göneneyim**, ya üzüleyim. (Açıklama - 23 .XII .1949 - U.) Bunun içindir ki bugünkü yazarlarımızın çoğunun gerçekçiliğe özenmelerine **gönenmiyorum**. (Düşe çağrı - 11 .I .1952 - U.)

gönmek: hidayete ermek. **Gönmüşlerin** iç sevinçli, odu var onda. (Düzenli toplum - 15 .IX .1956 - Varlık).

gönüş: nimet. (bk. **günüç**). Onların dediğine bakaşanız; yalnız çalışanlar saygı görmeli, acun **gönüşlerine** yalnız onlar konmalı. (Günce - 8 .VIII .1956 - S.H.)

görcek: ufuk. (bk. **çevren**). Bunun için Yahya Kemal'in yırlarında, örneğin Hugo'nun ya da Beaudelaire'in, Mallar-

mé'nin Fıransız gökçe-yazınına, Teflık Fıkret'in Türk gökçe-yazınına getirdiklerine benzer bir yenilik aramamalıdır, alanı, *görceği* genişletmemiştir o, kendisinden önce var olana bir nen katmamıştır, bulduğunu işlemiş, inceltmiştir. (Yahya Kemal – 9 .XII .1954 – T.D.)

görece: *nisbî*. Güzellik *görecedir*, yerden yere, çağdan çağa olduğu gibi kışiden kışiye de değişir. (Sözden söze –12 .XI . 1949 – U.) Bir şılının ılıllığı, güzelliği *görecedir*, kışiden kışiye değişen bir yargıdır. (Dergilerde – 1 .II .1954 – T.D.)

görev: *fonction*. Birtakım aydınlarımız, Bay Eyüboğlu'nun “dalavere” dediği işleri görüyorlarsa, kendilerine de, toplumdaki *görevlerine* de saygıları olmadığı için yapıyorlar bunu. (Prospero ile Caliban – 1 .XII .1955 – Varlık).

görevmen: *memur*. Bir *görevmen* olduğum için bir böleme yazılamazdım, emekliye ayrılınca gıdıp o böleme üye oldum. (Derin derin – 19 .II .1956 – P.P.)

görey: *manzara*. (bk. *görü*). Orada bastığınız taş, süründüğünüz duvar, altında bir nefes serinlediğiniz çınar, yayılıp uzanan, daralıp kapanıveren *görey*, orada ne varsa hepsi bir şeyi için için anar, andıklarını da sessiz bir ezgi ile sayıklar gibidir. (Dil üzerine – 11 .IX .1944 – U.)

görkemli: *ihtişamlı*. Türkçenin yapısı da, yasaları da düşünülerek yerlne konmuş, iyemli. *görkemli* bir tilcik! (Okurken – 10 .II .1950 – U.)

görmük: *tiyatro*. Onlar, örneğin tiyatro derken bu tilciğin yunanca görmek anlamında bir kökten kurulmuş olduğunu bilmiyorlar, bilseler dahi düşünmüyorlar, biz *görmük* derken bunu düşünüyoruz. (Karalama – 2 .IX .1949 – U.) Bu memlekette *görmük* sanatını kurup yerleştirmeye özenenlerin, bir yandan da tuluatçılarımıza ilgilenmeleri, onlardan ders almaları gerektir. (Bir oyun – 26 .IV .1950 – U.) İnsan *görmüğe* eğlenmek için gider. (Bir oyun – 26 .IV . 1950 – U.) Ben uydurdum sanmayın, Tarama Dergisinde

buldum. (Görmükte – 2.XII.1952 – U.) **durul görmüğü:** Devlet Tiyatrosu. (Görmükte – 2.XII.1952 – U.)

görmüksü: théâtral. ...*görmüksü* davranışlardan, bağırımlardan kaçınıyor. (Rüballer – 17.II.1950 – U.) Her şairi yapmacıklıkla buluyorum, her şair bana *görmüksü* geliyor. (Günce – 28.VIII.1955 – S.H.)

görü: manzara. (bk. **görey**). ...yaşlandıkça daha başka *görülerin*, şimdi dinlediği seslerden başka seslerin de kendilerine göre bir güzelliği, bir “doğruluğu” olduğunu sezmesinden umudumuzu kesmiyelim. (Bir eleştirmen – 16.VIII.1956 – Ulus). Kırklar, boş yerler, alışıktı olmadığım *görüler* gözlerimi alır da düşünmekten, düşlere dalmaktan alıkoş beni. (Günce-29.I.1957-S. H.)

görücü: visuel. Remy de Gourmont'a göre “deniz” deyince denizli görenler *görüçüler*, “deniz” sözünün kâğıt üzerindeki biçimini görenler de duyuculardır... Bıllırlım, içerlerler bu “*görücü*” sözüne, öğullarına kız beğenmeğe denir. Onlar da *görüçüdür*, *visuel*'ler de *görüçüdür*. Bir sözün birkaç anlamı olur. (Söz olsun – 15.VIII.1952 – U.)

görüncelilik: idéalisme. (bk. **görüştürlük**). Yurttaşlarımız arasında *görüncelilik* ile özdekçiliğin birbirine karşıt, birbirine kolay kolay uzlaşamayacak iki görüş olduğunu anıyamayanların çokluğu içimlizi yakıyor. (Okurken – 7.VI.1952 – U.)

görüpsü: hayalet. Hanı yüz yıllık kara kara ağaçların sardığı koca koca köşklerde hortlaklar, *görüpsüler* dolaşır... (Söz arasında – 29.XI.1949 – U.)

görü: idea, idée, fikir. Gerçekler acununa nesneler katıldığı gibi soyut kavramlar, *görü*tler acununa da birtakım yeni değerler katılır. (Yazmak – 4.III.1956 – P.P.) Ben, *idée*'ye başka bir karşılık bulamadığım için, çevirme yoluna gittim. Daha bir iyisi bulunursa duraksamaksızın onu kullanırım. *Görü*t, bence büsbütün kötü değil: *idée* gözlerimizin, iç

gözlerimizin önündeymiş gibi görünür. Düşünce değildir, düş, rüya büsbütün değildir. Düşünce'yi "pensée" karşılığı kullanıyoruz, öyle olunca idée'ye bir karşılık bulmamız gerektir. (Dergilerde - 1.VII.1956 - T.D.)

görütçülük: idéalisme. (bk. görüncencilik). ...o da bir yandan bir *görütçülük* sayılabilir. (Yabancı dil - 10.III.1957 - U.)

görütler bütünü: idéologie. ...bir yazarın bir öğretiyse, bir *görütler bütününe* bağlanmasını istiyenler yok mu? ben onlara bön kişiler diye bakıyorum. (Günce - 31.VII.1956 - S.H.)

görütsül: idéal. Kişi oğlu görüdü ile, usunuzda kurduğunuz *görütsül* kişi oğlu ile yetininiz, bütün güzellikleri, bütün üstünlükleri bulursunuz. (Yalnızlık - 20.I.1957 - U.)

gözemlenme: müşahade edilme. Kişiler arasında eşitlik bulunması gerektiği bir gerçeğin gözemlenmesinden değil, ayrıcalığı olan, ya doğal, ya saymaca bir ayrıcalığı olan kişinin duyduğu utançtan doğmuştur. (Mutlu azunluk - 7.VI.1956 - U.)

gözgü: ayna. Tılsık düşüncenin *gözügüsüdür*. (Karalama - 24.II.1950 - U.) Gözügüyü tutar yüzüne, Valéry değer gözüne, pek bir kurulur özüne. (Uzlaşmak - Diyelim "V" - Üz 100).

gücem: zaruret. (bk. kısıklık). Ancak böyleleri duramadılar o yolda, kendi çalışmalarını da unuttular, içlerinden duymamışlardı o *gücem*. (Dil bayramı - 26.IX.1956 - U.)

güceme: zorlama. Bunlar yetmez bir çocuğun kendini *güçemesine*... (Çocukça - 9.VIII.1956 - U.)

gücemek: zorlamak. İstesem, kendimi *gücesem* de elimden gelmiyor bir konuya bağlanmak. (Ataç'ın güncesi - 11.VIII.1956 - U.)

güceminde olmak: zorunda olmak. Günümüzde yazarların hepsi de geçimlerini sağlamak için çalışmak *güceminde mi?* (Söz arasında - Ağustos 1956 - Se.Hi.)

gücük: şubat. 3 *gücük* 1950 *gündemeçli* Yeni Sabah *güncesinde* dil üzerine bir betke gördüm, okudum. (Okurken – 10.II.1950 – U.)

gücün: cebren, zorla. *Gücün* susturmağa kalkmak bilisizlerin işidir. (Sözden söze – 12.XI.1949 – U.)

güdek: dâva. (bk. aranç, sava, yarışık). Gerçek ekinli kim-sede kendini başkalarından üstün görme, aşağı görme olmayacağı gibi yalnız kendi *güdeğinin* yürümesini istemek de olmaz. (Ekin üzerine – 16.VI.1947 – U.)

güdü: saik. Büyük eleştirmecilerden bilmem kim dörüt yapıtlarının şu şu *güdülerle* yaratıldığını söylüyor (Ekin üzerine – 16.VI.1947 – U.)

güldeste: anthologie. Bir *güldeste* yapabilmek isterdim, sevdiğim, severek benim ettiğim şılrerli, beytleri toplayıp da bir *güldeste* yapmak isterdim. (Yavaşça – 7.VI.1953 U.)

güldürü: comédie. Bana öyle geliyor ki Renato Mordo Shakespeare'ın o *güldürüsünü* gerçekten sevmiş, inceliklerini kavramış... (Bir oyun – 15.I.1949 – U.) ıra *güldürüsü:* comédie de caractère töre *güldürüsü:* comédie de mœurs. (Bir oyun – 26.IV.1950 – U.)

günce (1): gazete. (bk. günlük). O da ötekiler gibi dediklerini *günce* okuyucularının kolayca anlamasını istiyor. (Düşül görüşü – 20.I.1950 – U.) Fransız *günceleri* yer yüzüne Belçika *güncelerinden* daha çok yayılmıştır. (Yavaşça – 7.IV.1953 – U.)

günce (2): journal, hâtıra defteri. Ah! çocukluk yıllarımdan beri. hiç olmasa gençlik yıllarımdan beri bir *günce* tutsaydım! (Günce – 4.I.1953 – S.H.)

gündemeç: tarih. Bay M. Nermi'nin 17 ocak *gündemeçli* Yeni İstanbul'da çıkan "Dilimiz ve İdeallerimiz" adlı betkesini okuyordum. (Düşül görüşü – 20.I.1950 – U.)

güneşlik: *terrasse*. Yazın eve mısafir gelince karım, mutlaka sözü oraya getirir, meyhanenin ufakık *güneşliğini* göstererek... (İğretli suret “V” – Üz 34).

güngöre: *pencere*. Aç *güngöresini* şu odanın! (Söz arasında – 4 .XI .1949 – U.)

günlük: *gazete*. (bk. *günce*). Önümde duran İki *günlükten* İki söz alıyorum. (Dil, gene dil – Mart 1948 – Ülkü) *Günlüklerde* okumuşsunuzdur... (Değmez demişler–10 .V .1956 –U.)

günü: *haset, kıskançlık*. Onun içine, benim içime olduğu gibi bir *günü* çökerdi... Benim içimdeki *günü* belli bir kişiye karşı olsa, onu küçümserdim de kurtulurdum acılıktan... Başlıbaşına bir *günü*, kimseye yönelmemiş bir *günü*, böyle-sinin yarısı daha da ağırdır. (Yalnızlık – 11 .III .1951 – P.P.)

günüç: *nimet*. (bk. *gönüç*). Ancak bunları İstemiyen, bunları en büyük *günüçler* arasında saymıyan, bunlarsız da yaşanabileceğini söyleyen kimseler de vardır. (Bir eleştirme – 16 .VIII .1956 – U.) İsteseydim ben de erebilir miydim o *gönüçlere*? (Günü – 16 .IX .1956 – U.)

günülemek: *kıskanmak*. Kimi *günüliyorum* ben? ...Ben, ünün seçeceği kişileri *günüliyorum*. (Yalnızlık – 11 .III .1951 – P.P.)

güvenlik yönetmeni: *emniyet müdürü*. Kız, *güvenlik yönetmeninin* yardımcısına varıyor. (Yağmurcu – 10 .II .1957 – U.)

güzel-bilikçi: *estetikçi*. Hanı bir “aydınlar ağzı” diyebileceğimiz bir dil var, Hamdi Tanpınar’ın, Bay Cahit Tanyol’un, daha birtakım eleştirmecilerimizin, *güzel-bilikçilerin* dili... (Bir düşünce – 24 .XI .1953 – S.H.)

H

hepil, hepsil: *genel*. Sevemiyorum şu “genel” sözünü, Firenklerin “général” sözüne benzesin diye kurulduğu besbelli; sevemiyorum ya, daha bir iyisini bulamadım, *hepil’i*, *hepsil’i* bir denemeli... (Rübailer – 17 .II .1950 – U.)

I

ılgımlanmak: merak etmek. *İlgimlanıp* türlü düşünceleri öğrenmiş, birine bağlanmamış olabilir. (Kendi kendime – 6.V.1949 – U.)

ılımlı: mutedil. Şu *ılımlı* denenler seviniyor, ötekiler, aşırıları üzüyor. (Açıklama – 23 .XII.1949 – U.)

ılkı: hayvan. (bk. *yılkı*). Mamutlar, pek eski çağlarda yaşamış o ırlı, kocaman *ılkılar* beni pek ilgilendirmez ya... (Ne okumalı – 3.V.1956 – U.)

ıra: *caractère*. Yalancılık güldürüye gelecek, bir güldürü konusu olacak bir *ıra* mıdır? (Görmükte – 2 .XII.1950 – U.)

ırlam: şarkı. (bk. *ırlama*, *yırlama*). Keziban bunları söylerken ben, gençliğimden kalma bir *ırlamın* sözlerini mırıldanmağa başlamıştım. (Yollarda – 8.XII.1947 – U.)

ırlama: *taganni*, *chant*, şarkı. (bk. *ırlam*, *yırlam*). Yır da bir türlü *ırlama*dır, kişi oğlu *ırlamalarına* kendi duygularını, sevinçleriyle acılarını karıştırmaz olur mu? (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü) Eğlence yerlerinin gürültüleriyle karışık, oyunlarla, *ırlamalarla* karışık, oldukça bayağı, duygulu duygulu bir öykü. (Moulin Rouge – 15 .V.1956 – U)

ırsız: lüzumsuz. Kamus-i Türkî’de birçok arapça, farsça sözlerin dillimize gerekli olmadığını göstermek için yanlarına birer ırsız imi koyan, “kara dururken siyah demenin ne yeri vardır?” diye soran Şemseddin Sami Bey de mi Atatürk’ün buyruğu ile iş gördü? (Dil devrimi – 26 .IX.1947 – Memleket).

ıştın: lâmba. Işık isteyince *ıştınları* yakıveririz... *ıştınları* yaktıktan sonra da karanlıklar içinde olduğumuzu biliriz, çevremizden kaldıramamışızdır karanlıkları; *ıştınlr* bize güven vermez. (Yollarda – 8.XII.1947 – U.)

I

iççağrı: vocation. Bunlar bir işi sevdikleri için değil, bir iççağrı duydukları için değil, salt geçimlerini sağlamak için, ya da başka bir uğurda atılmış olanlardır. (Çizgiler – 24.III.1950 – U.) Sanata özenen, kendinde gerçek bir sanat gücü, bir iççağrı duyan kişi sıkıntı çekmeği göze alır mı? (Dergilerde – 1.XII.1953 – T.D.)

içerik: muhteva. Konuda değil, içerikte değil, güzelliği, büyüğü biçimde, tilcikler arasındaki uyumda, o tilciklerin birer ses olarak bize işlemelerinde, ozanın söyleyişinde aramalıymış. (Özgür sözler – 3.I.1957 – U.)

içtenlik: samimiyet. (bk. Özden). Montaigne'de, Monsieur Gide'de olduğu gibi, içtenliği sermek, ne yapıp yapıp göze çarptırmak dileği vardır. (Okurken – 10.III.1950 – U.)

igcil: sakat. İgcilin birlymış, bodur, biçimsiz olduğu için sevdirememiş kendini kadınlara... (Moulin-Rouge – 15.V.1956 – U.)

İğreti anlam: istiare. Fransızca "culture" tilciğinin de öz anlamı "toprağı verimli kılmaya yarıyan işlere girişme" demektir, biz buna "ekme" deriz; fransızcada o tilciğin bir de iğreti anlamı olmuş: toprağı bellediğimiz, ektiğimiz gibi kişilerin de uslarını işliyorsunuz, bu işin sonunda kişilerin usları da gene toprak gibi bir ürün veriyor; Fransız "culture" derken o iğreti anlamı biliyor, düşünüyor, Fransız için o sözün ne demek olduğu bellidir. (Kızılacak sözler – 18.V.1948 – U.)

ilenç: lânet. (bk. kargış). "Ekmeğini emeğinle kazanacaksın" buyruğunun bir ilenç olduğu söylenir. (Yazar ile işçi – 15.X.1956 – Varlık).

ilenme: beddua etme. Yolda yanınıza sokulup da beş on kuruş diye yalvaran dilencinin sonra ilenmesine aldırır mısınız? (Ataç'ın güncesi – 15.V.1956 – U.)

ilenmek: lânetlemek. Soğursunuz tuttuğunuz işten, dergicliğe de yazı yazmağa da *ilenirsiniz*. (Okurken – 7.VI. 1952 – U.)

ilerleme: t̄erakki. Yüzyıllar boyunca bir *ilerleme* olduğına inanmıyanlar da bence insan oğlunu sevmiyenlerdir. (Yavaşça – 27.IV.1951 – U.)

ilinç: int̄éressant. Yazarlarımız bu konuda çok *ilinç*, bizl de çok sevindiren sözler söylüyorlar. (Dergilerde – 1.V. 1955 – T.D.)

ilinti: m̄ünasebet. Ancak bu, anlamı daraltmıştır, anlamın gerçekte ilgisini, *ilintilerini* kesmiştir. (Yaratıcı ozan – Ekim 1958 – Ülkü).

ilinti adları: nisbi zamirler. (Ör. bk. adı).

ilke: esas, principe. Bakıyorum, kimli yaşlı, kimli genç birçok kimseler, kullandığım tılcıkların hepsini beğenmeseler bile, *ilkede* benimle birlik olduklarını bildiriyor... (Dil bayramı – 27.IX.1948 – U.) Yazınızın bir yerinde saydığınız beş *ilkeyi* ele aldım... (İkinci beti – 11.VIII.1948 – U.)

ilkgüz: eylül. Önümde Sadri Maksudi'nin bir yazısı var, 23 *ilkgüz* gündemeçli Cumhuriyet'te çıktı... (Dil bayramı – 27.IX.1948 – U.)

ilk-yaz: ilkbahar. Yaz gelse bir, *ilk-yaz* gelse... (Günce – 6.I.1956 – S.H.)

im: işaret. Birtakım *imleri*, neye yaradığını, niçin türetilildiğini düşünmeden kullanıyorlar. (Gene o aranc – 20.IX.1956–U.)

imlemek: işaret etmek. Bulduğumu sanmıyorum ya, bir noktayı *imliyeceğim*. (Dergilerde – 1.III.1955 – T.D.)

inanılrlık: crédibilité. Bir romanda, hele davalı bir romanda, *inanılrlık* bulunması gerektir. (Dergilerde – 1.I.1954 – T.D.)

irselik: şart. (bk..koşul). Bana öyle geliyor ki “unutmak” da ekin’in geçilemeyecek bir *irseliğidir*. (Ekin üzerine – 16.IV. 1947 – U.)

irteleyin: sabahleyin. Şimdi *irteleyin* evlerimize doluveren gölgesiz, pırıl pırıl ışık bizi dışarıya çağırıyor, türlü oyunlarla diller dökerek kandırmağa çalışıyor. (Yollarda – 8.XII.1947 – U.)

istek: taleb. (bk. *sunum*). Değil mi ki *istek* var, *sunum* da olacak. (Genel eğitim – 19.VII.1956 – U.)

isteklendirmek: teşvik etmek. (bk. *kızındırmak, yürek-lendirmek*). ...dörüdü koruma, dörütmenleri *isteklendirme* ödeviml yerlne getlrmiş olurum... (Eleştirme üzerine – Temmuz 1948 – Ülkü).

istem: irade. Tanrı'nın kendi benzeyişinde yarattığı kişi oğlunun da bütün işlerinde *istemli*, özgür bir varlık olarak yaptığı, usunu kullanarak yaptığı bütün işlerinde, başlan-gıçta eleştirme vardır. (Eleştirme üzerine – Ağustos 1948 – Ülkü).

işlem: tesir. (bk. *etki*). ...kamu üzerinde zamanın değil ancak bir âdem oğlunun *işlemli* olabileceğini ileri sürüyor. (Söz arasında – 30.X.1944 – U.)

ivecenlik: acelecilik. Gene gençliğinden olacak, bir *ivecenliği* var. ("Memleket edebiyatı" – 10.II.1950 – U.)

iyemli: lâtif. "Ve"ye ne buyrulur? Türkçenin yapısı da, yasaları da düşünülerek yerli yerlne konmuş *iyemli*, gör-kemli bir tilcik! (Okurken – 10.II.1950 – U.)

iyemsiz: çirkin. (bk. *yımızık*). Onları kullandık mı, buruş-rutuyorlar yüzlerini, onlar da *iyemsizmiş*... (Fossile – 14.IV.1957 – U.)

iyemsizlik: çirkinlik. Yeni bir yol bulmuş olan dörütmen, kendinden öncekilerin yaptıklarında birtakım yanlışlar, *iyemsizlikler* görür, en çok onlar çarpar gözüne. (Günce – (Günce – 5.II.1957 – S.H.)

iylik: heves. Batı uygarlığına ilgilenirken, ona değlinirken süslü konuşup süslü yazmak *iyliğini* de bırakmamışız. (Söz ara-sında – 2.XII.1956 – U.)

iyimser bacı: soroptimiste. Önce yadırgadım bunu, biraz düşünmekle anladım: "*iyimser bacılar*" demek olacak dedim. (Bir dernek - 2.XII.1956 - U.)

iyir: ilâç. Hanı bir yerli *iyir* yapıyorlar, sonra ona Avrupa'nın tanınmış bir *iyirininkine* benzer bir ad takmağa kalkıyorlar, bunu yapmakla bütün ulusu utandırıyorlar. (Düşsül görüşme - 10.VI.1947 - U.)

izlenim: intiba. Yeni ozanlarımız bir olayı anlatan uzun yırlardan çok bir *izleniml* belirtmeğe çalışan kısa yırlar yazıyorlar. (Rüballer - 17.II.1950 - U.)

izlenimci: impressionniste. ...eserlerin bende bıraktıkları izlenimleri belirtmek isterim. Bu yolda yazan tenkitçilere yanılmıyorsam *izlenimci* derler. (Bir mektup - 6.XI.1944 - U.)

K

kaçan: ne zaman. (bk. öy, öylek). Kaçan olacak bu? (Devrik tümce - 5.VIII.1956 - U.)

kakavan: papağan. Ancak şu, bu uluslar bu tılcıkları kullanıyor diye birtakım yabancı tılcıkları dilimize almamızı doğru bulmuyorum. *Kakavan* yoludur bu, bizi gerçekten batıya götürmez. (Dergilerde - 1.XI.1954 - T.D.) Bir ulusun öz-sevisini yabancı tılcıklar incitmez, onları ağızdan kapıp bilmeden kullanmak incitir, *kakavan* olmak incitir. (Gene o ararış - 20.IX.1956 - U.)

kalanak: superstition. Onlar da birer *kalanaktır*. (Ataç'ın güncesi - 2.XII.1946 - U.)

kalık: hava. Bilge-severin anlattığı kuşu bilirsiniz: kanatları üzerinde bir yük oluyor diye *kalıktan* yakınmış. (Sözden söze - 3.III.1950 - U.) Bu betikte bir konuşma *kalığı* duyuluyor. (Bir betik - 31.V.1956 - U.)

kalıpcılık: formalisme. (bk. biçimcilik). Onların *kalıpcılık* dedikleri sadece sanat kaygısı, prüzsüzlük kaygısı, güzel söylemek kaygısı. (Günce – 1 .III .1953 – S.H.)

kalıt: miras. Arapça, farsça tılcıkları dile yerleşmiştir diye kullanan bir toplum Mozart'ı dinlemez "nihavent" peşrevini özer, kadınlarının yüzleri örtülü çıkmasını ister, bir erkeğin dört karı almasını doğru bulmağa kalkar, *kalıtın* çocuklar arasında eşitçe bölünmesini değil, oğlana iki kıza bir verilmesini yasalarına koymağa kalkar. (Dergiler arasında – 12 .II .1956 – P.P.)

kamu: halk. (bk. budun, tüz, yili). Yoksa *kamu* kimli beğenip kimli beğenmiyeceğini bilmez. (Eleştirme üzerine – Temmuz 1948 – Ülkü).

kani: kanaat. Kesin bir *kaniya* varamadıktan başka çabuk çabuk varamıyacağımı, düşündükçe karşıma daha birçok sorular, sorunlar çıkacağını anlıyorum. (Bir yır üzerine – Haziran 1949 – Ülkü).

kanıktırmak: tatmin etmek. Beni *kanıktırmadı* onlar. (İkinci beti – 11 .VIII .1948 – U.)

kapsamak: ihtiva etmek. Düşünselerdi, kendilerine okulların, betiklerin öğrettikleri tılcıkların anlamını içlerine açıkça sindirebilselerdi türkçe konuşurken, türkçe yazarken patrimuan, turnür, direkt diyemezlerdi, bu tılcıkların bizim dilimizde karşılığı ne olabileceğini, onların *kapsadığı* kavramların türkçede nite anlatılabileceğini araştırırlardı. (Karalama – 2 .IX .1949 – U.)

kara ağınlı: kötü niyetli. (bk. ak ağınlı). ...karşınızdakinin anlayışsızlığına, bölüğüne sınırlenir, ya *kara ağınlı* olduğunu sezer, bağırırsınız... (Karalama – 22 .XII .1947 – U.)

karabasan: kâbus. En korkunç *karabasan* yalandır. (Kâbustan silkinış – 30 .XII .1950 – U.)

karavaş: *cariye*. Beni sevmez de bakarsınız, başka birini kulu, *karavaşı* olurcasına, taparcasına sever... (Kadın - 29.VIII. 1956 - U.)

kargaşa: *anarchie, keşmekeş*. *Kargaşadan* niçin bu kadar ürküyorsunuz? (Gene dil - 26.II.1951 - U.) *Kargaşayı* gücün durduramazsınız. (Karama - 23.II.1953 - U.)

kargış: *lânet*. (bk. *ilenç*). Âdem ile Havva'nın uğradıkları *kargış*... (Söz olsun - 27.X.1953 - U.)

karmaşa: *complexe*. ...o, bende bir *karmaşa* bulunduğunu söylüyor. (İğretli surat "V" - Üz 25) Uçmak *karmaşası*, "le complexe du paradis" diyebiliriz bu derde... (Söz olsun - 27.X.1953 - U.)

karşın: *muhalif*. Hani bizde birtakım kişiler var: kim başa geçerse geçsin, bugün tuttukları kimse yarın başa geçsin, ona *karşın* oluveriyorlar. (Ak mı kara mı - 1.I.1956 - P.P.)

karşı-sav: *antithèse*. (bk. *sav*). "Sanatın davası olmalıdır" sözü ile "sanatın kendinden başka davası olmamalıdır" sözü, birbirine karşı, birbirini çürütmek isteyen iki savdır, sav ile *karşı-sav*, *thèse* ile *antithèse*. (Hep o dava - 1.IV. 1953 - Varlık).

karşıt: *zıt*. Birbirine büsbütün *karşıt* iki savın ikisinde de biraz doğruluk, biraz yanlışlık yok mudur? (Okurken - 10.III.1950 - U.) Doğrusu hemen anıyamıyoruz Bay Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şılrını, alıştığımız öğelerin kendilerini de, *karşıtlarını* da bulamadığımız için anıyamıyoruz. (Bir şair - 25.V.1951 - U.)

kasnak: *çenber*. ...düz-eyltiler ise o *kasnağı* kıramadılar. (Türkçeşi - 8.VII.1949 - U.)

kat: *sınıf*. (bk. *satıç*). Yazarı bir işçi saymak yanıltır bence, *katlar* çekişmesinde işçilerin yenmesine çalışmak da asıları gereği değildir. (Yazar ile işçi - 1.XII.1956 - Varlık).

katımcı: *adjectif, sıfat*. (bk. *katkı, san*). Millet sözünden türkçenin hangi kuralına göre millî *katımcasını* yapıyorsunuz? (Dil üzerine bir beti - 7.VIII.1948 - U.)

katkı (1): ilâve. ...ancak bütün buluşları, kendilerine vergi değişleri eski yırımızın özünü değıştirmmez, ona gene kendi soyundan bir katkıdır. (Bir yır üzerine – Haziran 1949 – Ülkü).

katkı (2): sıfat. (bk. katımca, san). Bir yığın katkı kullanıyor, şşırlıyor sözü. (Günce – 5 .IV .1953 – S.H.)

kavram: mefhum. Kavram, tilcik değİL, bir tilciğın bize bildirdiğİ nesne, ya da görüttür. (Dergilerde – 1 .V .1956 – T.D.)

kavsaklamak: farkına varmak. (bk. kavşamak). Günün birinde, belki kendileri de kavsaklamadan... (Bir oyun – 27 .I .1949 – U.)

kavşamak: farketmek. (bk. kavsaklamak, sezinlemek). Tuttuğumuz iş ne denli güç olursa olsun giderek ustası kesileceğİmizi sanır da: “Günü gelir, bir sıkıntı çekmeksizİN, çalıştığımızı kavşamsızİN, oynar gibi, soluk alır verir gibi yaparız!” diye düşünürüz. (Çizgiler – 24 .III .1950 – U.)

kayra: lûtufl. EmeğİNizi esİrgemeyİp yazmak kayrasında bulunduğunuz o inceliklerle, güzelliİklerle dolu mektubunuzu... (Suut Kemal Yetkin’e mektup – 25 .XI .1946 – U.)

kaytaklık: irtica. Klmi de öfkeleniyor: Gerileme var! kaytaklık var! diye yakınıyor. (Açıklama – 23 .XII .1949 – U.)

kazamak: hendek. (Fossile – 14 .IV .1957 – U.)

kelecİ: kelime. (bk. tilcik). Kİşİ oğlu, çoğU, kelecİlerle düşünür, köklerini öğrenmediğİ, gerçekten içine sindirmediğİ kelecİlerle düşünürse yanlış düşünür, düşüncesini karşısındaİkİlere de, kendİne de İyİce, söyle toplu olarak anlatamaz. (Dil devrimi – 26 .IX .1947 – M.)

kep: kalıp. (bk. kip). Yüzyıllardır yayılmış kepler vardır, sözü-nüzü onlara dökeceksİNİz kİ çoğunluk yır diye İnlesİN. (Sözden söze – Eylül 1956 – Se.Hİ.)

kesenkes: mutlaka, katiyen. (bk. üşkes). Birtakım kimseler, doğruya varmak için yalandan, yanlıştan geçmenin kesenkes

gerekli olduğunu mu sanıyorlar, nedir? (Çizgiler – 29 .XII . 1947 – U.)

kesim: seviye. Genel eğitim yaşama *kesimini* yükseltti. (Genel eğitim – 12 .VII .1956 – U.)

kesinleme: affirmation. Doğruyu, katıksız doğruyu bulmağa özeniyor. Bunun için de *kesinlemelerden* kaçınmıyor. (Dergilerde – 1 .IX .1952 – T.D.)

kez: defa, kere. Çok konuştum kendisile; kaç kez de yazdım. (Düşsül görüşü – 20 .I .1950 – U.) Bir kez daha dil işini düşündüm. (Bir yır üzerine – Haziran 1949 – Ülkü).

kılı: ef'âl. (bk. kılısı ile deyisi). ...kendilerini aşan bütün düşüncelere, bütün *kılılara* zararlı diye bakabilirler. (Kendi kendime – 6 .V .1949 – U.)

kılısı ile deyisi: ef'âli ile akvali. Onun *kılısı ile deyisi* bir- birini tutmuyor. (Düşsül görüşü – 20 .I .1950 – U.)

kınanmak: ayıplanmak. Onu baştan aşağı okumak için kişinin *kınanmaktan* pek korkması gerek. (Sözden söze – 1 .III . 1949 – U.)

kınılamak: cezalandırmak. (bk. kıynanma). Adlarını mı yargılayacak, anılarını mı *kınılıyacağız?* (Günce – 12 .II . 1957 – SH.)

kıpı: an. Ne deseniz bir *kıpıda* buluyorlar yanındı. (Sözden söze – 3 .II .1950 – U.) Yazılarının beğenilmemiş olabileceğini, değersiz olabileceğini bir *kıpıda* bile uslarına getirmiyorlar. (Dergilerde – 1 .VII .1956 – T.D.)

kısı: hapis. Bu uğurda türlü sıkıntılar çekmeği, *kısıya* atılmayı göze almıştır. (Çoğunluk – 5 .VII .1956 – U.)

kısı-evi: hapishane. Toplum içinde, bir *kısı-evine* kapatılmış gibiymişiz. (Günce – 20 .VI .1956 – S.H.)

kısıklık: zaruret. (bk. gücem). Bu *kısıklığı* uza biliğin hangi öğrencesinden çıkardıklarını göstermeksizlin bizim de bilim-sözlerimizi türkçe köklerden yapmamıza engel oluyorlar. (Düşsül görüşü – 20 .I .1950 – U.)

kıyın: ceza. İngiliz kamutayı ölüm *kıyını*nı kaldırmış, çok sevindim; kişi oğlu bir adım daha ilerlemiş, bir baş daha yükselmiş demektir... Ne anlaşılmaz, ne yüz kızartıcı bir iştir bu ölüm *kıyını*! (Günce – 4.III.1956 – S.H.)

kıynanma: cezalandırılma. Kişi oğlu, ilerledikçe, kendisinde bir “hak kaygısı” da belirir, haksızın kazanmasına üzülr, haklı bir kimseye kıyılmasına, suçsuzun *kıynanmasına* katlanamaz. (Derin derin – 19.II.1956 – P.P.)

kızındırmak: teşvik etmek. (bk. *isteklendirmek, yürek-lendirmek*). Nice öğretmenler biliyoruz, daha orta-okulu bitirmemiş çocukları yırlar, öyküler yazmağa *kızındırıyor*, sonra da onların yazdıklarını ötekine berikine gösterip alkışlatmak istiyor. (Niçin – 22.XI.1956 – U.)

kinema: sinema. Othello’yu, Orson Welles’in Othello’sunu sevmek için başka türlü bakacaksınız: iyi bileceksiniz Shakespeare’in Othello’sunu, *kinemaya* gitmeden bir daha okuyacaksınız. (Günce – 5.IV.1953 – S.H.)

kip: kalıp. (bk. *kep*). Yazı dilimize gelince, o birtakım *kıplara* saplanmış yapma bir dildir. (Söz arasında – 4.XI.1949 – U.)

kirez ayı: haziran. Bu ne biçim *kirez ayı* böyle? ...Kirez ayı... Bu güzelim ad dururken “haziran” demenin yeri var mı? (Düşül görüşme – 10.VI.1947 – U.)

kırtkinmek: itiraf etmek. (bk. *bilinmek*). ...demek ki önceden bir eleştirme eylemine girmiş olduğunu *kırtkin-miş* olmuyor mu? (Eleştirme üzerine – Ağustos 1948 – Ülkü).

kişilik: şahsiyet. Aydınlarımızda törel *kişilik* gelişiyor da onun için. (Aydınlarımız – 5.IV.1954 – U.)

koçak: kahraman. (bk. *batır*). Racine’in Yunan hakanlarını, *koçaklarını* anlatan tutkucuları... (“Memleket edebiyatı” – 17.III.1950 – U.)

koçaklama: destan. İşte Homeros’un *koçaklamaları* bugün de okunuyor, beğeniliyor. (Sözden söze – 12.XI.1949 – U.)

kol: fakülte. (bk. ocak). Billim-yurdunun Tüze *Kolu* öğrencileri Sağınlık *Kolu* öğrencileri ile tartışmada kazanmışlar. (Günce – 26-XII.1956 – S.H.)

komuğ: musiki. (Ör. bk. bediz).

konuşu: conférence. Benim ne İstedİğİmlİ, ne düşündüğümü yazılarımda söyledim, *konuşularımda* söyledim, anlatamadım bir türlü. (Açıklama – 23 .XII.1949 – U.)

konuşu yapmak: conférence vermek. *Konuşu yapan* bir bilgin, yazı dilini mi kullanır, konuşma dilini mi? öğşeyin yazı dilini. (Okurken – 10 .II.1950 – U.)

konusuk: mukavele. Zaten yolda duracak, müşterilerden birine uğrıyacaktım: bir ilân *konusuğunu* görüşmek üzere saat üçte bekliyordu beni. (İğreti surat “V” – Üz 11).

konut (1): mesken. ...kendine bir *konut* yaptırdı mı gözüne sevimli gözükmesini diler. (Eleştirme üzerine – Ağustos 1948 – Ülkü).

konut (2): postulat. Yırın bir dilden bir dile çevrilemeyeceği, saptamayı gerektirmiyen ap-açık bir doğru, bir belit değil, ancak bir *konuttur*. (Özgür sözler – 3 .I.1957 – U.) Neyse! öykünün gerçekçi olması gerektiği önyargısını, *konudunu* da taplıyalım. (Yoksulluk – 1 .II.1957 – Varlık).

kopuzsul: lyrique. *Kopuzsul* yırlar İse öyle sağlam çıkamıyor bu çeviri İşİnden. (Yara – 28 .IV.1957 – U.)

kopuzsulluk: lyrisme. Bizim yırımızın yüzyıllar boyunca daracak söz alanında kalıp coşamaması, gerçek *kopuzsulluğa* dökülememesi hep bu yüzden değil midir? (Rübailer – 17 .II.1950 – U.)

koşuk (bk. özgür koşuk).

koşul: şart. (bk. irselik). Güzeldir Olympos tanrıları ya, İnanmamak *koşuluyla*. (Esin – 14 .III.1947 – U.)

koyuk: temel. (bk. özek). Latince İle yunancayı, bugünkü uygarlığın *koyuğunu* atmış olan bilginlerin, düşünürlerin,

- yazarların dili olan o ölmüş dilleri öğrenmek kişiye, uzay içinde de, öy içinde de yalnız olmadığını, dünden gelip yarına giden uzun, ulu bir kösteğin bir boğumu olduğunu kavratır. (Eski aranç - 13 .IX.1956 - U.)
- köğ:** **vezin.** Bir yırın yeni sayılması için *köğsüz*, uyaksız olmasının yeteceğini sandılar. (Karalama - 18 .XI.1949 - U.) Eski yırlarımızın *köğünü*, aruzu sevmem diyebilir mısınız? (Rüballer - 17 .II.1950 - U.). Divan ozanlarımızın aruzla söylediklerini onlar hece *köğü* ile söylüyor. (Günce - 26.-II.1957-S.H.)
- köğlü:** **manzum.** Biliyorum, "Les Essais"nın Albert Thibaudet baskısında bütün o anıtlar *köğlü* olarak çevrilmiştir. (Gösteriş - 11 .IV.1957 - U.)
- köğük:** **misra.** İçlerinde öylelerini tanırım, yanlarında bir yır okudunuz, bir *köğüğü* andınız mı, çıldırmış sanıp size korka korka bakarlar. (Sözden söze - 3 .II.1950 - U.)
- kök (1): asıl.** (bk. *töz, tüp*). Türkçesi anlaşılmıyordu, boyuna *kökünde* ne türlü söylenmiştir diye düşünüp ona göre anlamağa çalışmak zorunda kalıyordum. (Çeviri üzerine - Ocak 1948 - Ülkü).
- kök (2): ırk.** Germanlarla Yunanlar, Latinler arasında bir *kök* birliği vardır, ancak Germanlar o *kökün* ayrı bir koludur. (Hepsi bızım - Eylül 1948 - Ülkü).
- kök sözlüğü:** **dictionnaire étymologique.** Bizde çabucak bir *kök sözlüğü* yapılsın demek mi istiyorum? (Kök sözlüğü - 27 .V.1956 - U.)
- köksül:** **original.** (bk. *özgün*). ...böylece yeniden *köksül* yapıtlar verir. (Düzsöz üzerine - Nisan 1948 - Ülkü).
- köpeksilik:** **cynisme.** Bir utanmazlık, bir *köpeksilik* sezilir onlarda. (Yazar ile işçi - 15 .XI.1956 - Varlık).
- kurağ:** **müessese.** Atatürk devriminin yarattığı birçok *kurağların* en azgın saldırılara uğraması nedendir? (Dergiler arasında - 12 .II.1956 - P.P.) Yunanca ile latince Türk

orta-öğretim *kurağlarında* öğretilmediğine göre bizim bugün yunanca ile latineden asılanmağa kalkmamız doğru olmaz. (Açıklama – 23 .XII .1949 – U.)

kuram: *nazariye*. Bir sav arkasından bakmayın dörüt yapısına, savların, *kuramların* aranıza girmesine bırakmayın. (Sözden söze – 12 .XI .1949 – U.) Çağımızın sanat erleri herkesin birlikte anıyacıkları bir sanat kurmağı düşünüyorlar, düşünüyorlar ama hepsi de *kuramlar* alanında kalarak düşünüyor. (Yeni şiir – Sözden söze “V” – Üz 10).

kuramcı: *nazariyeci*. *Kuramcılar* çekişe dursun, sanat adamı onlara aldirmaksızın gönlünün dilediği gibi çalışıyor... (Söz arasında – 23 .III .1953 – U.)

kuramsal: *nazarî*. Yaşamak sevgisine de inandırıyor bizi, *kuramsal* kalıyor. (Ataç'ın güncesi – 22 .IV .1956 – U.)

kurgu gücü: *imagination, hayal kuvveti*. (bk. *kurma gücü, uy-gücü*). Ancak bunun için kişide türetme gücü, *kurgu gücü* bulunması gerektir. (Roman – 19 .VIII .1956 – U.)

kurgul: *hayalî*. Yalnız kendi içinden değil, onların, o anlattığı uydurma, *kurgul* kişilerin içinden görünür, (Roman – 19 .VIII .1956 – U.)

kurgulamak: *hayal etmek*. Niçin düşlerini anlatmasın, kendi *kurguladığı* bir acunu söylemesin? (Gerçekçilik – 7 .X .1956 – U.)

kurma gücü: *hayal kuvveti, imagination*. (bk. *kurgu gücü, uy-gücü*). Bana öyle geliyor ki genç yazarlarımızın çoğunda *kurma gücü* yok da onun için birtakım olaylar, gerçeğe benzer olaylar uydurmayıp öykü diye izlenimlerini, birtakım düşüncelerini anlatmakla yetiniyorlar. (Öykü – 9 .XII .1956 – U.)

kurul: *heyet*. Kendi kendine düzelmesine bırakmak istemeyince ya bir kişinin, ya bir *kurulun*, hepimizin uyacağımız kurallar koymağa yetkili olabileceğini taplamak gerekir. (Sağ. yazı –

19.XI.1947- U.) Geniş görüşlü kişilerden bir *kurul* yapılır, basılacak kitapları onlar seçer. (Okurken - 7.VI.1952 - U.)
kurunç: *hayal.* *Kurunç* gücü olmayan bir kişinin işi... (Günce - 6.XI.1955 - S.H.)

kuşak: *nesil.* (bk. *göbek*). Kendi kendini kandırabildiği için gelecek *kuşakları* da kandırabileceğini sanır. (Uğraşmak - Diyelim "V" - Üz 100) Sanatın hiçbir sorusu bir yol çözüm-enip kapanmaz, *kuşaktan kuşağa* gene açılır. (Dergilerde - 1.I.1954 - T.D.)

küçüklenme: *tevazu.* Bunda bir alçak gönüllülük, bir *küçük-lenme* mi görüyorsunuz? (Esin - 14.III.1957 - U.)

küşüm: *şüphe.* (bk. *sizin*). Ötekiler de bildiklerini, düşündük-lerini söylemelidir, okullarımıza latince ile yunancanın girmesi için onlar da çalışmalıdır, onlar da o iki arkadaş-larıyla birleşip doğruluğunda *küşüm* olmanın bir yarışığn kazanması için savaşmalıdır. (Batıya doğru - 28.X.1949 - U.)

küşümcülük: *reybilik.* Bağnazlık yok onda, *küşümcülüğün* bağnazlığı bile yok. (Okurken - 10.III.1950 - U.)

küşümlenmek: *şüphelenmek.* O adam bizim bugün yazdığ-ımız dilin Avrupa medeniyetinden, ekininden öğrendik-lerimizi bildirmeğe yeterli olmadığını nasıl kavramıyor diye üzülüyorum, ne yalan söyleyeyim, tasalanmağa, gele-ceğimizden *küşümlenmeğe* başlıyorum. (Bir demes - 14.VII.1951 - U.)

M

mercek: *adese.* Ressam fırçasına, şair kalemine nasıl buyurursa fotoğrafçı da *merceğe* öylece buyurur. (Karlama defteri "Y" - Üz 56).

meydanıcı: *metteur en scène.* (bk. *alancı*). Bayan Cimcoz beğenmiş o derneğin çalışmalarını, *meydancı* Bay Haldun Dorman'ı da arkadaşlarını da övüyor. (Dergilerde - 1.X.1954 - T.D.)

muştı: müjde. (bk. *sevince, süyüncü*). Biz de onunla birlikte o toplantıları bir uyanış *muştusu* diye karşılıyoruz. (Dergilerde - 1.VIII.1954 - T.D.)

mutlu azlık: happy few. (bk. *mutlu azınlık*). Stendhal yazdıklarını *mutlu azlığa* sunar. (Karalama - 22.IX.1947 - U.)

mutlu azınlık: happy few. (bk. *mutlu azlık*). Kim uydurdu bu sözü, kim attı ortaya? Bundan on dört on beş yıl önceki bir yazımda ben Stendhal'ın Kızıl ile Kara'sını "*mutlu azınlığa*" sunduğunu söylemişim, ondan mı kaldı, daha önce bir söylleyen oldu mu bilmiyorum. (Mutlu azınlık - 7.VI.1956 - U.)

mutlu son: happy end. *Mutlu son* olursa bunca olur! (Yağmurcu - 10.II.1957 - U.)

mutluluk: saadet. *Mutluluk* denilen hal belki de bu üzüntüyü duymamak, yaptıklarımızdan, tuttuğumuz yoldan memnun olmaktır. (Günce - 6.IX.1953 - S.H.)

N

nen: şey. Oyuncuların söylediklerini dinliyorsunuz, çoğu bir *nen* anlamıyorsunuz. (Bir oyun - 15.I.1949 - U.) O savda beni sınırlandıran bir *nen* daha var... (Söz arasında - 4.XI.1949 - U.) Kişi oğlunun usu geliştikçe yer yüzünde gördüğü *nenler* de artıyor, hepsini anlamak, bilmek istiyor. (Söz arasında - 25.XI.1949 - U.)

nesnel: afakî, objectif. Yukarıdan konuşup buyuranlar, karşılarındakini ne türlü olursa olun susturmak isteyenler, işlerine gelenin düşünceye, *nesnel* düşünceye uyup uymadığını araştırmaktan çekinen kimselerdir. (Sözden söze - 12.XI.1949 - U.)

nesnellik: afakilik, objectivité. Romancıda bir *nesnellik* dilleği vardı... (Roman üzerine - 22.VII.1946 - U.) Daha *nesnellik* olmamış bizim edebiyatımıza, düşüncemize. (Günce -

31.V.1953 - S.H.) Sanatta ne yaparsanız yapın, tam bir nesnellığe varamazsınız. (Günce - 19.VIII.1953 - S.H.)

netek: nasıl. (bk. nite). Eskiden arapçadan, farsçadan aldığımız sözlerin o dillerde *netek* yazılıyorsa bizim de öyle yazmamız gerektiğini söylerlerdi. (Sağ yazı - 19.XI.1947 - U.) *Netek* olacak o iş, sizin usunuz eriyor mu? (Kızılacak sözler - 18.V.1948 - U.)

nite: nasıl. (bk. netek). Bugünkü açıklığına, bugünkü olgunluğuna *nite* erişmiş? (Batıya doğru - 28.X.1949 - U.) Uydurma dil istemiyorsun da o terim'i *nite* kullanıyorsun? (İkinci beti - 6.I.1950 - U.)

nitelik: kemiyet, vasıf. Boyasının, muşambasının *niteliğine* aldırmiyan ressam, iyi bir ressam olabilir mi? (Sözün geliş - 24.IX.1944 - U.) İstanbul aydınının en göze çarpan *niteliği* tembelliktir. (Öz türkçe - 3.IX.1953 - U.)

O

ocak: fakülte. (bk. kol). İstanbul Bilim Yurdu Yazın *Ocağı* — İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (Dergilerde - 1.XI.1952 - T.D.)

od: ateş. Yaşlıyım, yıllardır kocamış bir kışılıym, *odu* eksilmiş, kalmamış yılınm güneşin *oduyla*, gıysilerin *oduyla* ısıtmak isterim. (Günce - 6.I.1956 - S.H.)

okşas: resim. (bk. bediz). Kemalettin Kamu'nun bir *okşası*... *Okşasın* altını okuyunca vurulmuşa döndüm. (Bir gönüldeş arkasından - 8.III.1948 - U.)

olanak: imkân. Kipleri kırmağı, konuşma dilimizin bütün *olanaklarından* asılanmağı göze alamıyoruz. (Söz arasında - 4.XI.1949 - U.) Oysaki ne *olanaklar* vardı içimizde! (Düşe çağrı - 11.I.1952 - U.)

olası: muhtemel. ...gösterdiği kaynağı daha *olası* buluyor. (Mutlu azınlık - 7.VI.1956 - U.)

olay: hadise. Bizim divan yırılarımız da öyledir: sevil *olayını*, duyguları sözlerle, tılcıklarle bildirmez, o sözlerin, o til-

ciklerin bir araya gelivermesiyle doğan sesle anlatırlar onları. (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü).

olumlu: müsbet. Bu toplumu Yunan Latin yazarlarının yapıtlarındaki düşünlerle yoğurmadıkça, bireyleri o düşünlerle, görüşle yetiştirmedikçe bizde *olumlu* dil devrimi başlıyamaz. (Ek – 6 .I .1950 – U.)

olumsuz: menfi. Bugün bizde bir dil sorunu var, ancak *olumsuz* bir dil sorunu var. (Ek – 6 .I .1950 – U.)

oluşmak: teşekkül etmek. Onda okuduğunu anlamak gücü *oluşmamış*, gelişmemiştir. (Dağınık sözler – 30 .III .1951 – U.)

onaylanmak: tasvib edilmek. O kurullar da yargıçlarının çoğunlukça *onaylanmasını* isterler... (Günce – 8 .I .1957 – S.H.)

oram: sokak. Kırkları arıyanlardan değilim ben, kentleri, tıklım tıklım dolu *oramları* severim. (Günce – 29 .I .1957 – S.H.)

orantı: nisbet. Benim ruhum benim için o iki etken arasındaki *orantının* bir anlatımı ise, bana dışarıdan bakanlar için de neden öyle olmasın? (İğretli surat “V” – Üz 92).

orta: muhit. Ne görürse güzel buluyor, gönül alacak tatlı söyler söylemeğe çalışıyor, akşamı da “yabancı” yerden kendi *ortasına* koşarak dönüyor. (Sözden söze – 20 .X .1947 – U.)

ortaklaşmacı: communiste. Bakın uygarlık acununa, toplumcularla *ortaklaşmacıları* bir yana bırakırsanız, toplantılarında söze “arkadaşlar” diye değil, “Bayanlar, Baylar” diye başlıyorlar. (Sayın – 20 .V .1956 – U.)

orun: makam. Bütün toplumun saygıyla baktığı, yetkilerini bütün toplumun tapladığı *orunlar* vardır öyle çağlarda. (Düzenli toplum – 15 Eylül 1956 – Varlık).

oyukçu: heykeltraş. Büyük bir *oyukçu*, yanılmıyorsam Rodin...
(Esin - 14 .III .1957 - U.)

ozan: şair. (bk. *bahşi*). Divan *ozanlarımız* farsçayı, Edebiyat-ı Cedideciler fıransızcaı bilmeselerdi bizim gökçe-yazınımızı değıştirmemezler, yenileştiremezlerdi. (Karalama - 18 .XI .1949 - U.)

ozansızlık: şairanelik. Ruh tılcılığına yüklenmiş bütün o bayağılıklara, o *ozansızlıklara* alışmışlar, bağlanmışlar onlara, onun için değıştirmek işlerine gelmez. (Prospero ile Caliban - 1 .X .1955 - Varlık).

Ö

öden: mükâfat. (bk. *ödül*). Onlar da okudukları için bir karşılık, *öden* beklemedikleri gibi... (Okumak - 28 .II .1957 - U.)

ödev: vazife. ...ozanın işi, bir toplumda ozanın *ödevi* bu değildir? (Yaratıcı ozan - Ekim 1948 - Ülke).

ödül: mükâfat. (bk. *öden*). Orhan Burlan devletin *ödüller* vermesini daha uygun buluyor. (Okurken - 7 .VI .1952 - U.)
Monsieur Gide ömrünün sonunda Nobel *ödülünü* kabul etti de ününe, büyüklüğüne ne kattı sanki? (Günce - 1 .III .1953 - S.H.)

ögelik: deha. (bk. *ökelik*). Büğünün yazarları, kendinde *ögelik* olduğuna inansın. İnanmasın, bakan olmağa kalkmıyor, ama büyük sorunlar üzerinde kendi düşündüklerini de söylemek istiyor. (Suut Kemal Yetkin'e mektup - 3 .XII . 1946 - U.)

öğre: unsur. "odanın kapısı" bileşiminde İki *öğreden* birinin ötekinden önemli olduğu doğru mu? (Söz arasında - 4 .XI . 1949 - U.)

öğrence (1): ders. Bu kısıklığı uza biliğin hangi *öğrencesinden* çıkardıklarını göstermeksizlin bizim de bilim-sözlerimizi türkçe köklerden yapmamıza engel oluyorlar. (Düşül görüşü - 20 .I .1950 - U.) Biz çocuklarımıza, okulların

gökçe-yazın öğrencelerinde, okuyamayacakları yazarlar üzerine birtakım beylik yargılar bellettikçe, Batı yazarlarını da incelemelerden, eleştirmelerden kolayca öğrenmiş düzme aydınlardan kurtulamıyacağız (Kolayca – 1.VII.1956 – U.)

öğrence (2): doctrine. (bk. öğreti). Avrupalılar latince ile yunancayı bırakabilirler, onlar yüzyıllar boyunca latince ile yunanca ile yoğrulmuşlar, Yunan uygarlığının, Latin uygarlığının öğrencelerini içlerine sindirmişler, biz öyle miyiz? (Tüm eğitim – 16.IX.1949 – U.)

öğrenmek: dershaneye. Yarın sen okula gidip de öğreneğe girdiğinde çocuklardan biri kalkıp: “Bu otorite, bu fanatizm nereden geliyor, Bay öğretmen?” diye sorsa, ne yaparsın, Sedat? (Bir beti – 16.XII.1949 – U.)

öğreti: (1): doctrine. (bk. öğrencen). Özgürçüde şüphe bir düşünce, bir öğreti, bir saplantı değildir, yaradılışının bir gereğidir, içine işlemiş ama kendisinin belki de pek bilmediği, adlandıramadığı bir huydur. (Özgürlük üzerine – Diyelim “V” – Üz 14).

öğreti (2): dogma. Böylece bir öğretiye saplanır, yalnız kuramlar acununda kalır, kişi oğlunu da, kişi oğlunun yarattıklarını da anıyamaz olursunuz. (Günce – 18.XII.1955 – S.H.)

öğreti (3): système. Edebiyat yazılarına gelince... pek kesindir onlar, hep bir öğretiye bağlıdır... (Günce – 29.III.1953 – S.H.)

öğseyin: elbette. (bk. üsbeki). Başkaları ekinsiz de ben eklinliymi demiyorum ki! ben de onlar gibiyim, çoğundan da aşağıyım öğseyin. (Toplum duygusu – 27.I.1950-u.) Şimdiye dek söylememişsem de öğseyin anlamışsınızdır: pek tutulurum “biz” diye konuşanlara. (Sözden söze – 12.XI.1949 – U.)

öke: dâhi (bk. ögelik). Goethe: “ökelik kendini vererek, uzun uzun çalışmaktır” demiş. (Konuşu-28.X.1955-S.H.)

ölçem: tedbir. Devlet, dergilerin kendi yağlarıyla kavrulmalarını sağlayacak ölçemler olmalıdır. (Okurken-7.VI.1952-U.)

öldürmen: cellât. Ölüm kıyını kaldırılmasını istemiyorsunuz demek, demek bir toplumda yargılların lınlı çekecek kişiler, öldürmenler bulunmasını, şu ellerini sıkamıyacağınız, görünce ürpereceğiniz, güvenemeyeceğiniz kimseler bulunmasını istiyorsunuz... Unutuyorsunuz ki lı çeken kişi, öldürmen, sizin adınıza, içinde sizin de bulunduğunuz toplum adına yapıyor o iş. (Günce - 4.III.1956 - S.H.)

öldürüm: cinayet. Yaşar Nabl de birtakım öldürüm, abuk-sabuk serüven öykülerini dilimize çevirttirip bastırabilirdi. (Varlık yayınları - 12.II.1956 - P.P.)

önelme: takdim. (bk. ardaltma: tehir). Yarın ben, herhangi bir sebeple dilimi değiştireyim, bol bol arapça, farsça, frenkçe tılcıklar kullanayım, önelmelerden ardaltmalar-dan... geçeyim, yazılarımı ve'ler, eğer'ler, lâkin'lerle doldurayım, "yapmış bulunuyorum, etmiş bulunuyorum" gibi soğukluklara düşeyim, daha ne bileyim? şuna buna yaranacağım diye Abdülhak Hâmit'i büyük bir şair saymağa kalkayım, benim bir deyişim, gerçekten belim olan bir deyişim varsa, o gene yılmaz, anlıyana belli eder kendini. (Kişilik İşler - 8.III.1952 - U.)

önermek: teklif etmek. Dolaşın İstanbul'daki yaymanları: yeni yazdığınız bir betiği almalarını önerdiniz mi, çoğu "Biz şimdiki yeni betik çıkaramıyoruz" ya da "Biz artık yalnız okul betiklerini basıyoruz, daha kazançlı oluyor" derler. (Varlık yayınları - 12.II.1956 - P.P.)

önmen: pasteur. O öyküdeki önmen bir gün happy few okur umudu ile yazarmış yazılarını. (Mutlu azınlık - 7.VI.1956 - U.)

önüt: üstad. ...önütler, büyük büyük önütler buyuruyor! (Düşsül görüşü - 20.I.1950 - U.) Türk aydınları daha öğrenme çağındadırlar, kendilerine birtakım önütler seçmişler

onların dediklerini bellemekle uğraşıyorlar. (Günce – 1.IX.1955 – S.H.)

ön-yargı: *préjugé*. Neyse! öykünün gerçekçi olması gerektiği *ön-yargısını*, konudunu da taplıyalım. (Yoksulluk – 1.II.1957 – Varlık).

örneğin: *meselâ*. Ben “*örneğin*” diyorum: “İlkin” ilk olarak demek olduğu gibi “*örneğin*” de örnek olarak demektir. (Dergilerde – 1.IX.1954 – T.D.)

örüklemek: *tahdit etmek*. Dörütmenin toplum işlerine karışmasını yasaklamağa kalkışanlar da, dörütmenin yalnız toplum işleriyle uğraşmasını buyuranlar da dörütmenin özgürlüğüne göz dikmişler, onu *örüklemek* istiyorlar. (Dörüdün bengilliliği – Ağustos 1949 – Ülkü).

ötük: *cilt*. Jules Romains'ın “Ak ağınlı kişiler” adlı koca öyküsünün on *ötüğünü* birlden okumuştum... Şimdi yirmi yedi *ötüğün* hepsini bulup yeniden okumak gerek. (Sözden söze – 1.III.1948 – U.)

övünme: *fahriye*. ...büyük Fransız ozanı Ronsard bir *övünmesinde* şöyle diyor... (Karalama – 2.IX.1949 – U.)

öy: *vakit, zaman*. (bk. *kaçan, öylek*). Korku ise, kişinin yalnız kaldığı *öylerde* uğradığı korkular ise bir çeşit sayrılıktır, sayrılık da düşünme gücümüzü enezletir, doğruyu bulmasına komaz. (İnanmak – Söz arasında “D” – Üz 28) ...eğlendiriyor görmeğe gelenleri, güldürüyor, *öyü* tatlı tatlı geçiriyor. (Görmükte – 2.XII.1950 – U.)

öykü: *hikâye*. O günlerde oyunculara bakmakla, oyunun konusunu, *öyküsünü* şöyle bir anlamakla yetinirdim. (Bir oyun – 15.I.1949 – U.) Korkunç *öyküler* okumağı sever misiniz? (Söz arasında – 25.XI.1949 – U.)

öykücü: *hikâyeci*. Az da olsa bilginlerimiz var, ozanlarımız, *öykücülerimiz*, düşünürlerimiz, bilge-severlerimiz var, çalışıyorlar, yörelerine ışık saçmağa uğraşıyorlar. (Toplum duygusu – 27.I.1950 – U.)

öykünme: taklit. (bk. **yansılama**). Gerçek yaratma **öykünme** ile başlar. (Görmükte - 2.XII.1950 - U.) **Öykünmenin** yeniyi bulmağa, yaratmağa engel olacağını sananlardan değilim. (Dergilerde - 1.XII.1953 - T.D.)

öykünmek: taklit etmek. (bk. **benzenmek**). Türkçeyi bırakıp yabancı dillerin yapılarına **öykünmek** gerektiğini sanıyorlar. (Bir oyun - 15.I.1949 - U.) Çocuklar da büyükleri **öykünür**, onlara benzemekle usluluklarını göstermek isterler. (Günce - 6.XI.1955 - S.H.)

öykünücü: taklitçi. ...hep ötekiler, yaratıcı olmıyanlar, **öykünücüler** tutunuyor. (Hep birlikte - 14.II.1954 - Yeni Ulus).

öylek: zaman. (bk. **kaçan, öy**). **Öylek** dediğin de ne hızlı akıyor! (Yahya Kemal - 8.XII.1949 - U.)

özdek: madde. Ne var ki işçinin yaptığı, yapılmasında işçinin de payı olan nesne, **özdek** olarak gelliyor bizim elimize. (Yazar ile işçi - 15.X.1956 - U.)

özdekçilik: maddecilik, matérialisme. (bk. **uzasal özdekçilik**). Yurttaşlarımız arasında görüncelilik ile **özdekçiliğin** birbirine karşıt, birbirille kolay kolay uzlaşamayacak iki görüş olduğunu anıyamıyanların çokluğu içimizi yakıyor. (Okurken - 7.VI.1952 - U.) Amerika'yı böyle tansıklamak bizi **özdekçiliğe** götürecektir. (Ataç'ın güncesi - 10.III.1957 - U.)

özden: samimi. (bk. **içtenlik**). **Özden** olması, gerçekten duyup gerçekten düşünmesi isteniyor. (Yurttaş yazar - 2.VIII.1956 - U.)

özdensizlik: samimiyetsizlik. (bk. **içtenlik**). Kendi gibi düşünmiyenleri, kendi gördüklerinden başka doğruları savunmak isteyenleri bir türlü yalancılıkla, **özdensizlikle** suçlamağa kalkıyor. (Dergilerde - 1.I.1956 - T.D.)

öz-dileyi: irade-i cüz'ie. O kişilerle hiçbirinde bir **öz-dileyi** sezilmiyor. (Bir roman - 5.I.1950 - U.)

özek (1): merkez. Öyle kimseler kendilerini yer yüzünün, acunun ortası, göbeği, özeği sanıp... (Kendi kendine – 6.V.1949 – U.)

özek (2): temel. (bk. koyuk). Görmek, gerçekten görmek, yapının örttüğü özekleri görmek büyük ekine ermiş kişilerin başaracağı bir iştir. (Aydına düşen – 4.X.1956 – U.)

özet: hulâsa. Onda bir yazının özetini okudunuz da ilgilendiniz mi, o yazıyı bulur, bütünü okuyabilirsiniz. (Sözden söze – 30.IX.1948 – U.)

özge-ağzı: avukat. Değil mi ki Tüze daha yararlı, bütün gençlerimiz sağlığı mağınlığı bıraksınlar da, yargıç olsunlar, özge-ağzı olsunlar. (Günce – 26.XII.1956 – S.H.)

özgenlik: originalité. (bk. özgünlük). Birtakım çok büyük düşünürler, sanat adamları, salt başkalarına benzemek için kendi benliklerini bulmuş, gerçek özgünlüğe erişmişlerdir. (Dergilerde 1.I.1953 – T.D.)

özgün: original. Ne yapıp yapıp özgün olmağa çırpınan kişi, kimseye benzemediği gibi kendi kendine de benzemez. (Öykünme – 28.III.1957 – U.)

özgünlük: originalité, originallik. (bk. özgünlük). Bugün gereken, hepimizin bir başkalık, bir özgünlük göstermesi değildir. (Karalama – 30.IX.1952 – U.) Ne yapalım? Kişi oğlunda böyle yersiz bir özgünlük dileği var. (Dergilerde – 1.IX.1956 – T.D.) Kendine güvenen dörütmen özgünlüğe, kimseye benzememeğe özenmez, arar benzemeyi, başkalarına benzese gene yapıdından kendi benliğinin okunacağını bilir. (Gelenek – 24.V.1956 – U.)

özgür: hür. Özgür kişi kimsenin kölesi, tutsağı olmıyan, kendi kendisinin duygularını, tutkularının, çıkarının da kölesi, tutsağı olmıyan kişidir. (Özgürlük üzerine – 22.XI.1952 – U.)

özgür-koşuk: serbest nazım. Diyebiliriz ki rübal, oldukça karışık, çetin kurallara uyan rübal, bir yandan da özgür-

koşuğa yaklaşır, onun şüyüncüsüdür. ("Rüballer" - 17 .II. 1950 - U.) Yeni ozanlarımızın çoğu özgür-kosukla yazıyor. (Sözden söze - Eylül 1956 - Se. Hl.)

özgürlük: hürriyet. Düşünce ancak özgürlük içinde işliyeblen bir güçtür, istediği yöne gitmesine bırakmazsanız büsbütün yıldıırır, büsbütün söndürürsünüz. (Bir dergi - 13 .I. 1950 - U.) Batı acununda bir özgürlük olduğunu görüyoruz, bu özgürlüğün bütün bir tarihten doğmuş olduğunu anlamıyoruz. (Dergilerde - 1 .V.1954 - T.D.)

özlem: hasret. Kendi geçtiği gibi şu özlem denilen acısının tadına doyumaz yarası da kapandı gözümde... (Kendi kendime - 6 .V.1949 - U.)

özne: fail. ...çok uzun oluyor, özne ta aşağı gidiyor, anlayıncaya kadar üzülyörsünüz. (Günce - 7 .VI.1953 - S.H.)

özel: subjectif, enfüsl. Onun için bu "sade dil" sözü büsbütün özel bir yargıdır. (Öz-türkçe - 3 .IX.1953 - U.) Güzellik boyakların kendilerinde olmiyan özel bir yargıdır. (Kızılacak sözler - 18 .V.1948 - U.) Hepimiz devrimci olduğumuzu söylüyoruz, gene de özel alışkanlıklarımızdan, beğenilerimizden geçmek istemiyoruz. (İkinci betli - 11 .VIII.1948 - U.)

öz-sevi: izzet-i nefis. Gücümüze gitse de, öz-sevimize ağır gelse de söylemeliyiz. (Eski ararış - 13 .IX.1956 - U.) Ödül dağıtan kurumlarda çoğu, gönderilen eserler değil, kurul üyelerinin benlikleri, öz-sevileri, hırşınılıkları birbirleriyle boy ölçüşüyor. (Gene ödüller - 28 .VI.1952 - U.)

özsöz: vecize:. Ben bir türlü ısınamamıştım o dergiye, hele her sayıfanın altında bir özsöz bulunması sınırlıme doku-nurdu, doğruların öyle hap haline konulmasını hiç bir zaman anıyamadım. (Orhan Bırlan - 1 .VI.1953 - T.D.)

özsül: en soi. Sayı-billimciler kımıldamıyan, kımıldatmıyan bir devlinme düşünmüşlerdir, özsül bir devlinme, onu andırır

bir konuşma, bir tartışma vardır o acunda. (Okumak – 28.II.1957 – U.)

P

pekitmek: tekit etmek. Montaigne'e bakın: okuyor, durmadan okuyor, öğreniyor; okuyup öğrendiklerinin birini bile unutmuyor, okuyup öğrendiklerini tellim anlatıyor, birbirleriyle karşılaştırıyor, birbirleriyle pekitip birbirleriyle çürütüyor. (Ekin üzerine – 16.VI.1947 – U.)

S

sağ beğeni: zevk-i selim. (bk. beğeni). Ee! benim de bir sağ beğenim yok mu? İnceliklerden anlamaz mıyım ben? (Anlamıyanlara öğüt – Ararken “V” – Üz 23) Ama onun çok ince bir şair olduğunu, sağ beğeninin yasalarını kurduğunu öğrenmişim bir yol... (Edebiyat – 4.VIII.1951 – U.)

sağın: hekim, tabip. (bk. atasığun). İstanbul'a gidecektim, sağınlar bırakmıyor. (Son – 12.V.1957 – U.)

sağınlık: tıp. Ankara Bilim-Yurdu Sağınlık Kolu öğrencileri ile Tüze kolu öğrencileri arasında açık bir tartışma yapılacaktı. (Tartışma – 23.XII.1956 – U.)

sağtöre: ahlâk. (bk. aktöre). Bu doğrunun yayılması, gerçek bir düşünce sağtöresinin kurulması için gereklidir. (Dergilerde – 1.X.1954 – T.D.) Doğrusunu söyleyeyim, bu “münazara”ları sağtöreyle aykırı buluyorum. (Münazara – Söz arasında “D” – Üz 49).

sağ-yazı: imlâ. “Bir sağ-yazımız yok, hepimiz bildiğimiz gibi yazıyoruz, kimse kural tanımıyor” diye yakınanlar var ya, onlara sorun, en çok arapça, farsça tılcıkların yazılmasında sıkıntı çekiyorlar. (Günce – 20.XI.1955 – S.H.)

sakınca: mahzur. Onların çoğu birer nesnenin adıdır, dokunamayabiliriz onlara, birer addır onlar, köklerini bilmesek de

olur; masa'ya niçin masa dendiğini bilmeden de masa dememizde bir *sakinca* yoktur... (Dil üzerine bir beti - 7.VIII.1948 - U.)

saldam: **ciddi.** (bk. **saldamlı**). Biz, varlıklı kimseler içinde kendilerini eğlenceye verenleri, *sağdam* işlerle uğraşmıyanları görüyoruz, gözümüze onlar batıyor, ötekileri yoktur sanıyoruz. (Yoksulluk - 1.III.1957 - Varlık).

saldamlı: **ciddi.** (bk. **saldam**). Yendiler artık karşılarındakini, lillilini pazara çıkardılar, ağır, *saldamlı* bir kişi olmadığını gördüler. (Ataç'ın güncesi - 20.I.1957 - U.)

saldamlık: **ciddiyet.** Sıkıntının, yoksulluğun, büyük acıların bir ağırbaşlılık, bir *saldamlık* verdiğini siz de görmüş-sünüzdür, ya da gördüğünüzü sanırsınız. (Yoksulluk - 1.II.1957 - Varlık).

salkı: **haber.** İyi bir *salkı* vereyim size... (Bir dergi - 13.I.1950 - U.) Sevinilecek bir *salkı* vereyim okurlarıma: Bay Vedat Günyol mutluluk içindeymiş. (Derin derin - 19.II.1956 - P.P.)

salkılamak: **haber vermek.** Söylemekle, *salkılamakla* yetinmiyor, duruyor yapıtlar üzerinde. (Mutlu azınlık - 21.VI.1956 - U.)

salt: **sırf, sadece.** "Eleştirmiyoruz biz, *salt* yaratıyoruz" diyemezler. (Eleştirme üzerine - Ağustos 1948 - Ülkü).

saltık: **mutlak.** *Saltık* bir güzellik, *saltık* bir yımızıklık var mıdır? (Dil, gene dil - Mart 1948 - Ülkü). Ancak bana öyle geliyor ki siz beğenin, başkalarının beğenisini gibi sizin beğeninizin de *saltık* bir yargıya dayanak olamıyacağını unutuyorsunuz. (İkinci beti - 11.VIII.1948 - U.)

san: **sıfat.** (bk. **katımca, katkı**). "Fossile" önemli bir bilim sözü, türkçe karşılığı da olamaz. Bakın, yeryüzünde bundan binlerce, milyonlarca yıl önce yaşamış yaratıklar, yılkılar için kullanılan bir *san*, öyle sunturlu bir söz, bilgiler, kullanıyor onu, saygı veriyor kişi oğluna, kollarımızı

kayuşturup öyle dinliyeceğimiz geliyor! (Fossile - 14.IV. 1957 - U.)

sanbılak: sersem. El oğlu da *sanbılak* değil a! anlar öğseyin. (Karalama - 24.II.1950 - U.)

sanduvaç: bülbül. Dil bayramı bugün... Dil bayramı, demek benim en sevineceğim, sevinip de coşacağım, coşup da *sanduvaçlar* gibi şakiyacağım bir gün!.. (Dil bayramı - 27.IX.1948 - U.) Ay ışığında *sanduvacın* şakıması, sulaşın şırıl şırıl akması.. (Niçin - 22.XI.1956 - U.)

sanı: zehap. O bir yalansa, boş bir *sanı* ise bütün uygarlık da bir yalandır, boş bir *sanıdır*. (Dörüdün bengilliliği - Ağustos 1949 - Ülkü).

saptalamak (1): ispat etmek. (bk. tanıtlamak). Öz türkçecilere çok kişiler yağılık gösteriyor, bizim bir yanılmamızı dillerine dolayıp tuttuğumuz yolun çıkar yol olmadığını *saptaladıklarını* sanıyorlar, okurlar da kanıyorlar onlara. (Dergilerde - 1.IX.1956 - T.D.) Birtakım düşüncelerle bunun olağan olduğunu *saptalayamayız*. (Çeviri - 15.VII. 1956 - U)

saptalamak (2): tesbit etmek. Kalıyor Salt Falk'ın sanat anlayışı ne olduğunu. *saptalamak*. (Dergilerde - 1.V. 1955 - T.D.)

satak: pazar. (bk. satıcı). Usları *satağa* çıkarsalar hepimiz gene kendimizinkini beğenir, onu almıyız, öyle derler. (Usumuzu beğenmek - 12.V.1957 - U.)

satıcı: çarşı. (bk. satak). ...hepsi değilse de çoğu, bence en iyileri, erdiler artık konuşma dilinin tadına, evlerimizde, gezmede, *satıcada* nite konuşursak öyle yazıyorlar... (Türkçesi - 8.VII.1949 - U.)

satış: içtimaî sınıf. (bk. kat). Almanların yalnız yüksek *satış-larınca* tutulan aydın yazarlarının yırlarına değil, tüz yırlarına da Yunan, Latin köğleri işlemiş. (Hepsi bizim - Eylül 1948 - Ülkü).

sav: **iddia.** Bir *sava* göre türkçe tümcenin kuruluşu kışl oğlunun doğal düşüncesine uygun değildir. (Söz arasında – 4 .XI .1949 – U.) İleri şürdüğümüz bütün *savların* bir doğru yanı vardır, bir de yanlış... (Toplum duygusu – 27 .III .1950 – U.)

sava: **dâva.** (bk. *aranç, güdek, yarışık*). Bana öyle gelyor ki ilimliler da aşırılar da dil *savasının* özünü kavrayamıyorlar. (Açıklama – 23 .XII .1949 – U.)

savlamak: **iddia etmek.** Ben öz-türkçe ile söyleşler yazıyorum, çoğu onu da başaramadığımı *savlıyor*. (Şiir dili – Diyelim “V” – Üz 102) Böyle nenlerin birtakım bilgilerin de taplanmış birer doğru olduğunu *savlamağa* kalkmasınlar... (Söz arasında – 25 .XI .1949 – U.) Yabancı yazılardan geçebileceğimizi *savlamıyorum*, geçemeyiz, onlardan daha çok öğreneceklerimiz var. (Bir dergi – 13 .I .1950 – U.)

savunmak: **müdafaa etmek.** Açın Du Belay’nın “Défense et Illustration de la langue française” (Fransız dilinin *savunup* ünlenmesi) adlı betisini... (Yalnız dil – 15 .I .1945 – U.)

savut: **silâh.** Yalan onun başarıya erişmek için başlıca aracı, başlıca *savududur*. (Kurnazlık – 30 .XII .1956 – U.)

sayı-bilik: **mathématique.** Çocuklar için ayrı bir *sayı-bilik*, ayrı bir doğa-bilik var mı ki bir gökçe yazın olsun. (Çocukça – 9 .VIII .1956 – U.)

sayınmak: **itibar etmek.** *Sayınmazlar* yırıla uğraşanları. (Sözden söze – 3 .II .1950 – U.)

sayışlamak: **hesaba katmak.** Çoğunluğa ayıttıklarını söylyenlerin –çoğunluğun anlama gücünü, ulaştığı bilgi kertesini ister istemez *sayışlıyacıklarından*– diyeceklerini kismaları, yalınlaştırmaları, aşağılaştırmaları gerekir. (Çoğunluk – 5 .VII .1956 – U.) Eskileri, dünküleri, örneğin Homeros’u ya da Shakespeare’i okurken, yaşadıkları çağların törelerini, inanlarını, güzellik ölçülerini, bilgilerini de düşünmek, *sayışlamak* gerekir. (Ekin – 30 .VII .1956 – U.)

saymaca: itibarî. Kişiler arasında eşitlik bulunması gerektiği bir gerçeğin gözemenmesinden değil, ayrıcalığı olan, ya da doğal, ya *saymaca* bir ayrıcalığı olan kişinin duyduğu utançtan doğmuştur. (Mutlu azınlık – 7.VI.1956 – U.)

sayrılanmak: hastalanmak. Bugün üçüncü gündür yatıyorum, üşümüşüm, *sayrıldım* onun için. (Yatmak – 12.X.1957 – U.)

sayrılar evi: hastane. *Sayrılar evine* düştüm. (Son – 12.V.1957 – U.)

sayrılık: hastalık. ...ya gözlerinizde, ya beyninizde sizin bir *sayrılığınız* var demektir. (Söz arasında – 25.XI.1949 – U.)

sazın: kâğıt. *Sazının* üzerine yerli yersiz bir sürü “ve” serpiştirdiler mi kurum kurum kuruyorlar. (Karalama – 18.XI.1949 – U.) Dilin ucuna, yazağının ucuna ne gelmişse ona bırakıvermiş kendini, çırpıştırmış dökmüş *sazın* üstüne. (Bize yeter – 28.X.1955 – S.H.)

seçiklik: vüzu. *Seçiklik*, düz-eyde bırakılıyor. (Anlaşılmak – 24.VI.1956 – U.)

seçkin: aristocrate. Dilleri köklü bir dildir, aydınlar dilidir, *seçkinler* dilidir de onun için. (Dil üzerine – 31.I.1957 – U.)

seçkincil: aristocratique. ...arapça, farsça tilciklerle gerçekten *seçkincil* bir yazı dili kuramayız, olanı da sürdüremeyiz. (Dil üzerine – 31.I.1957 – U.) Bu gereksinmeyi, düzenli, aydınlık, anlaşılabilirliğini yıllarla yitirmez, *seçkincil* bir yazı dili gereksinmesini o duymuyor diye kimse duymasın mı? (Dil üzerine – 7.II.1957 – U.)

seğinme: raksetme. (bk. *siğenmek*). Yılın, gereksiz, uyumlu kımıldanmalar istemesi, *seğinmesi* gibi usun da bir *seğinmesi* vardır: gereksiz işler üzerinde durur, uyumlu sesler, göze güzel görünen çizgi, boya bileşimlerini, tilciklerin bir düzen içinde dizilmesini sever, bunları dinler, bunlara bakarken yaşamayı daha kolay bulur. (Oyun – 15.VII.1956 – Varlık).

selik: kibar. Gene de birine bayağı, birine *selik* diyemeyiz. (Günce – 23.X.1956 – S.H.)

serüven: macera. ...bütün o söz oyunlarının altından da ozanın öz duygularını, öz *serüvenini* sezebiliriz. (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü).

sevi: aşk. (bk. *algnlık*). Divan ozanı yırlarında, başından geçenleri, *sevilerini*, *sevinçlerini*, acılarını, öfkelerini söylemez. (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü).

sevince: müjde. (bk. *muştı*, *süyüncü*). Bay Oktay Rifat'ın dediğini bir *sevince* diye karşılıyalım, gönlümüz işisin! (Dergilerde – 1.V.1956 – T.D.)

sezinlemek: farketmek. (bk. *kavsamak*). ...İrklilmeden denebilir ki kendileri de *sezinlemeden* dönüverdiler. (Dil bayramı – 26.IX.1956 – U.)

sın: suret. Hıristiyanlık "Tanrı kişi oğlunu kendi *sınında* yaratmıştır" diyerek kişi oğlu saygısını aşılamağa, yaymağa çalışmıştır... (Devrim – 5.VIII.1956 – U.)

siğenmek: dans etmek. (bk. *seğınme*). ...kimli çalgı dinler, kimli bediz çizer, kimi yır okur, kimli kalker oynar, *siğenlr*... (Mutlu azınlık – 14.VI.1956 – U.)

sin: mezar. Ulu-Yargı gününde bile kişioğulları *sinlerinde* doğrulunca Tanrı katına çıkmadan önce ondan üç beş köğük okuyacaklar. (Uzlaşmak – Diyelim "V" – Üz 100).

sizin: şüphe. (bk. *küşüm*). Bugün o yanlışlara düşen gençler kendi kendilerini denetlemekle bu ivcenlikten kurtulacak, bu işe gerekli bilgilyı, gerekli *sizini* edlnerek çalışmağa özeneceklerdir. (Dil bayramı – 26.IX.1956 – U.) Kendi kendilerine yargılamadıkları için ya önderlerinin yargılarını tartışmadan, içlerinde en küçük bir *sizin* duymadan körü-körüne tapıyorlar, ya da ancak kendi katlarını öven, destekliyen yapıtları beğeniyorlar. (Yazar ile işçi – 1.XII.1956 – Varlık) Okuyup yazmanın büyük bir iyilik olduğu

çok yayılmış bir kanıdır, *sizinli* olduğunu göstermeğe yetmez. (Genel eğitim - 12.VII.1956 - U.) Güzel bulmadık mı bir neni, en küçük *sizinimli* yoktur onun güzel olmadığına (Genel eğitim - 19.VII.1956 - U.)

sizinlenme: şüphelenme. (bk. *küşümlenme*). Yazarlarımızın çoğunda, hepsinde de diyebiliriz, kendi değerlerinden *sizinlenme* yok... (Kuzgun - 25.XI.1956 - U.)

soğundurmak: décourager. Ernest Renan "dörütmenleri *soğundurmalı*" dermiş. (Öğüt - 15.VIII.1956 - Varlık). Ülkeye yararları dokunmuş kimseleri böyle çabuk unutmamız iyi bir nen değildir, onların gönlünü kırdıktan başka onların yaptıkları işi sürdürmek isteyenleri de *soğundurur*. (Günce - 12.III.1957 - S.H.)

soluk: esprit. Orhan Veli ile Oktay Rifat'ın birlikte yazdıkları o şilrde de, Orhan Veli'nin "Gözlerim, gözlerim nerde?" şilrinde de o *soluğa* bir açılış vardı. (Dergilerde - 1.III.1954 - U.)

somut: müşahhas. ...soyut bir kavramın adı olmaktan az çok çıkmış, sanki *somutlaşmış*. (Bir oyun - 15.I.1949 - U.)

sonuç: netice. Bence bu, dünya edebiyatını kolayca öğretivermek dileği, bizde yıllardan beri süren edebiyat öğretiminin, yanlış bir yolun doğal *sonucudur*. (Dergilerde - 1.II.1954 - T.D.)

sorumlu: mesul. Bizim dilimiz ilerliyememiş, gelişememişse onun o durumundan biz *sorumluyuz*. (Söz arasında - 4.XI.1949 - U.)

sorun: mesele. Ben yıllardır, ikide bir bu *şorunu* kurcalarım. (Batiya doğru - 28.X.1949 - U.) *Sorun* romancının içinde değilse, romancı o *sorunun* varlığını duymuyorsa, romanına koyabilir mi? (Suut Kemal Yetkin'e mektup - 25.XI.1946 - U.)

soruşturma: enquête. (bk. **danışka**). ...*soruşturmanın* bir ereği olur, çoğunluğun ne düşündüğünü öğreneceksiniz, bundan bir sonuç çıkaracaksınız... (Söz olsun - 14 .II .1953 - U.)

soy yapıt: classique eser. (bk. **yapıt**). Goldoni'den çevrilmiş Yalancı'yı *soy yapıtlardandır* diye alkışlamağa gidenler türkçe bir Yalancı'ya omuz silkerler. (Görmükte - 2 .XII .1950 - U.) Okumuyoruz eski betikler, *soy yapıtları*. (Ne okumalı - 3 .V .1956 - U.)

soyut: abstrait, mücerret. (bk. **somit**). Şu *soyut* denilen resimler gibi... (Günce - 28 .VIII .1955 - S.H.)

soyutlama: abstraction. Bizim gözlerimiz gerçeğe dikili, *soyutlamağa* gidemiyoruz, Avrupa'daki türlü ulusların özelliklerini görüyoruz, kafamızın içindeki gözle göremiyoruz. (Günce - 2 .VIII .1953 - S.H.)

söydeşi: yani. Betiğini "Ses şairine" sunuyor, *söydeşi* Yahya Kemal'e. ("Rüballer" - 17 .II .1950 - U.) Arı bir türkçe kurmağa özenenlerin, *söydeşi* benim gibilerin ne olduğumuz bilinmiyor artık. (Karalama - 24 .II .1950 - U.)

söyleşi: sohbet. (Sohbet'e veda - 24 .XII .1945 - U.)

söyük: duvar. Atalarımız, dedelerimiz göstermişler bize yaşayacağımız alanı, uçlarını çizmiş, *söyüklerini* dikmişler. (Gelenek - 24 .V .1956 - U.)

söz-dizimi: syntaxe. (bk. **sözdizisi**). O yazarlar açıkça söyleyecekler söyleyeceklerini, konuşma dilimizin *söz-dizimine* göre söylerler, öyle yazarlar. (Türkçesi - 8 .VII .1949 - U.)

sözdizisi: nahiv. (bk. **söz-dizimi**). Benim türkçeye bir saygısızlığım daha varmış: türkçenin *sözdizisini* bozuyormuşum. (Bir mektup - Ararken "V" - Üz 101).

sunca: ithafiye. (Sözden söze - 3 .III .1950 - U.)

sunum: arz. Değil mi ki istek var, *sunum* da olacak. (Genel eğitim - 19 .VII .1956 - U.)

sunutlamak: ithaf etmek. Necatî Cumalı "Günaydın" adlı şiirini bana *sunutlamış*, çok sevdim bunu görünce. (Günce – 20 .II .1955 – S.H.)

sü atasağını: askerî hekim. (bk. atasağıun). Bu son günlerde iki beti aldım. Birini *sü atasağıunlarından* Rıza Doğrusoy göndermiş. (Dillimiz – 7 .VII .1947 – U.)

sücü: şarap. Benim gönlüm öyle değil bugün, bana *sücüler* sunamıyacak, avutamıyacak beni. (Yalnızlık – 3 .XI .1955 – S.H.)

süre: müddet. ...yaşamı *süresinde* öğrendiklerinden izler saklamıyan, onları benimsemiyan, onlara bağlanmıyan bir kişiye de gerçekten düşünmüş, gerçekten düşünlerle uğraşmış bir kimsedir diyemeyiz. (Kendi kendime – 6 .V .1949 – U.)

sürek: devam. Yazarın bu yıl çıkardığı yapıt, kişilik bakımından, deyiş bakımından, geçen yıl çıkardığını andırabilir, onun bir *süreği* olabilir. (Yazar ile işçi – 15 .X .1956 – Varlık).

süyün: parça. Bana öyle geliyor ki Fazıl Hüsnü Dağlarca Türklerin İstanbul'a girişini anlatan bir koçaklama yazıyor, bu "Eski İstanbul" da onun bir *süyünü*... (Bir dergi – 13 .I .1950 – U.)

süyüncü: müjde. (bk. muştı, sevince, şüyüncü). Dile özenen gençler çoğalıyor. Bundan daha güzel bir *süyüncü* mü olur bizim için? (Dergilerde – 1 .II .1956 – T.D.)

Ş

şaşak: harika. Onu da derler, derler de gösterirler bize uygarlık dilinin ne *şaşaklar* yaratabileceğini. (Sözden söze – 3 .II .1950 – U.)

şaşkı imi: nida işareti. (bk. ünlem noktası). Birtakım yeni sözleri kullanıyor, ama belli ki birtakımını da beğenmiyor, örneğin "eleştirmecl" sözünün yanına ayrıç içinde bir

şaşkı *İmi koymuş, yanı şü: (!). (Dergilerde - 1.V.1954 - T.D.)*

şüyüncü: müjdecî. (bk. **süyüncü**). Diyebilirsiniz ki rübal, oldukça karışık, çetin kurallara uyan rübal, bir yandan da özgür koşuğa yaklaşır, onun **şüyüncüsüdür**. ("Rübailer" - 17.II.1950 - U.)

T

tadım: zevk. (bk. **beğeni**). Bu ülkede okuma **tadımının** genişleyip yerleştiğini görüyorum da onun için. (Çeviri üzerine - Ocak 1948 - Ülkü).

takışma: itiraz. Oysa ki sizln yazınızda beni kandıramıyan, **takışmaya** sürükleyen de o sözdür. (İkinci betli - 11.VIII.1948 - U.)

talkalı: zararlı. (bk. **dokunca**). Bunları edinmek de gençler için iyi değil, büsbütün **talkalıdır**. (Sözden söze - 15.XII.1947 - U.)

tamu: cehennem. ...tek doğrunun o olduğunu taplamazsanız Bay Fethi Naci "Gidi insansızlar!..." diye yıldırımlarını yağdırıyor, **tamuya** gönderiyor sizli. (Bir eleştirmen - 16.VIII.1956 - U.)

tanım: tarif. (bk. **tanımlama**). Tanımlamak istiyoruz, bakıyoruz ki bulduğumuz **tanım** başkalarına yetmediği gibi bize, kendimize de yetmiyor, kanış vermiyor... (Gene ekin - 6.IX.1956 - U.)

tanımlama: tarif. (bk. **tanım**). Bilim sözlerinin hepsi de birer **tanımlamadır**. (Açıklama - 23.XII.1949 - U.)

tanımlamak: tarif etmek. Aramıyorlar o tılcıkların altında ne olduğunu, onları **tanımlamağa** çalışmıyorlar. (Yazmak - 4.III.1956 - P.P.)

tanıt: delil. Onlar da görüşlerini savunmak için **tanıtlarını** Doğu acunundan değil, Batı acunundan alıyor, onlar da

Batı acunu düşünürlerinin, yazarlarının kurdukları ilkelere dayanıyorlar. (Eski aranc - 13 .IX .1956 - U.)

tanıtlamak: isbat etmek. (bk. saptalamak). Doğru olabilir dedikleri, gene de benim tuttuğum yolun yanlış olduğunu tanıtlamaz. (Şir dli - Diyelim "V" - Üz 102).

tanmak: şaşırmak. "Tanmalı tanmalı" sözünü de "tuhaf tuhaf" yerine kullandığımı söylemedim, büsbütün *tanar*, büsbütün şaşırlardı. (Yollarda - 8 .XII .1947 - U.)

tanmalı: acayip, tuhaf. Keziban *tanmalı tanmalı* bir baktı yüzüme. (Yollarda - 8 .XII .1947 - U.) Böyle *tanmalı* bir sonuca varırız. (Memleket edebiyatı - 17 .III .1950 - U.)

tanrıgan: rahip. Solcular, orta-çağ *tanrıganlarının*, Doğu'daki "softa"ların Aristoteles'e bağlandıkları gibi bağlanıyorlar Marx'a. (Ek - 2 .IX .1956 - U.)

tanrıl: ilâhî. Kiminin de "zîrâ" dedi mi, tatlı, *tanrıl* bir ses gellyormuş kulağına, onun için bırakamazmış o tılcığı. (Dil - 9 .IX .1956 - U.)

tansıklamak: hayran olmak. Bugün osmanlıca dediğimiz türkçeye bayılanlar, genişliğini, gücünü *tansıklıyanlar* var. (Yalın dil - 15 .I .1945 - U.) Söylediği köğüklerin hepsini birer birer duymazsınız, yorularını anlamazsınız, gene de *tansıklarsınız*. (Yahya Kemal - 6 .XI .1955 - U.)

tansiklatmak: hayran etmek. Daha doğrusu şaşırtmaz, *tansiklatır*. (Günce - 6 .XI .1955 - S.H.)

tansıklık: hayranlık. Yalnız kaldı mı, kendisine *tansıklık* gösterecek kimse bulamadı mı, bütün o büyüklük gösterişleri çöküverir. (Övülmek - Söz arasında "D" - Üz 56).

tapa: rağmen. İki Fransız aydınını al, aralarındaki bütün görüş, düşünüş ayrımlarına *tapa* birleştikleri bir yer vardır, ikisi de Fransız eklini içlerine sındırmışlardır, ikisi de bugünün işleriyle, en yeni sorunlarla uğraşırken bile düşünceleri geçmişe, yüzyılların ötesine bağlıdır. (Toplum duy-

gusu - 27 .I .1950 - U.) Güzellik kavrayışlarının değişmemiş olmasına *tapı* ölmemiş dörüt yapıtları vardır... (Sözden söze - 12 .XI .1949 - U.)

tapınak-kurdu: *fanatique*. Orta-Çağ kışillerı gibi onları bütünden ayıracak olursanız, o bilgelerin söylediklerine biricik doğru yol diye bağlanırsınız, *tapınak-kurdu* olursunuz, bağnaz olursunuz. (Dergilerde - 1 .IV .1955 - T.D.)

taplamak: kabul etmek. Usumuzun *taplamadığı* bir doğruya, gönlümüze doğdu, gönlümüzü sardı diye inanıyorsak bilin ki ya bir korkumuzdandır, ya bir çıkar aradığımız içindir. (İnanmak - Söz arasında "D" - Üz 27) Kendimizi beğenmeği bırakıp da bizim payımıza düşen usun dar olabileceğini *taplarsak*, kışıl oğlunun usuna güvenmemeği, ondan üstün güçler düşünmemeği de bırakırız. (Anlamak - Ararken "V" - Üz 69) Bir kimsenin buradayken orada da olması, başkalarının gözü önünde uyurken bir başka yerdeki kışillerle konuşabilmesi bizim düşüncemizln *taplı-yacağı* nelerden değildir. (Söz arasında - 25 .XI .1949 - U.)

taplanmak: kabul edilmek. Shakespeare'in güçlü bir kışıl olduğu kendisinin yaşadığı günlerde belli miydi? Çoğunlukça *taplanır mıydı?* (Dergilerde - 1 .XI .1955 - T.D.)

tartışı: *münazara*. Ankara Billm Yurdu Sağınlık Kolu öğrencileri ile Tüze Kolu öğrencileri arasında açık bir *tartış*ı yapılacaktı. (Ataç'ın güncesi - 23 .XII .1956 - U.)

tasımlamak: *tasavvur* etmek. Bu da bizim kendimizden başka düşünen, başka türlü duyan insanlar *tasımlıyama-dığımızı* göstermez mi? (Yavaşça - 17 .XI .1951 - U.)

tasın: tahmin. (Okurken - 10 .III .1950 - U.)

tecimen: *tacir*. Bir ozanın, bir yazarın betiklerı satılıyor, çok kimsece beğeniliyor diye övünmesini anıyamıyorum. Bir *tecimen* görüşü, bir *tecimen* düşünüşüdür bu. (Beğenilmek - 9 .XI .1955 - S.H.)

tek-düzelik: yeknesaklık. (bk. **tekdüzenli**). Bir büyüğü vardır aruzun, şairi de, şairi okuyanı, dinliyen de uyuşturur, **tek-düzeliğin** uyum olduğunu, bir musiki olduğunu sandırır. (İkinci mektup – 29 .I.1954 – Yeni Ulus).

tekdüzenli: monotone. (bk. **tek-düzelik**). Gene de doğruyu söylemeli, (aruzun) **tekdüzenli** bir tıkırdısı vardır, kişiyi sıkır, yoruverir. ("Rüballer" – 17 .II.1950 – U.)

tellim: daima. Kişioğlu tılcıklarle düşünüyorsa bile bu **tellim** doğru değildir. (Söz arasında – 4 .XI.1949 – U.) Bir yırın kolayca anlaşılması, **tellim** değilse de çoğu, bir yenilik getirmiş olduğunu gösterir. (Dergilerde – 1 .II.1956 – T.D.)

tepki: aksülamel. Arasıra tepkiler görülüyor, gene Arap-Fars uygarlığına bağlı kalalım diyenler oluyor ya, boşunadır onların uğraşması. (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

tezene: mızrap. Siz şairin ancak bir **tezene** olduğunu söylüyorsunuz. (Söz arasında – 30 .XII.1946 – U.)

tın: can. "Ben korkuyorum, **tınım** tatlıdır benim, onun için de başa geçeceğim!" Kimsenin aklı almaz bu sözü. (Stalin – 11 .VIII.1956 – U.) Bunun için korkunç onlar: kendi **tınlarına** aldırmadıktan sonra sizinkine, benimkine neden kıymasınlar? (Birey – 21 .X.1956 – U.)

tınlı: canlı, hayvan. (bk. **ilki, yıldı**). Bir **tınlıdır** o, şu da gerektir ona, bu da gerektir, onlarsız nite yaşayabilir? (Fossile – 14 .IV.1957 – U.)

tiginlik: prenslik. Napoléon Bonaparte, kendisi tanınmamış bir soyun çocuğu iken bir Habsburg kızını almakla, kendisinin gibi tanınmamış soyların çocuklarını **tiginliğe** çıkarmakla aksoyluk savını büsbütün yıkmamışsa bile gülünç etmiştir. (Mutlu azınlık – 7 .VI.1956 – U.)

tike: cüz. O iki Fransız için bugünün düşünceleri, görüşü, beğenisi, bütün bir uygarlığın birer **tikesidir**, bütünden ayrılmıyacak, bütüne bağlı birer **tikedir**. (Toplum duygusu –

27.I.1950 - U.) ...ta içimden, benliğimin koparılmaz bir *tikesi* olarak duyuram onun sesini. ("Rüballer" - 17.II.1950 - U.)

tilcık: kelime. Şuradan buradan topladıkları, köklerini araştırmadıkları *tilcıklar*le yetinen kimselerin doğru düşünmeyeceklerini, ışıklı, açık bir düşünceye erişemeyeceklerini biliyorum da onun için. (Karalama - 24.II.1950 - U.) Bilirsiniz bu "antoloji" *tilciği*ne ne türlü sınırlendiği mi. ("Antoloji" - 26.II.1956 - P.P.) Sanıyoruz ki güzel yazmak birtakım cıllı-cıllı *tilcıkları* kullanmaktır. (Dergiler arasında - 5.II.1956 - P.P.)

tin: ruh. İlerlemeye inanmamak, kişi oğlunu yin ile *tin* diye ikkiye ayırmağa kalkanların işidir. (Günce - 6.IX.1955 - S.H.)

tin-bilimci: ruhiyatçı, *psychologue*. Bir *tin-bilimcinin* bu konu üzerinde durmasını, Ahmet Rasim'in anılarını bu bakımdan incelemesini çok istedim. (Klâsik - 22.II.1954 - Yeni Ulus) Sormayın bana *tilcıklar*le mi düşünüyoruz, ben çıkamam bunun içinden, *tin-bilimcilere* sorun. (Yazmak - 4.III.1956 - P.P.)

tin-bilimsil: *psychologique*. Shakespeare'ı okurken şu *tin-bilimsil* denen öykülerin, bütün o uzun uzun çözümlemelerin boşluğu, yetersizliği aydınlanıveriyor gözümüzün önünde. (Ataç'ın güncesi - 8.VII.1956 - U.)

tirge: masa. Tinlerin yolu yordamıyla çağırılınca *tirge* başına seçilerek üşüşüklerine varıncaya dek türlü nenlere inanır ya, en çok kendi büyüklüğüne inanır. (Uzlaşmak - Diyelim "V" - Üz 100).

toplum: cemiyet. Bir ulusun, bir toplumun hangi kelecileri beğenip hangilerini beğenmeyeceği önceden kestirilemez. (Neden böyle yazıyorum? - 1.XII.1947 - Ülkü).

toplum-bilim: *sociologie*. Kendileri hep *toplum-bilimi* öne sürüyorlar ya, o bilimin böyle yargıları olacağını sanmıyorum. ("Destan dedik" – Diyelim "V" – Üz 68).

toplumculuk: *socialisme*. Amerika'da işçilerin çok olmasını tapa *toplumculuğun* ilerliyelememesi bu yüzden mi. (Yazar ile işçi – 1 .XII .1956 – Varlık).

toplumsul: *içtimaî*. Toplumu böyle anlayınca, topluma böyle toptan inanınca, bireyin şu yaptığı *toplumsuldur*, bu yaptığı toplumsul değildir denemez. (Dörüdün bengilliliği – Ağustos 1949 – Ülkü).

toyun: *rahip*. (bk. *tanrıgan*). Yunanca "laos" tiliçliğinden gelirmiş, "laos" da kamu, halk demekmiş, "lalkos" kamudan, halktan olan, okumuşlar, bilginler, *toyunlar* katından olmiyan. (Günce – 19 .II .1956 – S.H.)

töreci: *moraliste*. Yöneticiler, politika adamları birer *töreci* değil de onun için. (Günce – 5 .IV .1953 – S.H.)

törel: *ahlâki*. Aydınlarımızda *törel* kişilik gelişmiyor da onun için ilerliye miyoruz. (Aydınlarımız – 5 .IV .1954 – U.)

törüt: *sanat*. (bk. *dörüt*). Benim elimden gelmiyor diye soğumadım *törütten*... (Bir oyun – 15 .I .1949 – U.)

törütmen: *sanatkâr*. (bk. *dörütmen*).

töz: *asıl*. (bk. *kök, tüp*). Birtakım latince köğüklerin düzeyitle yapılmış çevrileri, tatsız tutsuz, *tözde* olduğu söylenilen güzellikten yoksun. (Gösteriş – 11 .IV .1957 – U.)

tura: *imza*. O betliyi yazan kimdir bilmiyorum; adını da okuyamadım: ya gizlemek istiyor, ya kendini pek ünlü bir kişi sanıyor, kargacık burgacık bir *tura* çizivermiş... (Betiler – 8 .IV .1949 – U.) *Turasız* olduğu için derginin kanısı diye karşıladım. (Öz-türkçe – 21 .X .1956 – U.)

tuşmak: *rastlamak*. Buna benzer sözlere konuşmalarda da, yazılarda da *tuşmadığımız* gün olmuyor. (Karalama – 22 .XII .1947 – U.)

tutku: **ihtiras.** Geçenlerde Princesse Bibesco'nun bir yazısını okudum, edebiyat için "La science des passions" tutkular bilimi diyordu. (Aşk şiiri isteriz - Sözden söze "V" - Üz 22)

tutkuca: **tragédie.** (bk. ağılatı). Bütün dünya edebiyatında kıskançlık üzerine ünlü bir tek görmük eseri vardır, o da bir güldürü değil, bir *tutkucadır*. (Bir oyun - 26 .IV . 1950 - U.)

tutsak: **esir.** Bir öndere değil, inanılacak, güvenilecek, arkasına düşülecek bir kişi olduğunu göstermiş bir öndere değil, duyguların, alışkanlıkların *tutsağı* çoğunluğa yaranmak istedi onlar. (Dil bayramı - 26 .IX .1956 - U.)

tükelemek: **tamamlamak.** Birbirini büsbütün tutmayan, birleştiklerinde birbirinin anlamlarını *tükeliyemiyen* tilcikler, sesçe birbirine uyuyorlar diye yanyana dizemez. (Yaratıcı ozan - Ekim 1948 - İlkü).

tükeli: **tamamile.** Kimi de güzelliği gibi, beğeni gibi *tükeli* öznel, görece ölçülerli ileri sürüyor. (Düşsül görüşü - 20 .I .1950 - U.)

tükelmek: **tamamlanmak.** Bir düşünün *tükelmesi* için doğduğu kişinin başından çıkıp ortaya atılması, en az bir kişiye daha bildirilmesi gerektir, bu da ancak sözle, dille olur. (Çizgiler - 24 .III .1950 - U.)

tüm: **kül.** Tikede olan ne vardır ki *tümde* de bulunmasın. (İnsan ile tabiat - 2 .I .1944 - U.)

tümce: **cümle.** (bk. *tümlem*). Bizim yazarlarımızın çoğu, üslûb deyince, bir takım parlak sözler kullanmağı, girintili çıkıntılı *tümceler* kurmağı anlıyorlar. (Günce - 5 .IV . 1953 - S.H.) *Tümcelerdeki* düşüklüğü gösteririm, bir tilcik yerinde kullanılmamışsa onu da söylerim. Düşünülerimizi ancak doğru kurulmuş *tümcelerle*, yerinde kullanılmış tilciklerle anlatabiliriz de onun için. (Dergilerde - 1 .I . 1956 - T.D.)

tümcü: totalitaire. Sovyet Rusya tümcü bir devlettir. (Okurken - 7.VI.1952 - U.)

tümcülük: totalitarisme. Hürriyetçiliğin, her türlü tümcülüğe karşı hürriyetçiliğin ilerlemesinde yazarların az mı yararlığı oldu? (Dâvalı sanat - 1.II.1953 - Varlık).

tümlem: tümce. (bk. tümce). ...fırınsızca uzun uzun tümlemleri olduğu gibi aktarmağa kalkmışız... (Düzsöz üzerine - Nisan 1948 - Ülkü).

tüp: asıl. (bk. kök, töz). Öz türkçe onlar için amaçtır, erektir. Benim için ise öz türkçe tüp ereğe götürecek bir araçtır. (Açıklama - 23.XII.1949 - U.) Ah! biz aruzu Farslardan alacağımıza tüp kaynağından Araplardan alsaymışız! ("Rü-baller" - 17.II.1950 - U.)

tür: nevi. Görmük oyununun da gökçe-yazın türlerinden olduğunu unutamıyorum. (Bir oyun - 15.I.1949 - U.)

türeti: icat. Bunlar birer türeti değil, birer bulgudur. (Yazmak - 4.III.1956 - P.P.)

türetilme: icat edilme. Yazının türetilmesi İnsan oğluna iyilik etmiştir... (Sözden söze - 9.II.1952 - U.)

türetme gücü: invention. Ancak bunun için kışide türetme gücü, kurgu gücü bulunması gerektir. (Roman - 19.VIII.1956 - U.)

türetmen: mucit. Türetmenleri, örneğin bir Edison'u, doğa yasalarını bulgulayan bilginlerden üstün tutar. (Ası - 26.VII.1956 - U.)

tüz: halk. (bk. budun, kamu, yili). Sen kamunun, tüzün kullandığı dilde artık yaşamıyan köklerden yeni bilim-sözleri kurulmasını istemiyorsun. (İkinci beti - 6.I.1950 - U.) ...ulu aydınlarımız bir alçak-gönüllülük edip tüzle, kamu ile birlik olmuşlar. (Sözden söze - 3.II.1950 - U.) Ben mi söylüyorum onun tüz ozanlarından üstün olduğunu (Sözden söze - Temmuz 1956 - Şe. Hl.)

tüzce: hak. (bk. bayık). ...onlara yardım etmek yalnız *tüzcesi* değil, boynunun borcudur. (Yazar ile İşçi - 1.XII.1956 - Varlık) Ancak kendi inandıklarına uymıyan, kendi bağlandığı öğretinin dışında kalan, ona karşıt olan düşüncelerin de doğru bir yanı bulunabileceğini, onların da yaşama *tüzcesi* olduğunu bilir, unutmaz. (Ekin - 6.I.1957 - U.)

tüze: adalet, hukuk Düşünün ki bütün işlere ası, çıkar açısından bakarsanız, bir toplumda belki tüze kaygısı da kalmaz, toplumun çıkarı için bir suçsuzun ezilmesi de hoş görülebilir. (Dergilerde - 1.IX.1955 - T.D.) Bilim-yurdunun tüze kolu öğrencileri... (Günce - 26.XII.1956 - S.H.)

tüzeci: hukukçu. (bk. tüzemen). Aydın geçinenlerimizin çoğuna bak: bilim-yurduna gıtmışlar, orada öğreneceklerini öğrenmişler, *tüzeci* olmuşlar, sağun olmuşlar, artık arttırmağa bakmazlar bilgilerini, öğrendikleri işlerini görmelerine, geçimlerini sağlamalarına yetiyor ya, daha çoğunu ne yapacaklar? (Prospero ile Caliban - 1.I.1956 - Varlık).

tüzemen: hukukçu. (bk. tüzeci). Yasalarımızda müddeabih, müverreh, mecur, münazülnih gibi tllckler niçin geçiyor? *Tüzemenlerimiz* onlara alışık da onun için. (Dergilerde - 1.XII.1955 - T.D.)

U

ucur: saat. İşçi erken çıkıyor evinden, belli bir ucur var, onu geçiremez, iş başında bulunacak. (Yazar ile İşçi - 15.X.1956 - Varlık) Esline inanan nice ozan, yazar tanırım, akça sıkıntısına düştüler mi, bir gecede, ne bir gecesi? bir-iki *ucurda* bir yır, bir öykü çıkarıverirler. (Esin - 14.III.1957 - U.) ...*ucuru ucuruna* uymuyor. (Düşül görüşme - 10.VI.1947 - U.)

uç (1): sebep. (bk. ep, yüz). Beaudelaire'i birçok *uçlardan* sevmem. (Karalama - 109.I.1948 - U.) Biliirdik o kuralı,

billirdik ya, uymamak için türlü uçlar bulurduk. (Sağ yazı - 19 .XI.1947 - U.)

uç (2): hudut. Ancak ne demektir konuşma dili? onun da uçlarını çizmek gerektir. (Okurken - 10 .II.1950 - U.)

uçmak: cennet. Fırınsızların Francis Jammes adlı bir ozanları vardır, gençliğimde onun ilk yırlarını pek severdim, "Uçmağa eşeklerle birlikte gitmek için yakarış" adlı yırı çok güzeldir. (Sözden söze - 3 .II.1950 - U.)

uğraş: meslek. Eleştirmecilerimiz yok diye üzülmüyorlar, çok söz söylüyorlar ya, doğrusu eleştirmecilik de çekici bir uğraş değil. (Günce - 22 .II.1953 - S.H.) Ben de bir yazarım, bir gökçe-yazın dergisinin okuyucu bulamadığı için kapanması benim uğraşıma yörenin ilgilenmediğini, yanarmadığını gösterir. (Bir dergi - 13 .I.1950 - U.)

uğraştas: meslektaş. Bir küçümseme, bir tikslenme ile bakarlar o türlü uğraştalarına. (Yazar ile İşçi - 15 .XI.1956 - Varlık).

uğru: haramî, hırsız Çocuklarımıza artık arapça öğretmiyoruz, o arapça sözün ne olduğunu anıyamazlar, ben uğru derdim, yol uğrusu, kır uğrusu. (Okurken - 31 .III.1953 - U.) Yazar, öldürücüleri birer yiğit diye övebilir, uğruları da övebilir, kovuşturmaya uğramaz. (günce - 4. V. 1957 - S.H.)

uğruluk: hırsızlık. Böylelerinin yalnız bir takım tatlı sevgi öykülerini, öldürüm, ya da uğruluk öykülerini okuduklarını söyleyecek değilim yalan olur. (Yazar ile İşçi - 15 .XI. 1956 - Varlık).

uğum: karar. Böyle kurultayların kesin uğumlara varabileceğine, gerçekten bir iş görebileceğine inanmam ki... (Açıklama - 23 .XII.1949 - U.)

uğumlamak: karar vermek. Diyelim ki Kurultay uğumlayacak. (Açıklama - 23 .XII.1949 - U.)

ukuşlu: akıllı. (bk. us). Bugünün kişileri, birçok sorunlar üzerine konuşup tartıştıkları, kendilerince çözümleme

yolları bulup öne sürdükleri için dünkülerden *ukuşlu* görünmemektedir. (Yurttaş yazar - 2.VIII.1956 - U.)
...bıllmden anlıyor onlar da, *ukuşlu* olduklarını gösteriyorlar... (Yöz - 30 .IX.1956 - U.)

ulusçuluk: milliyetçilik. *Ulusçuluk*, bnce doğru anlaşılan ulusçuluk, ulusumuzun öteki uluslar arasındaki yerini düşünüp doğal tüzcelerini savunmak, gelişmesi, ilerlemesi koşullarını araştırmaktır. (Eski aranc - 13 .IX.1956 - U.)

uluslar-arası: beynelmilel. Bütün ulusların kullandığı, *uluslar-arası* diyebileceğimiz birtakım sözler vardır: kızı, kestane, balina, çay gibi,

uruk: ırk. Önce kaynakları bir: hepsi de Hind-Avrupa *uruğundan*. (Bir dernek - 2. XII. 1956 - U.)

urukçu: ırkçı. Sözüm derneğimizden ırak, *urukçuymuşuz* biz. (Karalama - 24 .II.1950 - U.)

us: akıl. Victor Hugo'nun "Les Misérables"i geliyor *usuma*... (Okurken - 29 .I.1956 - P.P.) ...bir kimsenin öyle düşünebileceğini *usum* almıyor. (Okurken - 5 .II.1956 - P.P.)

usama: mantık. (bk. *eseme*). Bütün diller *usamaya*, doğal düşünüşe uygundur, kişi oğlunun dışında bir *usama*, bir doğal düşünüş olamaz da onun için. (Okurken - 5 .II. 1956 - P.P.)

usamal: mantıklı. O savda beni sınırlandıran bir nen daha var: onu öne sürenler ancak Firenklerin, Firenkler gibi tümce kuranların *usamal* olarak düşündüklerini, öteki kişi oğullarının ise *usamaya* aykırı bir deyişleri, düşünüşleri olduğunu söylüyorlar. (Söz arasında - 4 .XI.1949 - U.)

usta-işi: şaheser. Demek ki güzelliğin kuralları, yasaları yoktur; varsa bile açıkça söylenemez, öğretilmez. *Usta-işlerinin* incelenmesinden de çıkarılamaz. (Eleştirme üzerine - Haziran 1948 - Ülkü).

usuk: hece. “Erkek” sözü iki *usuklu*, “kız” sözü bir *usukluymuş* da onun için. (Sağ yazı – 19 .XI.1947 – U.) Bizim İranlılardan aldığımız gibi değil, başka türlü bir aruz, söydeşi *usukların* yalnız sayısına değil, tartısına da bakan bir köğ. (Yeni şiirler – 17 .I.1957 – U.)

usul: akla uygun, akli, makul, rationnel. Latince, Yunanca öğretilmiyen bir ülkede tek doğru yolun, tek *usul* yolun öz-dille gitmek olduğunu düşüncemle anladım da onun için o yolu tuttum. (Ben – Diyelim “V” – Üz 11) Bugün çok kimselerin “osmanlıca” diye dudak bükerek andıkları, kötüledikleri dil güzel bir dildi, *usul* bir dildi. (Dil üzerine – 31 .I.1957 – U.) Uşçuluk, *usul* olmiyan bir nenl de gücün *usul* bir duruma getirmekte midir? (Anlatmak – 24 .III. 1957 – U.)

usul erdem: akli meziyet. Gün geçtikçe ben ak-törenin *usul* erdemlerden olduğuna inanıyorum. (Aydınlarımız – 5 .IV.1954 – Yeni Ulus).

ut-çalar: udl. Çok oluyor, en az kırk yıl, biri çıkmış, bilmem hangi çalgıcı, *ut-çalar* için “dâhi” demiş. (Bize yeter – 28 .X.1955 – S.H.)

utku: zafer. Yengillerini, *utkularını* tansıklamadım onun. (Karlama – 24 .II.1950 – U.) “Övüngen tavuklar gibi bir yumurta, sonra da yüz bin *utku* çılgılığı”. (Antoloji – 26 .II. 1956 – P.P.) Buffon atı anlatırken: “İnsan oğlunun en asil *utkusudur*” der, ona da kızardım. (Hayvan sevgisi – Diyelim “V” – Üz 105) İstanbul’un alınmasında sayının da, yiğitliğin de büyük bir payı var, elbette ama bence o yengi daha çok yenillğin, yenile inanmanın bir *utkusu*. (Yeni – 31 .V.1953 – U.)

uyak: kafiye. Bir yırın yeni sayılması için köğsüz, *uyaksız* olmasının yeteceğini sandılar. (Karlama – 18 .XI.1949 – U.) *Uyak* yeni türemiştir şiirde, eskiler, Yunanlılarla Romalılar bunu bilmezlermiş, kaçarlarmış bile *uyaktan*. (Dergilerde –

1 .IX .1955 – T.D.) Cahit Sıtkı Tarancı'nın yırlarının çoğu köğlü, *uyaklıdır*, gene de yeni, özgür koşukla yazılmış yırların birçoğundan daha yeni değil midir? (Sözden söze – Eylül 1956 – Se. Hl.)

uyanış: renaissance. *Uyanış* Fransa'da, İngiltere'de, Almanya'da başladı, İtalyanlar neden sonra uyandılar da bir bilim dili yaratmağa özendiler. (Bir yanıt – 9 .III .1953 – U.)

uygar: medenî. Dedelerimiz *uygar* kişilermiş... (İkinci beti – 6 .I .1950 – U.)

uygarlaşmak: medenileşmek. *Uygarlaşmış* kimse: "Baak! benim ne cicillerim var!" diye incliğini boncuğunu ortaya dökmez. (Yabanlar – 12 .III .1953 – S.H.)

uygarlık: medeniyet. Bir ulus, hangi *uygarlığı* benimsemişse o *uygarlıkların* ana dillerinden asılanarak kendi dilini düzenler, geliştirir. (Açıklama – 23 .XII .1949 – U.)

uygulama: tatbik. Sözden *uygulamaya* geçtiniz mi durdur-maya kalkıyorlar siz. (Dil – 9 .IX .1956 – U.)

uygulamak: tatbik etmek. ...artık onları kolayca *uyguluyor-lar*... (Sözden söze – 3 .II .1950 – U.)

uy-gücü: muhayyile. (bk. *kurgu gücü, kurma gücü*). Belli, *uy gücünü* işletmemiş bu konuyu bulup da öneren... (Değmez demişler – 5 .V .1956 – U.)

uyrular: tebea. (Luklanos) *uyruklarını* ezen kırıllara, yok-sulları hor gören zenginlere, bilgilerle böbürlen-en kim-selere saldırır... (Samsatlı Luklanos – 25 .XII .1944 – U.)

uyuk: timsal. Meletos bağnazlığın *uyuğudur*. (Meletoz – Sözden söze "V" – Üz 100).

uyum: âhenk. (bk. *ezgi*). ...sonsuz bir *uyumla* sarılmışa döner-siniz... ("Rüballer" – 17 .II .1950 – U.) Yırda tılcıkların yarattığı bir *uyum*, bir ses bulunmuş, bunun için de

bu yırın çevirisi tüpü değin duyurucu olmazmış... (Okurken - 10 .III .1950 - U.)

uyumsuz: harmonique. Doğru ise ezgil değil, *uyumsuzdur*, türlü türlü sesler vardır içinde. (Günce - 18 .XII .1955 - S.H.)

uza: tarih. (bk. geçmiş bilim, uzabiliğ, uza-bilim, uzağı). Yazar, dörütmen, bütün uza boyunca, varlıklı kişilerden de yardım görmüş, iyilik görmüştür. (Yazar ile İşçi - 15 .XI .1956 - Varlık).

uzabiliğ: tarih. (bk. geçmiş bilim, uza, uza-bilim, uzağı). Bu kısıklığı *uzabiliğin* hângi öğrencesinden çıkardıklarını göstermeksizln... (Düşsül görüşü - 20 .I .1950 - U.)

uza-bilikçi: tarihçi. Bir fıransız *uza-bilikçisi*, Mr. Philippe Erlanger, yeni bir betik yazmış. (Günce - 12 .II .1957 - S.H.)

uza-bilim: tarih. (bk. geçmiş bilim, uza, uzabiliğ, uzağı). *Uza-bilime*, yer yüzünde yaşayan bütün kişilere ilgilensinler ki türlü inançları, türlü kanıları, türlü yanılmaları öğrenecek hepsinin de görece olduğunu anlasınlar. (Ne okumalı - 3 .V .1956 - U.)

uzağı (1): tarih. (bk. geçmiş bilim, uza, uzabiliğ, uza-bilim). Bizim aydınlarımızın çoğu, daha doğrusu hepsi *uzağı* duygusundan yoksundur. (Ası - 15 .IV .1956 - P.P.)

uzağı (2): kadim. Bugünkü uygarlığın, *uzağı* uygarlığı kat kat aştığını görmüyor musunuz? (Tüm eğitlm - 16 .IX .1949 -U.) *Uzağı* Nedim'in "Bîgâne-meşrebâ! bize ta key tegafülün? Bir âşına nîgâha da mı fırsat olmasın?" ücüğünün bilirim güzelliğini, duyarım. (Özlem - 8 .VII .1956 - U.)

uzak-konuşur: téléphone. İki üç ay oluyor, bir akşam *uzak-konuşur* çaldı. ("Antoloji" - 26 .II .1956 - P.P.)

uzasal: tarihi. Bizde *uzasal* görüş yok, Allı. (Toplum duygusu - 27 .I .1956 - U.)

uzasal özdekçilik: tarihî maddecilik. Hepsî de bilgîn sanıyor kendilerini, inandıkları *uzasal özdekçilik* bilme dayanıyor-muş da, bilimsel bir yöntemmiş de onun için. (Solcular – Ek – 2 .IX .1956 – U.)

uza-yazarlık: tarih-nüvislik. Racne'î bile küçük görürlermiş o günlerde, hakanın onu yanına çağırıp *uza-yazarlığına* yükseltmesini anlıyamamışlar. (Ozanın yeri – 20 .V .1956 – U.)

uzay: mekân. ...*uzay* içinde de, öy içinde de... (Eski aranc – 13 .IX .1956 – U.)

uzgörü: pénétration. “*Uzgörümüz* kıt da onun için pek az şeyi uzlaştırabiliyoruz.” (Eski bir yazı üstüne – 22 .X .1944 – U.)

uzman: mütehassis. Birer *uzman* olarak dönüyorlar yurda, düzenli bir edebiyat eğitilme dayanmıyan, kupkuru bir uzmanlık. (Aydınlarımız – 8 .XI .1952 – U.)

uzmanlık: ihtisas. *Uzmanlığı* övüyor, uzman olmağı öğüt-lüyoruz. (Gene ekin – 6 .IX .1956 – U.)

Ü

ücük: harf. Bu ulusun göz bebeği olan o yüce başlarını, efendime söylileyim, sağdan sola, soldan sağa inci gibi *ücükler* dizen ellerinin içine almışlar, düşünmüşler, düşünmüşler... (Sözden söze – 3 .II .1950 – U.) ...Arap *ücükleri* kalsaydı... (Sözden söze – 3 .III .1950 – U.)

ünlem noktası: nida işareti, point d'interjection. (bk. şaşkı imi). Ayraç arasında *ünlem noktasını*, şu (!) imini neden kullanıyor? (Dergilerde – 1 .VII .1955 – T.D.)

ürün: mahsul. Kendi yırları da o görüşün birer *ürünüdür*. (Yahya Kemal – 9 .XII .1949 – U.) Elime geçen betiklerin, dergilerin hepsine bir bakıyorum, bir emek *ürünü* onlar, ilgilenmek istiyorum, n'lydeyim? beni çekecek, sürük-

liyecek bir nen bulamıyorum birinde. (Karalama – 18.XI. 1949 – U.)

üsbeki: elbette. (bk. **öğseyin**). Derinde, benliğimin ta derinlerinde onlardan da bir nen vardır, **üsbeki**, okunan bir betik kişide az çok bir etki bırakmaz olur mu? (Çocukça – 9.VIII.1956 – U.)

üşkes: mutlaka. (bk. **kesenkes**). Çocuklarımıza latince ile yunancayı öğretmemiz, o dillerin yazarlarından kalma yapıtları okutarak yetiştirmemiz gerektiğinden açtınız mı **üşkes** biri çıkar... (Tüm eğitim – 16.IX.1949 – U.)

üşkürtmek: hatırlatmak. (bk. **ansıtmak**). Ancak bugün, kendimin geç anladığımı düşünüp de doğru yolun gerçeklerini bize önütlük etmiş olanlara da **üşkürtmekten** çekinmem. (Dil bayramı – 27.IX.1948 – U.)

üycük: beyit. Nabi'nin yırları arasında bu düşünceyi anlatan bir **üycük** bulunca çok sevindim. (Söz arasında – 4.XI. 1949 – U.) Nefi'nin "Esti nesim-i nevbahar açıldı güller subhdem – Açsın bizim de gönlümüz sâkî meded sun câm-ı Cem" **üycüğü** ile başlayan ilk-yaz yırını okuyun, daha iyisi okumasını bilir birinden dinleyin... ("Rüballer" – 17.II.1950 – U.)

üz: sahife. (bk. **bet, betin**). Nice kımseler vardır, birtakım kurallara uymaktan, bir işe kendilerini bağlayıp uzun uzun çalışmaktan hoşlanırlar. Yavaş yavaş yazarlar, uğraşır uğraşır da bir **üz** yazı çıkaramazlar. (Günün getirdiği – Ararken "V" – Üz 104). Bu **üzlerde** benim beğenerek okuyacağım yazılar da, ilgilenmeyeceklerim de olabilir. (Varlık yayınları – 12.II.1956 – P.P.) Türkler arasında sahlife'ye **üz** diyenler varmış, yüz'den, ben pek sevdim, bundan sonra ben de öyle diyeceğim. (Yavaşça – 29.VIII.1952 – U.)

üzünç: melâl. Hep **üzünç** içinde miydi Ahmet Haşım? Hayır. Tanıdıklarım arasında yaşamayı, bu yer yüzünü onun kadar

-seyenini az gördüm desem yalan olmaz. Hiç de karamsar değildi. Öleceğini sezince çok ağırına gitmişti. Ama severdi melâlî, *üzüncü* söylemeği. (Dergilerde - 1.X.1955 - T.D.)

V

varım: mal. Dil bir toplumun *varımı* değil midir? (Dörüdün bengillliği - Ağustos 1949 - Ülkü).

var-sayım: hypothèse. Hani birtakım kimseler vardır, kendi kendilerine buluverirler bir tiliğin nite kurulduğunu, bu alt-koyum, bu *var-sayımla* yetinirler de belge aramazlar. (Kök sözlüğü - 27.V.1956 - U.)

veri: muta. Bilimler tarihli insana kendinden şüpheli, duyularının *verilerine* kapılmamağı öğretiyor. (Gelenek - Diyelim "V" - Üz 107).

Y

yabanıllık: vahşilik. Onda bir çeşit *yabanıllık* vardır. (Düzsöz üzerine - Nisan 1948 - Ülkü).

yadsımak: inkâr etmek. (bk. *yatsımak*). *Yadsımağa* da gelmez, yazılarımızı çıkarır çıkarır sererler önümüze. (Karalama - 24.II.1950 - U.) Ancak köylüyü kentliden üstün tutmağa da kalkmıyalım, uygarlığı *yadsımak* olur bu. (Günce - 18.XII.1955 - S.H.)

yad-ulusul: gayr-i millî. Ya bütün dilvan ozanlarımızın, aydınlarımızın yaptıklarına, "*yad-ulusul*" damgası vurulmasına ne diyelim? (Niçin - 15.XI.1956 - U.)

yağı: düşman. İlerlemenin, düşüncenin, kişi oğlunun en büyük *yağısı* bağnazlıktır. (Okurken - 10.III.1950 - U.)

yağılık: husumet. Öz-türkçecilere çok kışlılar *yağılık* gksteriyor. (Dergilerde - 1.IX.1956 - T.D.)

yağınlamak: tehdit etmek. Ağızlarına ilk gelen kelecilerle karşılarındakını *yağınlamak* dururken ne diye düşünür yorulsunlar? (Karalama - 22.XII.1947 - U.)

yakarı: dua. Cécile çocuğu olsun istiyor, bunun için dokuz gün *yakarılarına* başlamış, kocasına da kendisiyle birlikte kılıseye gitmesi için yalvarıyor. (Günce - 25 .III .1956 - S.H.)

yakınmak: şikâyet etmek. Bilgeseverin anlattığı kuşu bilir-siniz: Kanatları üzerinde bir yük oluyor diye kalıktan *yakınırmış...* (Sözden söze - 3 .III .1950 - U.)

yalım: derece. Yüzün şeffaf olduğunu söylerler bunun boş olmadığını sanıyorum, bir insan yüzü gerçekten ruhunu gösterir, o ruhtan üzerine düşen ışığı kırması da ancak kendi kırma gücünün *yalımına* göredir. (İğretli surat "V" - Üz 92).

yalın: sade. Öz-türkçeye değilse de *yalın* türkçeye özenir... (Özgürlük - 24 .VI .1956 - U.)

yalınç: basit. (bk. *yalın*). O bilim-sözlerinin hepsi denecekleyin çoğu, *yalınç* birer tilcik değil, birer tanımlamadır, yunanca ya da latince tilciklerle yapılmış birer tanımlama. (Gene o aranc - 20 .IX .1956 - U.)

yalınçlık: basitlik. (bk. *yalınlık*). Eskilerde bir türlü *yalınçlık* görüp yenileri onlara yeğliyenlere de yanılıyorlar diye-mem. (Ekin - 30 .VIII .1956 - U.)

yalınlaşma: sadeleşme. Türk Dil Kurumu, dilimizin özleş-mesini, *yalınlaşmasını* ister. (Dergilerde - 1 .XII .1955 - T.D.)

yalınlık (1): basitlik. (bk. *yalınçlık*). Bir *yalınlık* var yırlarında. (Ataç'ın güncesi - 22 .IV .1956 - U.)

yalınlık (2): sadelik. Açıklığı, bezeksizliği, *yalınlığı* öğrenme-mişiz... (Batiya doğru - 28 .X .1949 - U.)

yalkız: merdümگیرiz, misathrope. Molière'in *yalkızı* Alceste yok mu? Onun gibiyimdir. (Dörüdün bengilliği - Ağustos 1949 - Ülkü).

yanarma: iltifat. Sözüm ona bir *yanarma* ile başlıyorlar, "üstat" diyorlar... (Kızılacak sözler - 18 .V .1948 - U.)

yancık: cep. Yemişleri dökülünce ikisini üçünü toplar da *yancığım*a kordum, ağrıya, yele iyi gelir diye bir söylenti vardır da onun için. (Ağaçlar – 31 .III .1957 – U.)

yanılgı: erreur. Derler ki Harvey kanın döndüğünü bulmuş da yıllarca, on onbeş yıl söylememiş, bir *yanılgıyı* yaymaktan çekinmiş. (Sözden söze – 21 .XII .1953 – Yeni Ulus).

yanıt: cevap. Birinci betime Tan güncesinde yazdığın *yanıtı* okudum. (İkinci beti – 6 .I .1950 – U.) Yazın üzerine bir takım sorular yapmış, birkaç yazara verip *yanıtlarını* almış. ("Antoloji" – 26 .II .1956 – P.P.)

yanıtlamak: cevaplandırmak. (bk. yanıtmak). Bu sorulardan bilmem kaçını *yanıtlıyabilirsiniz*, ondan aşağı oldu mu çıkmayın karşıma. (Bir dergi – 13 .I .1950 – U.) O dediği günceyle aram iyi olmadığını söyleyerek soruları *yanıtlamıyacağımı* bildirdim. ("Antoloji" – 26 .II .1956 – P.P.)

yanıtmak: cevap vermek. (bk. yanıtlamak). ...onlara şöyle *yanıtıyor*... (Düşsül görüşü – 20 .I .1950 – U.)

yankı: akis. ...ozan onların bir *yankısı* olsun. (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü).

yankılamak: aksettirmek. Ana dilimizi, düşüncemizi olduğu gibi, açıkça *yankılayacak* bir gözgü olması gereken dilimizi genişletip baylaştırmaya özenmiyelim mi? (Karalama – 2 .IX .1949 – U.)

yansılama: taklit. (bk. öykünme, benzenmek). Latince ile yunancayı öğrenemiyenler o dilleri şöyle iyice, gerçekten bilemezler, kavrayamazlar, Parisli gibi fıransızca, Berlinli gibi alamanca konuşmaları bir *yansılama* olmaktan kurtulamaz, bir özentili olmağı aşamaz. (Tüm eğitim – 16 .IX .1949 – U.) Fıransızlar tle'yi si gibi okurlar diye yunancanın demokratla tilciğini demokrasi diye almak yunancaya gıtmek değildir, ne yaptığını bilmeden Fıransızları *yansılamağa* kalkmak demektir. (Yarınki dil – 23 .IX .1949 – U.)

yansız: bîtaraf. Eleştirmecinin *yansız* olmasını istemek boştur, yanlış bir düşüncedir. (Eleştirme üzerine – Temmuz 1948 – Ülkü).

yapça: fiil. (bk. eylemce). Yırlarımızda belli bir söz-dizimli yoktur, ölçüye uymak için özneyi, *yapçayı*, tümleci istediğiniz yere getirirsiniz, söz gene de anlaşılır. (Ataç'ın güncesi – 5.VIII.1956 – U.)-

yapım: teknik. Okuyun Cahit Sıtkı Tarancı'nın yırlarını, yalnız ozanın söyledikleri üzerinde değil, o yırların *yapımı* üzerinde de düşünerek okuyun, sezersiniz köğden, sayı köğünden daha neler yaratılabileceğini... (Sözden söze – Eylül 1956 – Se.Hi.)

yapım-evi: fabrika. İşçilerin ne türlü yaşadıklarını öğrenmek istemiştir de bir süre bir *yapım-evine* girip çalışmıştır... (Yazar ile İşçi – 15.X.1956 – Varlık).

yapıt: eser. (bk. soy yapıt, usta işi). Dünnün en güzel şırlarının, en büyük *yapıtlarının* dilleri eskidiği için bugün okunamadıklarını görüyoruz, bundan biçerek bizim yazdıklarımızın da yarın okunamayacağını anlıyoruz. (Yarına kalamayız – Ararken "V" – Üz 97): ...bizim de onlara, *yapıtlarını* okumaksızın bir hayranlığımız var. (Günce – 28.VIII.1955 – S.H.) Ancak bununla yetinmiyeceğinizi, kendilerinden daha üstün *yapıtlara* çalışmalarını beklediğinizi sezdirerek alkışlayın. (Günce – 30.X.1955 – S.H.)

yapman (1): auteur. Belli ki *yapmanında* da, oynayanlarda da gerçek dörüt sevisi, dörüt tutkunluğu yok, onlar da sıkılıyor, ancak kazanç uğrunda katlanıyorlar o sıkıntıya. (Günce – 6.XI.1955 – S.H.)

yapman (2): müessir. İşte, *yapıttan yapmanı* (eserden müessirli) kavramağa çalışan, yapıttan çok *yapmana* ilgilenen eleştirmenin tehlikesi... (Unutulmuş yazarlar – 29.XII.1955 – S.H.)

yararlık: hizmet. Bizde görmüğün gelişmesine, ilerlemesine, bir Türk görmüğünün kurulmasına en büyük *yararlığı*

- etmiş olurlar. (Bir oyun – 15.I.1949 – U.) ...bunu yapsa bile ancak daha yüksek bir ereğe *yararlığı* dokunsun diye yapabilir. (Dörüdün bengillliği – Ağustos 1949 – Ülkü).
- yargı: hüküm.** Vardıkları *yargılar* gücünü gerçekten değil, ancak kendi uydurdıkları kuramlardan alıyor. (Düşsül görüşü – 20.I.1950 – U.)
- yargıcı: hakem.** Onlar beğeninlin. en baş *yargıcıları* (Sözden söze – 19.I.1952 – U.)
- yargıl: mahkeme.** Şu “demir gerelti” denilen ülkelerde, Ruse-
li’nde, Macareli’nde, Leheli’nde, daha birkaç yıl önce,
boyuna *yargılar* kuruluyor, birtakım kimseler ölüm kıyı-
nına çarpılıyordu. (Birey – 21.X.1956 – U.)
- yargılamak: hüküm vermek.** ...birini ötekilerden daha iyi,
daha güzel, dileğine daha uygun bulmuş, demek ki *yargı-
lamış*. (Eleştirme üzerine – Ağustos 1948 – Ülkü) ...böyle-
likle de toplumun etkinlik alanlarından birini tenkid etmiş,
onu *yargılamış* olurlar. (Tenkid, gene tenkid – 21.VIII.
1944 – U.)
- yarışık: dâva.** (bk. aranç, güdek, sava). Çocuklarımıza
latince ile yunanca öğretmemiz gerektiği *yaraşığını* Suat
Sinanoğlu gibi, Suat Baydur gibi aydınlarımızın ele almış
olmalarına ne denli sevinsek yeridir. (Batıya doğru –
28.X.1949 – U.)
- yasa: kanun.** Bilimle uğraşıyormuş, doğanın *yasalarını* bulmağa
çalışıyormuş, ben onun ak-törell bir kişi olduğuna inana-
mazsam, öyle olmadığını bilirsem bilim alanında söyledik-
lerine de inanmam... (Aydınlarımız – 5.IV.1954 – Yeni
Ulus).
- yasavul: polis.** Öyküde konunun bir önemi yoksa, bütün o
serüven öykülerini, *yasavul* öykülerini neden küçük görü-
yoruz? (Karalama – 19.I.1948 – U.)
- yaşam (1): hayat.** (bk. dirim). Biz kendi çağımızın bilgilerini,
kendi çağımızın düşüncelerini öğretilim, daha iyi ederiz,

gençlerimizi *yaşam* savaşına daha iyi hazırlamış oluruz. (Tüm eğitim - 16 .IX .1949 - U.)

yaşam (2) **ömür**. Hepsini denliyemezsiniz, *yaşamınız* yetmez. (Gene gösteriş - 18 .IV .1957 - U.)

yatsımak: **inkâr etmek**. (bk. **yadsımak**). Siz bugün bizde bir ekin olmadığını, gerçekten ekilmiş kişiler bulunmadığını söylemekle onların hepsini, bütün emeklerini *yatsı*-mış oluyorsunuz. (Toplum duygusu - 27 .I .1950 - U.)

yayıç: **nesir**. (bk. **düzdeyiş**, **düzeti**, **düzeyit**, **düzsöz**). Önce *yayıç* diyecektim: *nesir* etmek, *nisâr* etmek, dağıtmak, saçmak, yaymak değil midir? *Nesir* de bilgileri düşünleri yaymak için kullanılan yazı, dil, yayma aracı, *yayıç*... Onu büsbütün kötülerdiniz, ağzınızı *yaya yaya* söyleyip eğlenirdiniz. (Düzsöz üzerine - Nisan 1948 - Ülkü).

yayık: **şeytan**. Çıkmıyalım belleğimizden dışarı, araştırmıyalım, kendi anlayışımıza, kendi dileklerimize, ölçülerimize göre bir acun düzmek tutkusuna düşmiyelim, dünküne benze-miyecek bir acun bize ancak *yayığın*, o yamanlar yamanı yavuzlar yavuzunun esinlediği bir düştür. (Gelenek - 24.V.1956 - U.)

yazak: **kalem**. Türkçe tılcıkları ise *yazağımızın* ucuna nite gelirse öyle yazıyorduk. (Sözden söze - 3 .III .1950 - U.) Dilinin ya da *yazağının* ucuna hangi tılcık gelirse onu kullanıveriyor... (Dergilerde - 1 .I .1956 - T.D.)

yazım: **metin**. Anayasa'nın yeni *yazımı* ile dil işinde büyük bir adım atıldı... (Yalın dil - 15 .I .1945 - U.)

yazın: **edebiyat**. (bk. **gökçe-yazın**). Bir yazında türlü türlü deyişler olacak ki o *yazın* zengin sayılsın. (Bir düş - 24 .XI . 1953 - S.H.)

yazıncı: **edebiyatçı**. Kendimden biliyorum da anlıyorum bugünkü *yazıncılarımızın* kaygısını. (Çocukça - 9 .VIII . 1956 - U.)

yeğınlemek: tercih etmek. (bk. **yeğlemek**). Baęlanę konu-
sunda bile geręek bilgıner, ınanları ızzerinde dışınmış
olanlar, karşılarındakini kesip atma yolu ile değil, tartışma
ile kandırmağa ęalıřırlar, bunu **yeğınlerler**. (Sözden söze –
12.XI.1949 – U.)

yeğlemek: tercih etmek. (bk. **yeğınlemek**). Uygarlığı doğa-
dan **yeğlediğim** ışın köyleri değil kentleri severim. (Günce –
18.XII.1955 – S.H.)

yeğnilemek: hafifletmek. Bir kışılı övecekseniz, ölmesini
beklemeyin, sağlığında övün ki ölümle karşılaştığı gün
“benim de bir yararlığım oldu bu yer yüzünde” deyip
biraz **yeğnilesin** acısını. (Günce – 12.III.1957 – S.H.)

yeğnilik: hafiflik. (bk. **yeğnisemek**). Ağır bir yargı, bir
yeğnilik damgası, onu bir yediniz mi, bıttınız artık....
(Sözden söze – 21.XII.1953 – U.)

yeğniseme: istihfaf. (bk. **yeğnilik**). Böyle bir savda bütün
kişi oğullarını **yeğniseme**, aşağılama vardır. (Söz arasında –
4.XII.1949 – U.)

yeğnisemek: hafifsemek. (bk. **yeğnilik**, **yeğniseme**). Ken-
disinde bulunmayan ne varsa hepsini küçümser, **yeğniser**.
(Gene o konu – 21.X.1949 – U.)

yelme: telâş. Neden bu sinirlenme? neden bu **yelme**? (Dil
devrimi – 29.X.1956 – U.)

yengi: zafer, galibiyet. (bk. **utku**). Bir **yengi** kazanmış, durulun
başına geğmiş Atatürk'ü dışınuyoruz da paşalığı elinden
alınmış, bireyler arasında bir birey kalmış, öldürölmesine
buyruk çıkarılmış, gene de yilip ölküsünden dönmemiş
Mustafa Kemal'i dışınmıyoruz. (Günce – 20.XI.1955 –
S.H.) Dışınüler alanında **yengi**, yenilgi olmadığını anlıya-
mıyorlar mı? (Çoğu – 11.VI.1956 – U.)

yeni: vücut. (bk. **yin**). Ben **yeniden** ayrı bir ruh bulunduğuna
ınanmadığım gibi bıçımdan ayrı bir öz bulunabileceğine de
ınanmam. (Karalama – 18.XI.1949 – U.)

yenilgi: mağlûbiyet. Düşünüler alanında yengi, *yenilgi* olmadığı anlaşıyorlar mı? (Çoğu – 11 .VI.1956 – U.)

yeni-söz: néologisme. Onlar da, kendi ülkelerinde ne denli eski olursa olsun, türkçe bir yazıya karışınca bir *yeni-söz* olmuyor mu? (Çeviri çağı – Dil dâvası, Ankara 1952 “T.D.K. Yayını”).

yer-çizim: coğrafya. (Ne okumalı – 3.V.1956 – U.)

yergi: hicviye. Yeditepe yayınları arasında bir de “Eşref’ten hicviyeler” vardır, Bay Cevdet Kudret seçmiş alınacak *yergileri*, o açıklamış. (Günce – 30 .X.1955 – S.H.)

yergici: heccav. Eşref bir *yergici* değil, bir sövücüdür. (Günce – 30 .X.1955 – S.H.)

yetenek: kabiliyet. Çocuklarımıza incelik kavrayışını, Pascal’ın “esprit de finesse” dediği gücü, kişi oğlunu kavramak *yeteneğini* aşmak için, onları bir gökçe-yazın eğitiminden geçirmek gerekli olduğunu, bizim ise, tılcığın Avrupa’daki yorusu ile bir gökçe-yazınımız olmadığını söyledim. (Tüm eğitim – 16 .IX.1949 – U.) Dörüt *yeteneği* yaratıcı gücü üstün bir usun ürünüdür, tellim öyledir. (Mutlu azınlık – 21 .VI.1956 – U.)

yetinmek: iktifa etmek. Bu yer yüzünde kendi kendisiyle *yetinmiş*, dışarıdan gelecek etkilere sınırlarını, kapılarını bütün bütün kapamış, gene de ilerliyebilmiş, gelişmiş bir toplum gösterebilir misiniz? (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

yetke (1): autorité. Sözümüzü dinletmek için gereken yetke de, yetki de yoktur bizde. (Batıya doğru – 28 .X.1949 – U.)

yetke (2): sulta. Böyle bir yetke tanımayı eremiyor muyuz? (Sağ yazı – 19 .XI.1947 – U.)

yetki: salâhiyet. Başkaları adına söz söylemeğe *yetkim* yoktur benim. (Karalama – 24 .II.1950 – U.)

yetkin: mükemmel. ...bence gerçekten olgun, yetkin bir yapıt. (Sözden söze - 13 .II .1950 - U.)

yetkinleştirmek: mükemmelleştirmek. Kendinden önce de billen, var olanı olgunlaştırmıştır, yetkinleştirmiştir, bize yeni bir yır kaynağı göstermemiştir. (Yahya Kemal - 9 .XII .1949 - U.)

yetkinlik: mükemmellik. Hikâyecinin romancıdan çok, şair kadar, belki şairden de çok, yetkinlik gözetmesi gerektir. (Bir hikâyecî - Diyelim "V" - Üz 94).

yıl-çağı: mevsim. Şimdi bu yıl-çağının türkçe adını söylüyoruz. (İlk-yaz - 24 .III .1957 - U.)

yılıkı: behime. (bk. ilki, tınlı). Yer yüzünde geçireceğimiz şu uzun mu, kısa mı, kestirilemez sürede, günümüzü gün etmekten üstün bir dileğimiz, kendimizi aşan bir kaygımız olmayınca, bizi yılıklardan ayıracak ne kalır? (İnanmak - Söz arasında "D" - Üz 26)

yılınç: müthiş. Alışmamış olan için büyük, yılınç bir sıkıcılık, bir bunaltıcılık vardır onlarda. (Ne okumalı? - 3 .V . 1956 - U.)

yımızık: çirkin. (bk. iyemsiz). Biri için, suçsuz, yoksul bir kızcağızın çektiği acıları anlatıp göz yaşları döktüren bir öykü, nite yazılmış olursa olsun, güzeldir; ötekî güler buna, yımızık olduğunu söyleyip başını çevirir. (Sözden söze - 12 .XI .1949 - U.) Fransızcada bir de "chrestomatie" tılcığı vardır, neyse ki bizlmliler ona daha el atmadı. O daha da yımızıktır. (Antoloji - 26 .II .1956 - P.P.)

yımızıklık: çirkinlik. (bk. iyemsizlik). Hayır, billyorum, bütün tılcıklar güzeldir, daha doğrusu bir tılcığın ne güzelliği olur, ne de yımızıklığı, tılcıklar bir araya gelmekle bir güzellik, ya da bir yımızıklık ortaya getirirler. (Günce "V" - 1 .I .1953 - Üz 5).

Yır: şiir. (bk. aydık). Bir ozan ki neye dokunsa güzelleştiriyor, ona bir yır erdemli veriyor. (Bir oyun – 15 .I.1949 – U.) Eskiden gençlerin, yeni yetişenlerin yırlarını okurdum, şimdi onlar da sarmıyor beni. (Karalama – 18 .XI.1949 – U.) Kısa yırlar, kımlı bir derinlik duygusu veriyor kişiye. (Dergiler arasında – 12 .II.1956 – P.P.) Yazı'nın bu ikinci sayısında Salâh Bırsel'in yırını da çok beğendim. (Bir dergi – 25 .III.1949 – U.)

Yırlam: türkü. (bk. ırlam). “Kazandık artık, yendik” demiyorum, utku yırlamları söylemeğe kalkmıyorum. (İyl hava – Diyelim “V” – 12 .II.1956 – P.P.)

Yırlık anlam: mazmun. Yoksa o da Bakı gibi yırlık anlam arkasından koşar. (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü).

yıdgün: hafta. ...eski yazılarımda olduğu gibi, geçen yıdgünkü yazımda da... (Sözden söze – 3 .III.1950 – U.)

yili: halk. (bk. budun, kamu, tüz). Çoğunluk, yilli ilgileniyor mu onlara? (Çizgiler – 29 .XII.1947 – U.)

yin: vücut. (bk. yeni). Birtakım nenleri bilmiyoruz diye ölümlerin, yinleri toprakta çürüdükten sonra da ellerini kollarını sallıya sallıya yollarda gezebileceklerine mi inanalım? (Söz arasında – 25 .XI.1949 – U.) Birdenbire yalnızlığın acısını duyuyorum yinimde. (Yalnızlık – 3 .XI.1955 – S.H.)

yitit: meziyet. (bk. artam, erdem). Abdülhak Hâmit'in, Ekrem Beyin, Tevfik Fikret'le arkadaşlarının yırlarında birtakım başka yititler bulunabilir, biçim kaygısı olduğu ise ileri sürülemez. (Yahya Kemal – 9 .XII.1949 – U.)

yitmek: kaybolmak. “Yücel” eskiden de yabancı dillerden çevrilmiş yazılar kordu, şimdi onları pek çoğaltmış, öyle ki yerli yazılar yitivermiş onların arasında. (Bir dergi – 13 .I.1950 – U.) Bir etki altında eriyiverecek, yitip bir izi kalmıyacak benlik de benlik midir? (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

yitirmek: kaybetmek. Araplardan, İranlılardan birtakım düşünler almakla, onlardan birtakım bilgiler edinmekle kendi benliklerini büsbütün yitirmişler mi? (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

yoksun: mahrum. Eleştirmenin seçme yeteneğinden yoksun olmasını bağışlayamayız. (Mutlu azınlık – 21.VI.1956 – U.)

yoksunluk: mahrumiyet. Ben çoktan büküm boynumu, o yoksunluğa katlandım. (Bir oyun – 15.I.1949 – U.)

yoluğ: fedakârlık. Biz, devrim uğrunda alışkanlıklarımıza kıyalım ki çevremizdekilerin de birtakım yoluğlara katlanmalarını dilememiz doğru olsun. (İkinci beti – 11.VIII.1949 – U.)

yoluğlamak: fedâ etmek. (Yahya Kemal) gücünü, geçmişini yeniden yaşamak düşü uğrunda yoluğladı. (Bir yır üzerine – Haziran 1949 – Ülkü).

yoru: mâna. Ne yazsam türlü türlü yorular çıkarır çatar... (Bir dergi – 13.I.1950 – U.) Kökler gözden uzaklaştırılırsa onlardan kurulacak tılcıkların da giderek boşalıp yorusuz birer ses durumuna ineceklerini biliyorlardı. (Sözden söze – 3.III.1950 – U.)

yorum betiği: tâbirname. Oyunun adını “Juliette yahut Rüyaların Anahtarı” diye çevirmiş. Bunu anlıyamadım. “La clef des songes”a bizde tâbirname derler, yorum betiği. (Günce – 15.I.1957 – S.H.)

yozlaşmak: tereddî etmek. Hamamizade İhsan, Halil Nihat, Muhiddin Râif gibi ozanlar için, dilimizin yüzyıllardır geçirdiği değişmeler bir yozlaşmadır. (Bir yır üzerine – Haziran 1949 – Ülkü).

yönelmek: teveccüh etmek. Bugün yöneldiğimiz uygarlığın tılcıklarını, demek ki yunanca, latince tılcıkları almalıyız. (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

yöntem: méthode, usul. Küşümü ancak doğruyu bulmak için bir araç, bir yöntem olarak kullanın. (Karalama defteri)

“Y” – Üz 15) Yöntemsiz, yol yordam gözetmeden çalışmış da onun için. (Üşenme – 25 .XI .1956 – U.)

yöre: etraf. Bilseler, şöyle yöresyle düşünüp bir sonuca varmış olsalar... (Sözden söze – 12 .XI .1949 – U.)

yörelince: etraflıca. Şöyle dilediğim gibi okuyup üzerine yörelince bir yazı yazmağa daha elim değmedi. (Bir dergi – 25 .III . 1949 – U.)

yöresellik: mahallilik. Bay Esatoğlu bir yapıtta yöresellik arıyor. (“Memleket edebiyatı” – 17 .III .1950 – U.)

yumuşçu: hizmetkâr. O dövüşmeye katılmıyan kimselere de, ozan, öykücü, denemeci olsun, toplumu yönetenlerin, güçlü kadın yumuşcuları, el ulakları, dalkavukları diye bakarlar. (Kıış oğlu – 1 .X .1956 – Varlık)

yurt-yönetimcisi: politikacı. Bu söz, onun da bir yurt-yönetimcisi olduğunu, kendisini öyle saydığını göstermiyor mu? (Roman üzerine – 22 .VII .1946 – U.)

yurt-yönetimi: politika, siyaset. Yurt-yönetimi demeği ben de pek beğenmedim, başka bir karşılık arıyacağım; ben bulamazsam başka bir kimse bulur, daha bir iyisi çıkınca ben de yurt-yönetimi sözünü bırakırım.. Ama şimdilik yurt-yönetimi demeği politika gibi yaban bir sözü, yani benim dilimden olmıyan bir sözü kullanmaktan yeğ buluyorum. (Bir mektup – Ararken “V” – Üz 100) Politika demiyorum, yurt-yönetimi diyorum. Yalnız öz-türkçe olsun diye değil, bu işin yüksekliğini, ululuğunu anıtmak için öyle diyorum. (Söz olsun – 22 .IV .1953 – U.) Yurt-yönetiminin, toplum-bilimin üstünde olan dâvalar ne imiş acaba? (Güdümlü yazın – 20 .I .1947 – U.)

yüksek-öğretmen: müderris, professeur. Birkaç yıl oluyor, öz-türkçeye köpürerek ün salan bir yüksek-öğretmen, sizln anlıyacağınız bir professeur... (Karalama – ? – U.) Eski Bilim-Yurdu yüksek-öğretmenlerinden birini tanırım, çok da saygım vardır kendisine... (Günce – 25 .XIII .1955 – S.H.)

yüküm: mecburiyet. Kişiy e yarıyan öylesidir okumanın. Bir yüküm oldu mu, bunaltır, glderek tiksindirir kişiyi. (Günce – 8.VIII.1956 – S.H.)

yükümlü: mecbur. Buğululardaki kahvecileri, sıcak günlerde soğuk su bulundurmağa yükümlü tutmalı. (Günce – 15.VIII.1956 – S.H.)

yükünc: namaz. ...Süleymaniye'de bayram yüküncünü anlatıyor. (Yahya Kemal – 9.XII.1949 – U.)

yürek karası: vicdan azabı. Yürek karasına benzer bir duygu var içimde, gittikçe artırıyor gücünü... (Bir şair – 25.V.1951 – U.)

yüreklendirmek: teşvik etmek. (bk. isteklendirmek, kızındırmak). Beni yüreklendirecek sözler söylüyor. (Dil bayramı – 27.IX.1948 – U.)

yüz: sebep. Doğrusu, sevilmek için de, üzölmek için de yüzler var. (Çeviri üzerine – Ocak 1948 – Ülkü).

yüzsü: sathî. (bk. yüzöl). Dayatmak, karşı koymak istiyenler bildiklerince uğraşsınlar, yüzsü olayların türettiği sanılara kapılsınlar da artık yeneceklerini, yendiklerini umsunlar, sevinçle bağrıışsınlar, aldırmayın, bakmayın siz onlara, değişiyor dillimiz, yavaş yavaş da olsa dil devrimi durmadan ilerliyor, gerçekleşiyor. (Dil devrimi – 26.IX.1951 – C.)

yüzöl: sathî. Ancak benim o gençler üzerinde bir etkim varsa derinlemesine değildir, yüzöl bir etkidir. (Dergilerde – 1.XI.1955 – T.D.)

TÜRK DİL KURUMU
TANITMA YAYINLARI

RADYO KONUŞMALARI DİZİSİ

1 — Arı Dile Doğru I	M. Sunullah ARISOY
2 — Arı Dile Doğru II	M. Sunullah ARISOY
3 — Arı Dile Doğru III	M. Sunullah ARISOY
4 — Arı Dile Doğru IV	M. Sunullah ARISOY
5 — Arı Dile Doğru V	M. Sunullah ARISOY

AÇIK OTURUMLAR DİZİSİ

- 1 — Dilde Özleşmenin Sınırı
Ne Olmalıdır?

TÜRK DİLİNE EMEK VERENLER DİZİSİ

1 — Atatürk (Hazırlanıyor)	
2 — Mütercim Asım	Ömer Asım AKSOY
3 — Kâşgarlı Mahmut	M. Şakir ÜLKÜTAŞIR
4 — Ahmet Mithat	C. KUDRET
5 — Ziya Gökalp	C. KUDRET

DİL KONULARI DİZİSİ

1 — Dil Üzerine
(Düşünceler - Düzeltmeler)	Ömer Asım AKSOY
2 — Dil Devriminin 30 Yılı	AĞAKAY - AKSOY - ARISOY
DİLAÇAR - ÜLKÜTAŞIR
3 — Devlet Dili Olarak Türkçe	A. DİLAÇAR
4 — Türkçede Sözcük Yapma
Yolları	Hikmet DİZDAROĞLU
5 — Harf Devriminin Öyküsü	Sami N. ÖZERDİM
6 — Ataç'ın Sözcükleri	Yılmaz ÇOLPAN

ÇEŞİTLİ KONULAR DİZİSİ

1 — Atatürk'ten 20 Anı	Mehmet Ali AĞAKAY

TASARRUFLARINIZI DEĞERLENDİRİN

Tasarruflarınızı verimsiz
bırakmamak için ilerde
yapacağınız her türlü
masraflara ayırdığınız
paraları o zamana kadar

- emniyet
- sür'at
- bol faiz

bakımından bankamızda açtığınız bir hesaba
yatırmanız menfaatiniz icabıdır.

TÜRKİYE EMLÂK

KREDİ BANKASI

